

บทที่ 4

การวิเคราะห์สถาปัตยกรรมพื้นถิ่น บ้านปากำ

จากการศึกษาพบว่า สถาปัตยกรรมพื้นถิ่นบ้านปากำแบ่งเป็น 4 ชนิดคือ เรือนพักอาศัยเรือนพักชั่วคราวยั้งข้าว และเรือนพักชั่วคราวในไร่ จึงทำการศึกษวิเคราะห์ทั้ง 4 ชนิด แต่เน้นที่เรือนพักอาศัยเพื่อหาเอกลักษณ์และรูปแบบเฉพาะของเรือนพักอาศัยชาวละโว้ สามารถแยกออกเป็น 6 ลักษณะ ได้ดังนี้ คือ

1. การวิเคราะห์ความสัมพันธ์ของสภาพแวดล้อมและเรือนพักอาศัย
2. การวิเคราะห์ระบบโครงสร้างและที่ว่างภายในเรือนพักอาศัย
3. การวิเคราะห์คติความเชื่อกับการจัดพื้นที่ภายในเรือนพักอาศัย
4. การวิเคราะห์เรือนชั่วคราวระหว่างสร้างเรือนใหม่
5. การวิเคราะห์เรือนชั่วคราวในไร่ (จั่วะ)
6. การวิเคราะห์ยั้งข้าว (รานชา)

4.1 การวิเคราะห์ความสัมพันธ์ของสภาพแวดล้อมและเรือนพักอาศัย

สภาพแวดล้อม ด้านสภาพภูมิประเทศ และภูมิอากาศ เป็นองค์ประกอบสำคัญส่วนหนึ่งในองค์ประกอบที่ก่อให้เกิดรูปแบบเรือนที่เหมาะสม ทำให้เรือนลัวะมีลักษณะเฉพาะตัวจากการที่กลุ่มชาวละโว้ปริมักจะอาศัยอยู่บนพื้นที่สูงตามเทือกเขา ทำให้ต้องออกแบบเรือนให้สอดคล้องกับสภาพแวดล้อม ทำให้เรือนของชาวปริมักมีลักษณะดังนี้

1. เป็นเรือนยกพื้นสูงบนเสาถอยตัว

เนื่องจากทำเลที่ตั้งมักจะปลูกเรือนบริเวณสันเขา ไหล่เขา ที่ลาดชัน การสร้างเรือนจึงต้องยกพื้นตั้งบนเสาปรับระดับพื้นเรือนให้ราบเรียบ เหมาะสมกับกิจกรรมในเรือน

2. เป็นเรือนหลังคาลาดชัน

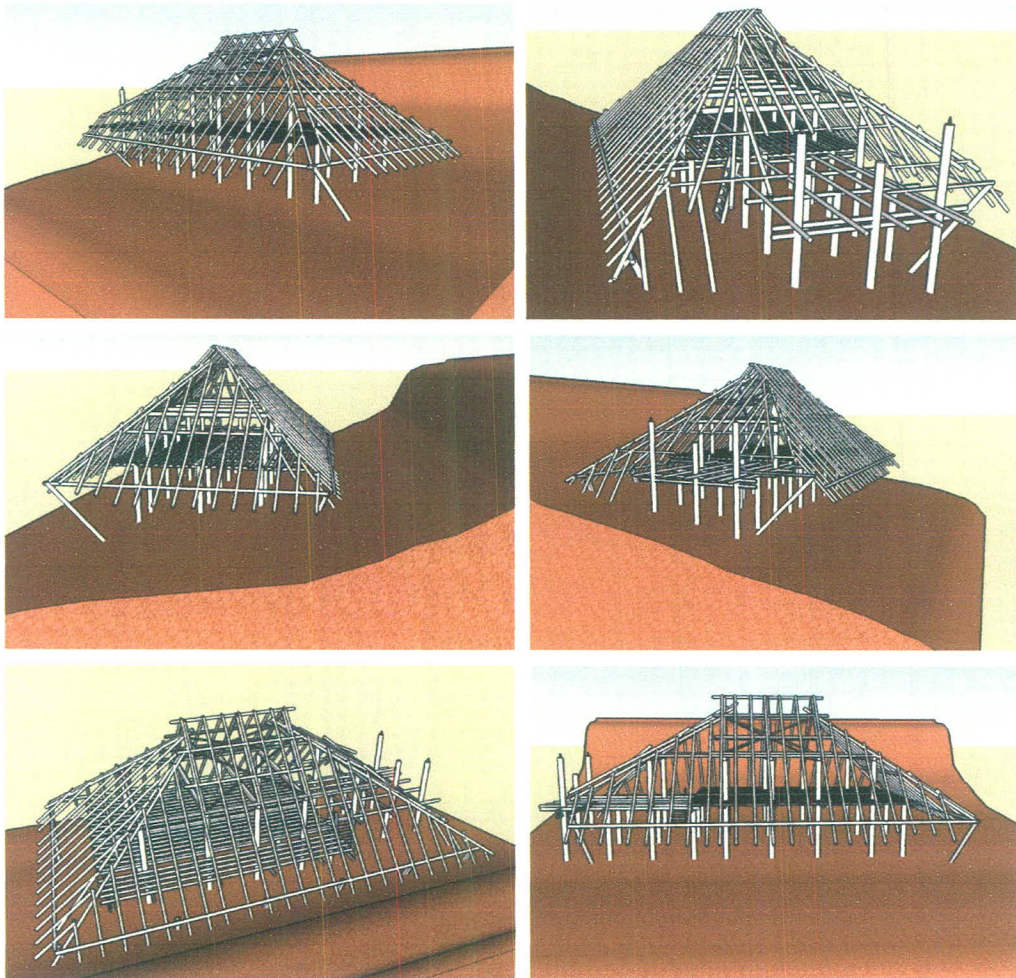
เนื่องจากบริเวณชายแดนระหว่างจังหวัดน่านและแขวงไชยะบุรีเป็นเทือกเขาสูง มีป่าไม้มากทำให้เกิดฝนตกชุก ดังนั้นจึงสร้างหลังคาลาดชันเพื่อการระบายน้ำได้อย่างรวดเร็ว หลังคาจะคลุมพื้นที่ใช้สอยภายในเรือนและทิ้งชายคาลงมาคลุมตัวเรือนทั้งหมด เกิดที่ว่างระดับดินใช้ทำกิจกรรมอื่นๆ เช่น ต่ำข้าว เลี้ยงสัตว์และเก็บกองฟืนได้

3. เป็นเรือนปริมาตรทึบเห็นแต่หลังคา

เนื่องจากมีอากาศหนาวเย็นจึงสร้างเรือนให้มีหลังคาคลุมตัวเรือนทั้งหมด ไม่เปิดช่องให้อากาศเย็นเข้าสู่ตัวเรือนได้ และใช้หลังคาป้องกันลมหนาวแทนผนังด้านนอกใช้ปิดล้อมเรือนกันลมหนาว ผนังด้านในเป็นไม้ไผ่ขัดและมีช่องว่าง และวัสดุเป็นรูปทรงแท่งทำให้ระบายอากาศได้ดี

4. เป็นเรือนที่มีเตาไฟอยู่ภายในเรือน

เพื่อสร้างความอบอุ่นให้แก่ร่างกาย ภายในเรือนนอกจากเตาไฟและประกอบอาหารแล้ว ในเรือนยาวแบบดั้งเดิมจะอาศัยอยู่หลายครอบครัวในแต่ละครอบครัวจะแบ่งเป็นส่วนนอนของตนเอง พร้อมเตาไฟซึ่งจะให้ความอบอุ่นในฤดูหนาวและใช้ประกอบอาหารของครอบครัวได้ด้วย แต่จะไม่ใช้นิ่งข้าว

ภาพที่ 4.1 แสดงลักษณะโครงสร้างเรือนปรี บ้านปากำ จังหวัดน่าน
ภาพจำลอง 3 มิติ โดย นายสุรพงษ์ โพธิ์ล้ำ

4.1.1 ความสัมพันธ์ของสภาพแวดล้อมกับเรือนพักอาศัยบ้านป่ากำ

กลุ่มเรือนพักอาศัยของชาวละโว้บ้านป่ากำจะวางกลุ่มเรือนขนานไปกับแนวสันเขา ในแนวแกนเหนือ – ใต้ ยกเว้นกลุ่มเรือน 4 หลัง ของนายขวาง ใจปิง (86) นายใจ ใจปิง (22) และนายเตรียม ใจปิง (71) และเรือนนายนวน ใจปิง(20) เท่านั้นที่หันเรือนไปทางทิศตะวันออก ขนานกับแนวสันเขาด้านล่าง หมู่บ้านที่มีแนวสันเขาไปทางทิศตะวันตก

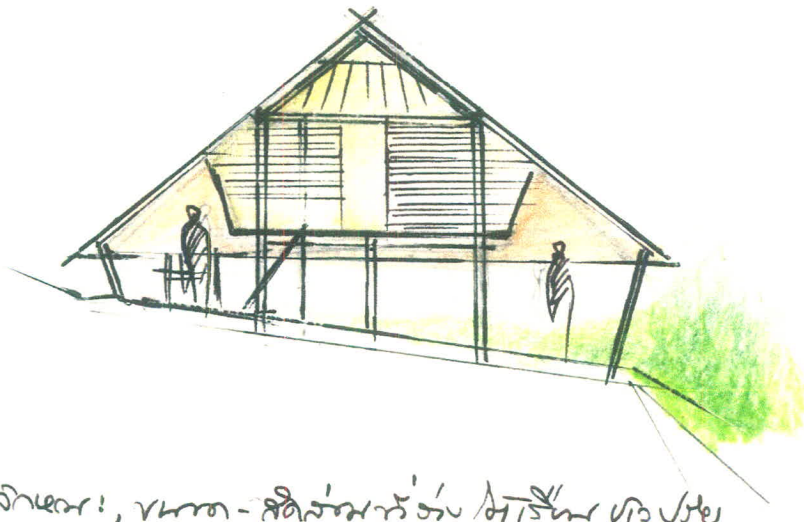
จากการศึกษาพบว่าเรือนทุกหลังในหมู่บ้านจะมีบันไดทางขึ้นอยู่ทางด้านซ้ายของเรือน หรือมักจะอยู่ในทางทิศตะวันตกเสมอ เนื่องจากเรือนเกือบทุกหลังหันเรือนไปทางทิศใต้ ด้านทิศตะวันตกมักจะเป็นเนินดิน หรือไม่ก็เป็นเชิงเขา เป็นกำแพงดินประชิดตัวเรือนพักอาศัย

ด้านทิศตะวันออกซึ่งลาดเอียงเป็นหุบเขาลดหล่นไปนั้นมักจะมีต้นไม้ใหญ่ หรือชาวบ้านจะปลูกต้นไม้ไว้ทางทิศตะวันออกของเรือนเสมอ เป็นการช่วยบังลมที่จะพัดเข้าสู่ตัวเรือนได้เป็นอย่างดี ในขณะที่ด้านทิศตะวันตกมักเป็นทางเดินเท้า หรือเป็นพื้นที่ลาดชันเสมอนั้นมักจะสร้างยั้งข้าวของแต่ละเรือนใช้พื้นที่ลาดชันทางทิศตะวันตกของเรือน

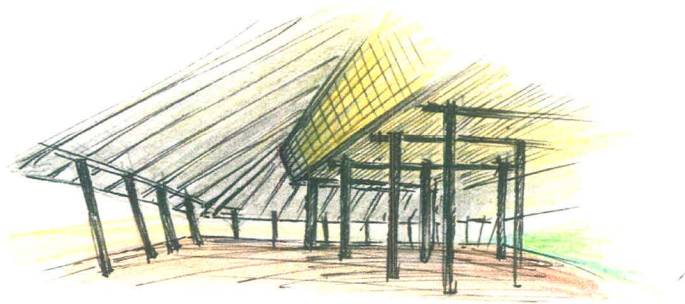
การวางทิศทางของเรือนในการหันหน้าเรือนไปทางทิศใต้หรือทิศทางด้านศาลผีตาน้ำ นั้นเป็นเหตุที่ทำให้ตัวเรือนพักอาศัยของชาวบ้านป่ากำ มีทำเลที่ตั้งที่ดีเกิดความสมดุล ในการตั้งอยู่แนบกับแนวเขามิที่วไม่บังด้านทิศตะวันออกป้องกันพายุ ในขณะที่ทิศตะวันตกส่วนมากมักจะมีสันเขาบังอยู่อีกด้าน

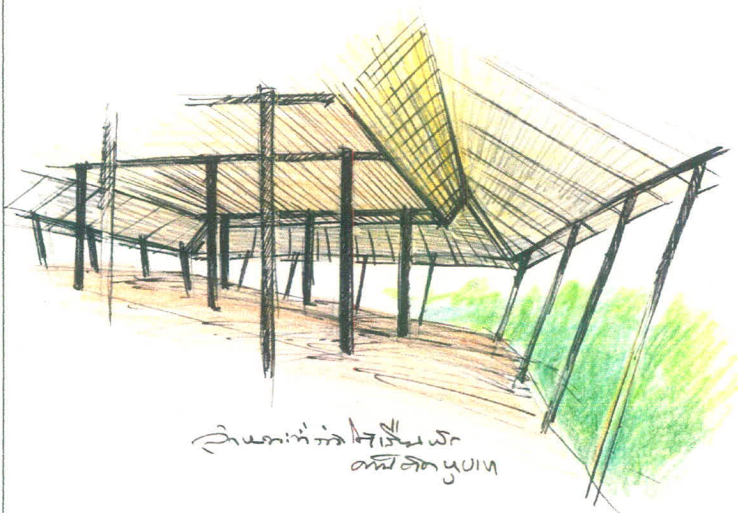
ภาพที่ 4.2 แสดงลักษณะเรือนและสภาพแวดล้อมบ้านป่ากำ
ที่มาจาก การสำรวจภาคสนามโดย สัณชัย สุพิพัฒน์มงคล

ลักษณะ, วัสดุ-สีและท่อน้ำ ใต้เรือน ครัว ครัว

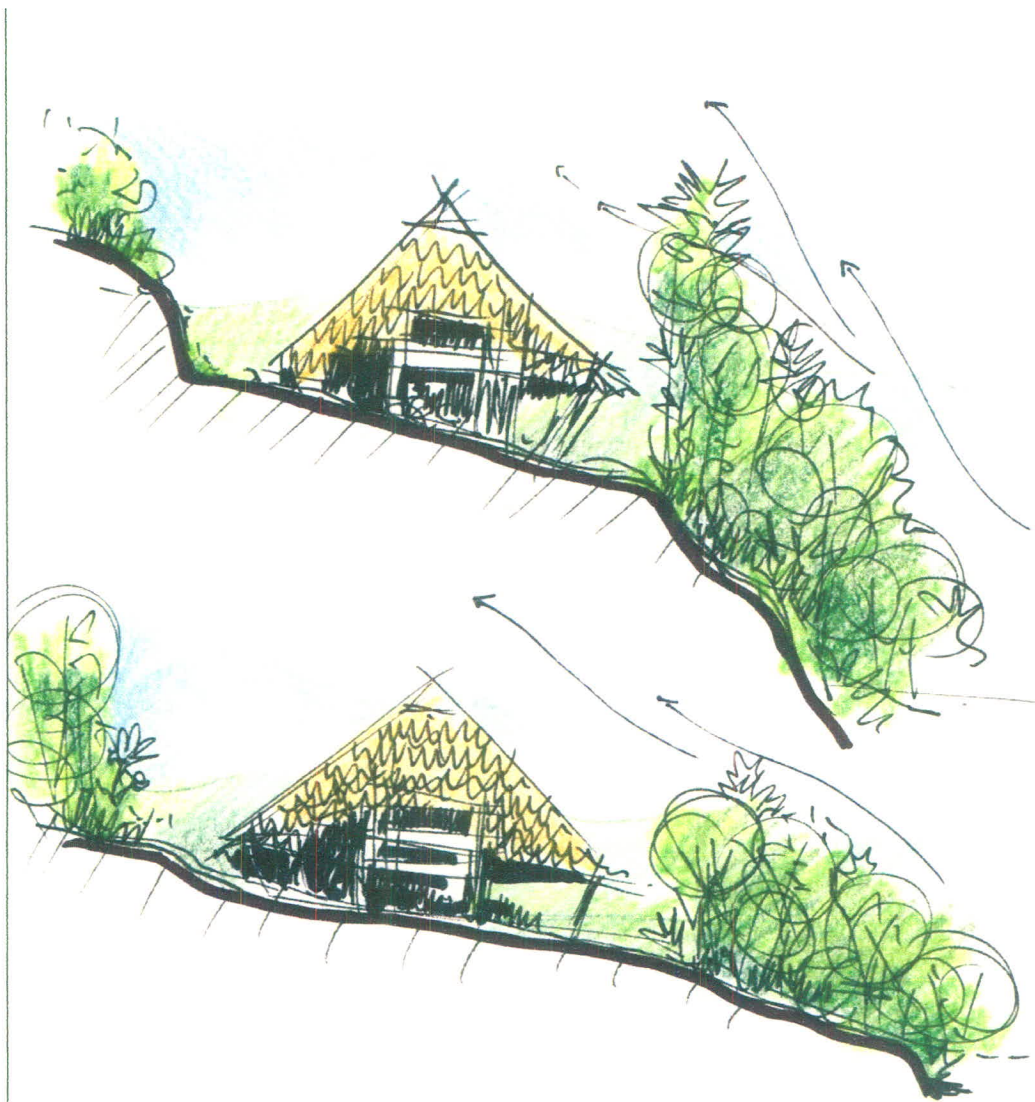

ลักษณะท่อน้ำใต้เรือนครัว

ลักษณะท่อน้ำใต้เรือนครัว
ครัวครัว

ภาพที่ 4.3 แสดงลักษณะที่วางใต้เรือนพักอาศัยชาวปรี บ้านป่าก่า
ภาพวาดลายเส้น โดย สัญชัย สุพิพัฒน์มงคล

รูปถ่ายแสดงลักษณะเรือนและภูมิประเทศบ้านปากก่า
ทิว ๒ แนวทางภูมิทัศน์เพื่อกำหนด

ภาพที่ 4.4 แสดงลักษณะเรือนและภูมิประเทศบ้านปากก่า
ภาพวาดลายเส้น โดย สัณชัย สุพิพัฒน์มงคล

4.1.2 ระบบนิเวศและสภาพแวดล้อม

พื้นที่บริเวณก่อนถึงทางเข้าหมู่บ้านเป็นป่าต้นน้ำ มีพืชพันธุ์ปกคลุมหนาแน่นก่อเกิดลำห้วยและธารน้ำธรรมชาติ พันธุ์ไม้ในบริเวณรอบหมู่บ้าน เดิมเป็นต้นกำ ประกอบด้วยไม้ป่านานาชนิดและที่สำคัญมีต้นค้อขึ้นเป็นกลุ่มบริเวณริมหุบเขาด้านทิศตะวันออก หุบเขาด้านโรงเรียน กศน. และด้านหลังป่าช้า บริเวณกลางหมู่บ้านแนวทางเดินระดับกลาง บริเวณข้างเรือนนายหมอก ต้นเชื่องหลวงมักถูกปลูกอยู่ข้างเรือนทางด้านทิศตะวันออก

ต้นหมาก ต้นค้อ โดยเฉพาะต้นมะกอกจะถูกปลูกมากที่สุด ในทิศตะวันออกของเรือน บางเรือนจะปลูกพลูเลื้อยขึ้นไปกับต้นมะกอก พืชสวนครัวมีปลูกน้อยมากและต้องทำรั้วกันไว้ เนื่องจากชาวปรัยบ้านป่าก่า เลี้ยงสัตว์แบบปล่อยตามธรรมชาติ

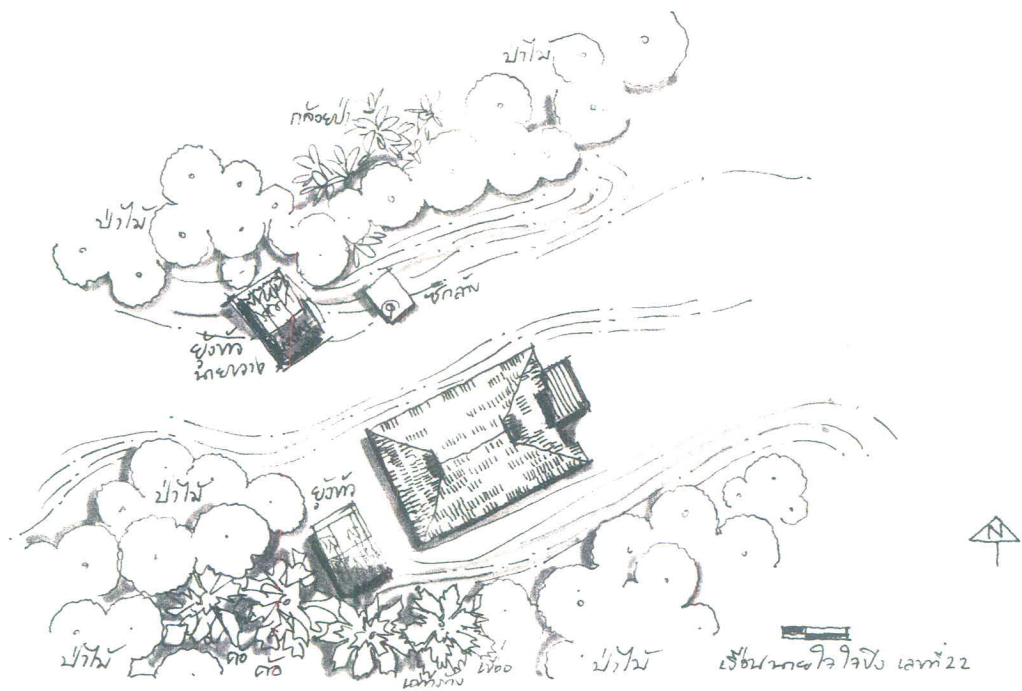
จากการสำรวจภาคสนามพบพันธุ์ไม้ที่ชาวปรัยบ้านป่าก่านิยมปลูกเพิ่มเติม จากพืชที่ขึ้นเองตามธรรมชาติของสภาพแวดล้อมท้องถิ่น รอบหมู่บ้านเรียงลำดับได้ดังนี้

1. มะกอก 2. มะขาม 3. หมาก 4. เมี่ยง 5. ขนุน 6. ฝรั่ง 7. เชื่อง 8. ค้อ 9. มะม่วง 10. มะแขว่น

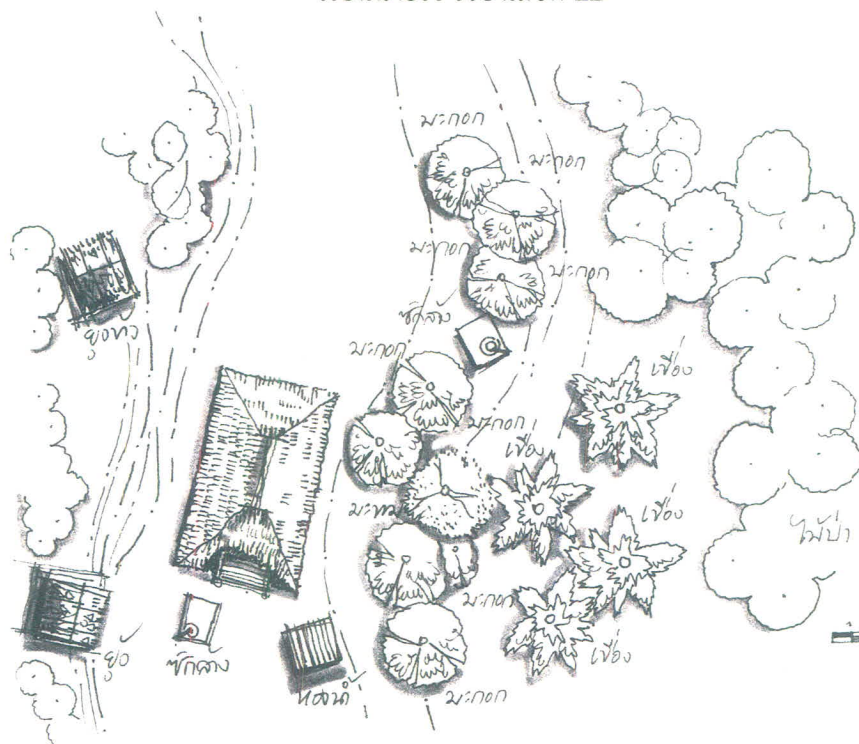
พืชพันธุ์ไม้ที่ขึ้นตามธรรมชาติ ชาวบ้านจะใช้ประโยชน์ต่างๆ เช่น ทำฟืน ทำโครงสร้างเรือนพักอาศัย ใช้เป็นอาหารและยารักษาโรค ซึ่งมีอยู่รอบหมู่บ้าน โดยพืชพันธุ์ที่ปลูกเพิ่มเติมขึ้นเก็บต้นกล้า จากป่ามาปลูกข้างๆเรือน หลายชนิดเป็นพันธุ์ไม้ที่ใช้เป็นทั้งอาหารและวัสดุในการก่อสร้าง ต่อจนเป็นแนวรั้วธรรมชาติเพื่อป้องกันลมที่จะพัดเข้ามาทางหุบเขาด้านทิศตะวันออกจากการที่มีธารน้ำธรรมชาติด้านข้างหมู่บ้านทำให้ระบบนิเวศของหมู่บ้านมีความอุดมสมบูรณ์มาก

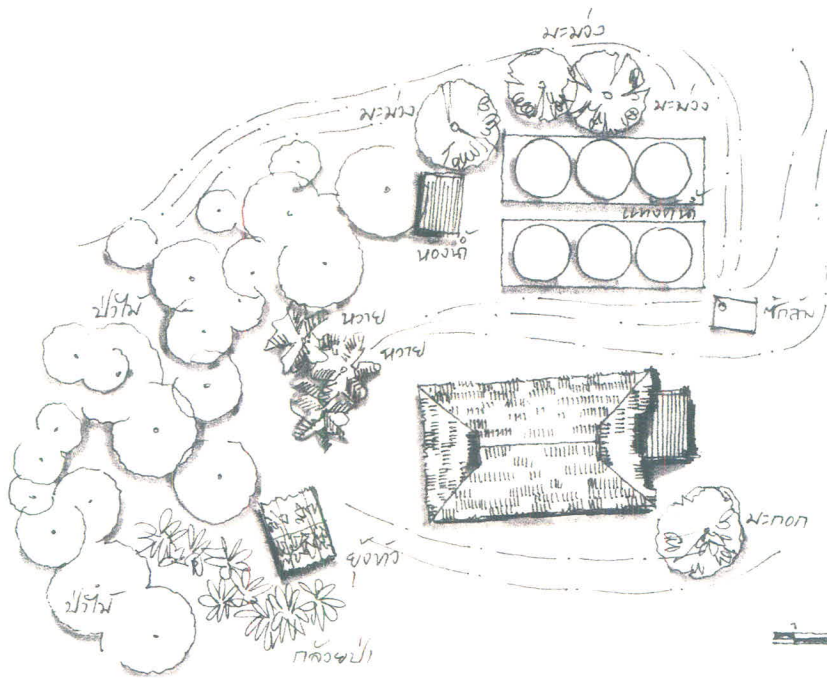
ภาพที่ 4.5 แสดงพันธุ์ไม้และสภาพแวดล้อมรอบเรือนบ้านป่าก่า
ที่มา : จากการสำรวจภาคสนาม โดย สัญชัย สุทธิพัฒน์มงคล

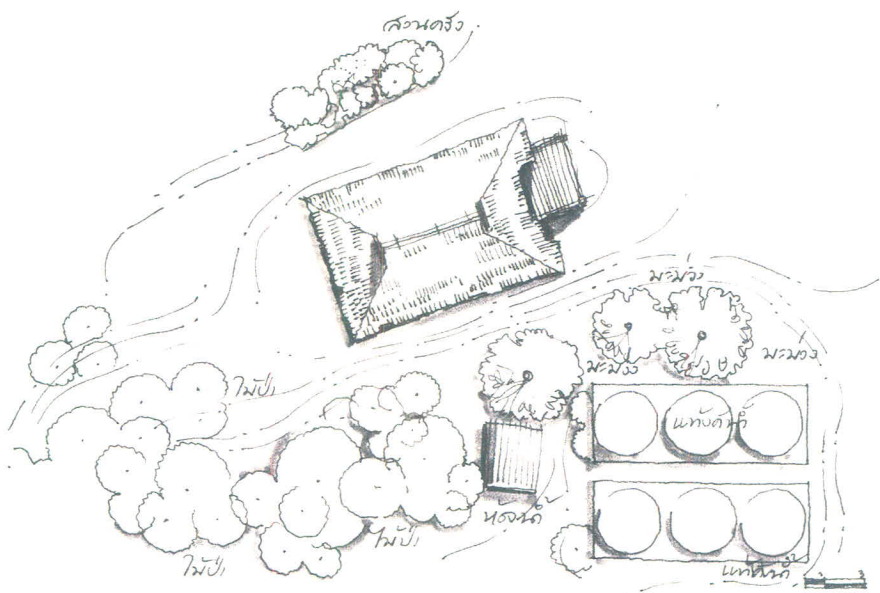
เรือนนายใจ ใจปิงเลขที่ 22

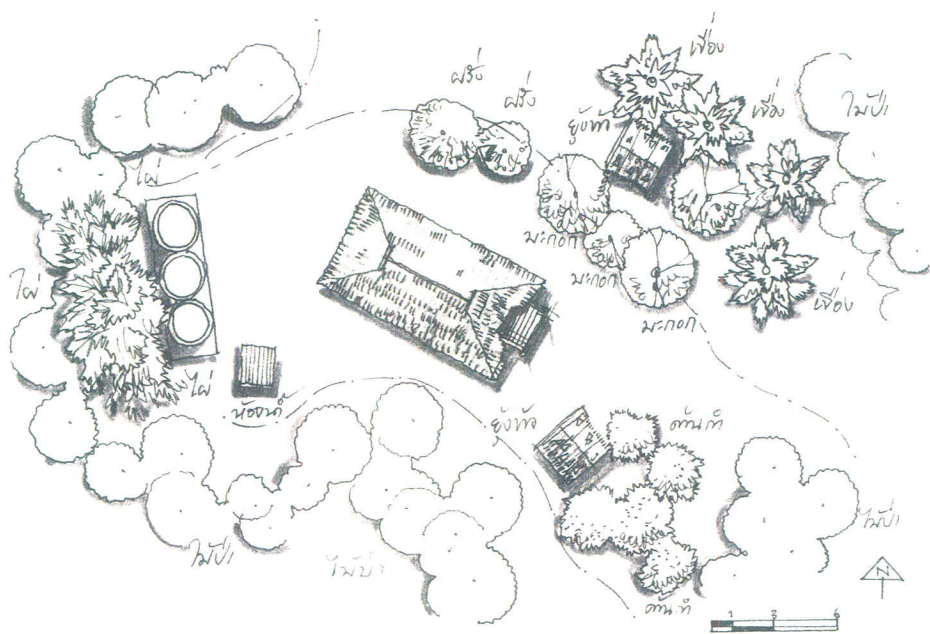
เรือนนายมูล ใจปิงเลขที่ 19
ภาพที่ 4.6 แสดงผังบริเวณ เรือนเลขที่ 22,19
ลายเส้นโดย สัญชัย สุพิพัฒน์มงคล

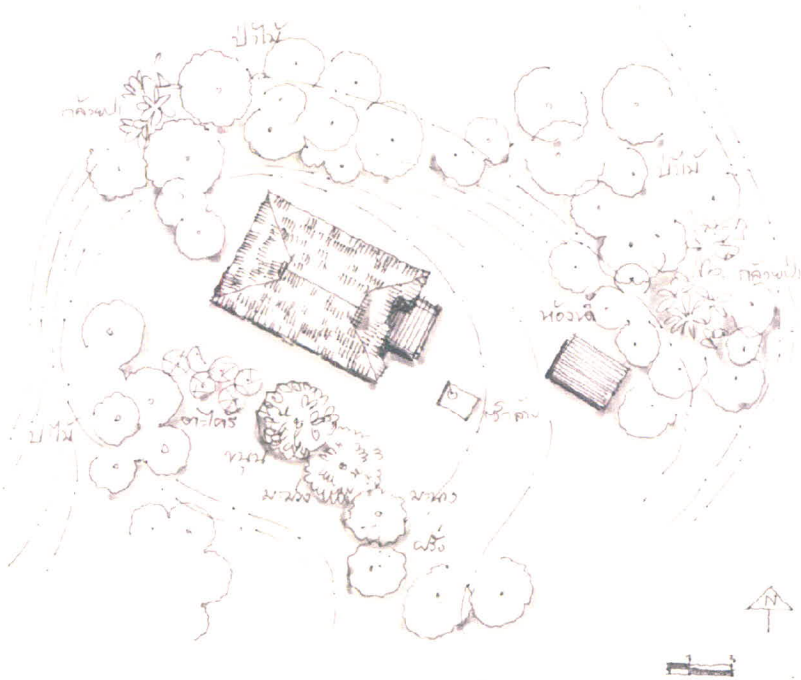
เรือนายนวน ใจปิงเลขที่ 20

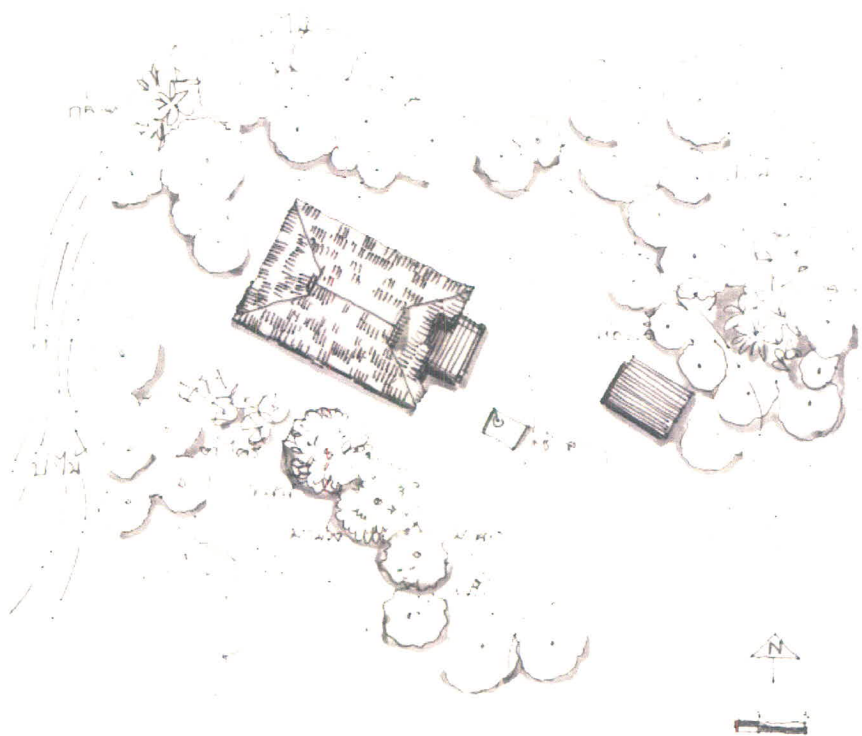
เรือนนายเตรียม ใจปิงเลขที่ 71
ภาพที่ 4.7 แสดงผังบริเวณ เรือนเลขที่ 20,71
ลายเส้นโดย สัญชัย สุพิพัฒน์มงคล

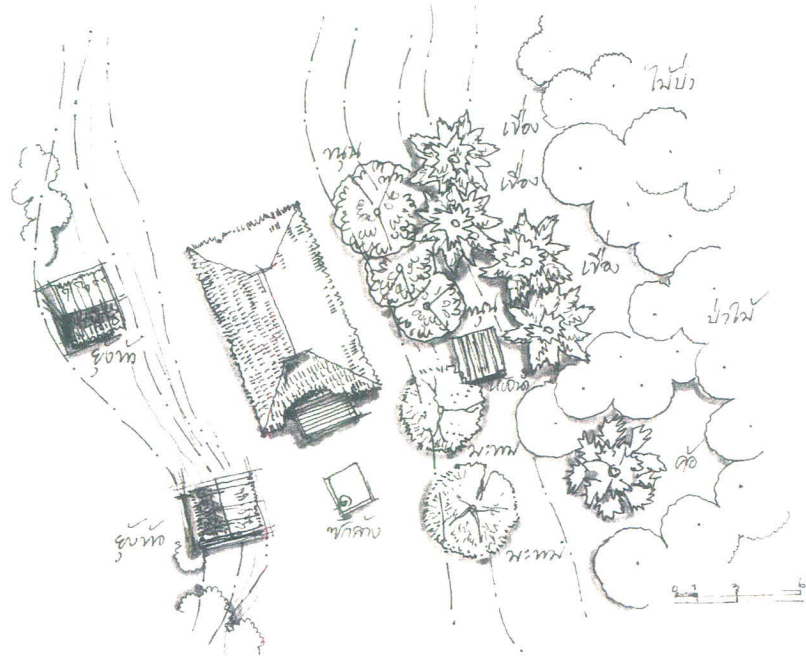
เรือนนายสมศักดิ์ ใจปึงเลขที่ 58

เรือนนายยัน ใจปึงเลขที่ 105
ภาพที่ 4.8 แสดงผังบริเวณ เรือนเลขที่ 58,105
ลายเส้นโดย สัญชัย สุพิพัฒน์มงคล

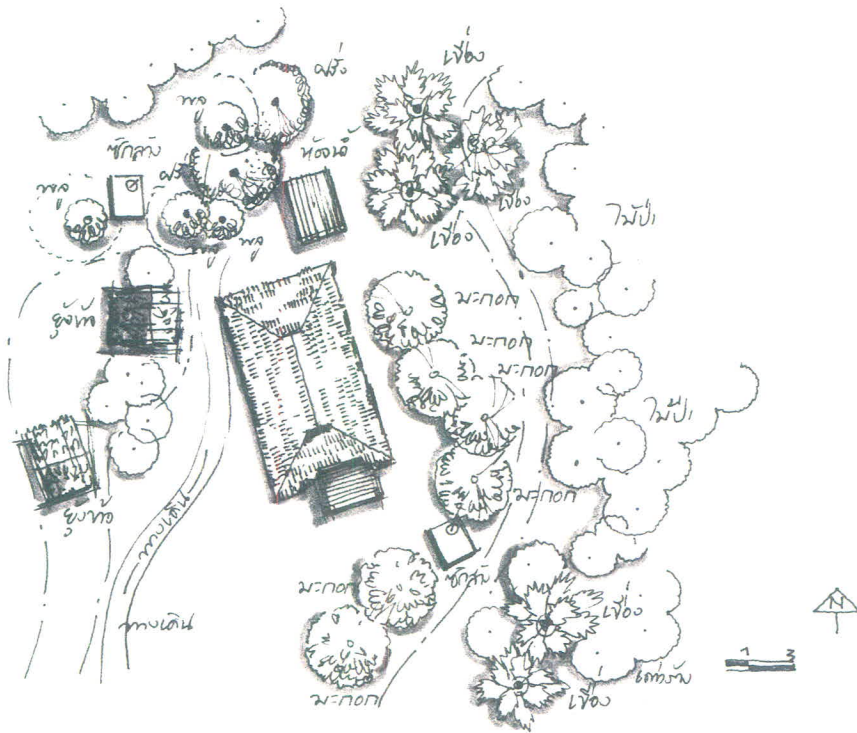

เรือนนายมอน ใจปิงเลขที่ 39

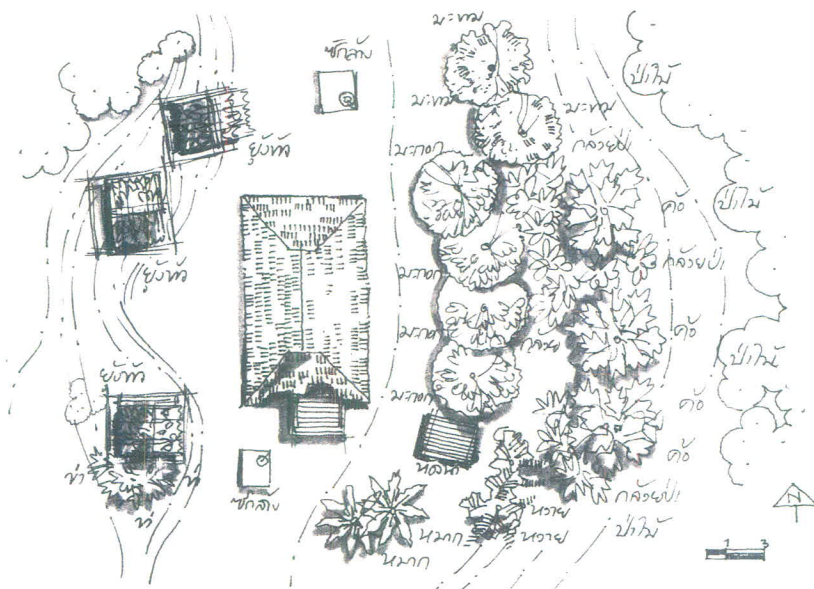

เรือนนายปิ่น ใจปิงเลขที่ 18

ภาพที่ 4.9 แสดงผังบริเวณ เรือนเลขที่ 39,18
ลายเส้นโดย สัณชัย สุพิพัฒน์มงคล

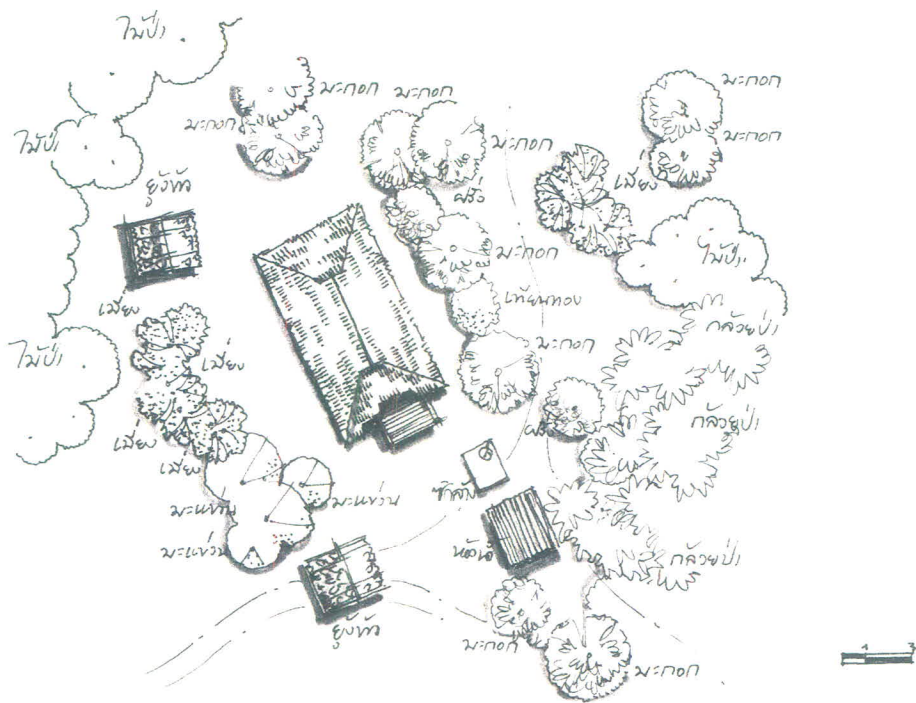
เรือนนายห้วน ใจปิงเลขที่ 91

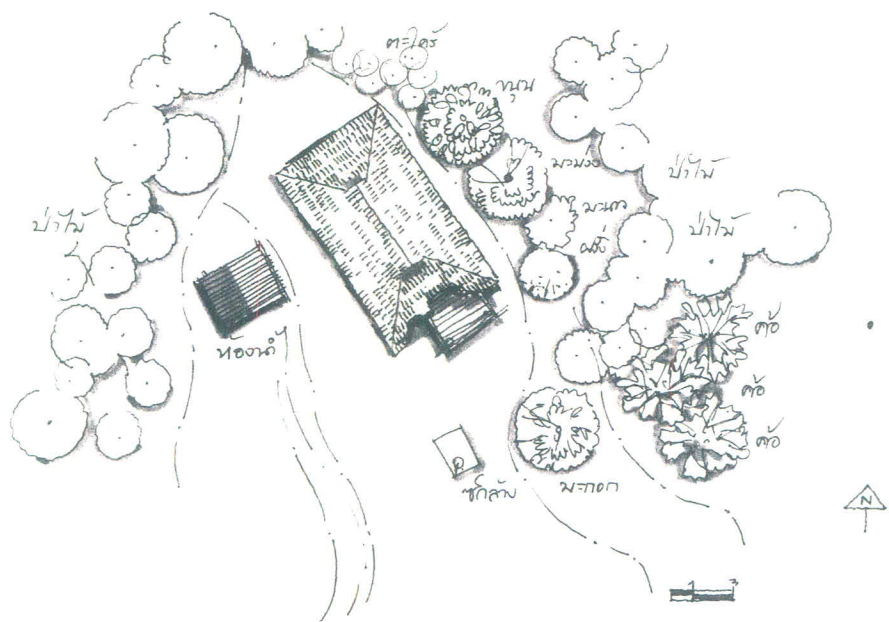
เรือนนายหมอก ใจปิง เลขที่ 24

ภาพที่ 4.11 แสดงผังบริเวณ เรือนเลขที่ 91,24

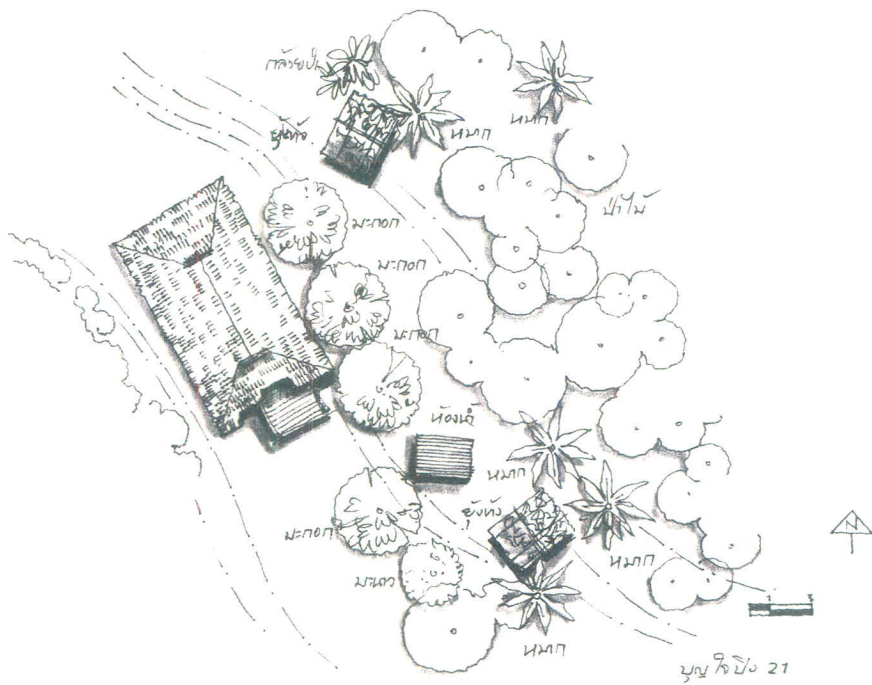
ลายเส้นโดย สัญชัย สุพิพัฒน์มงคล

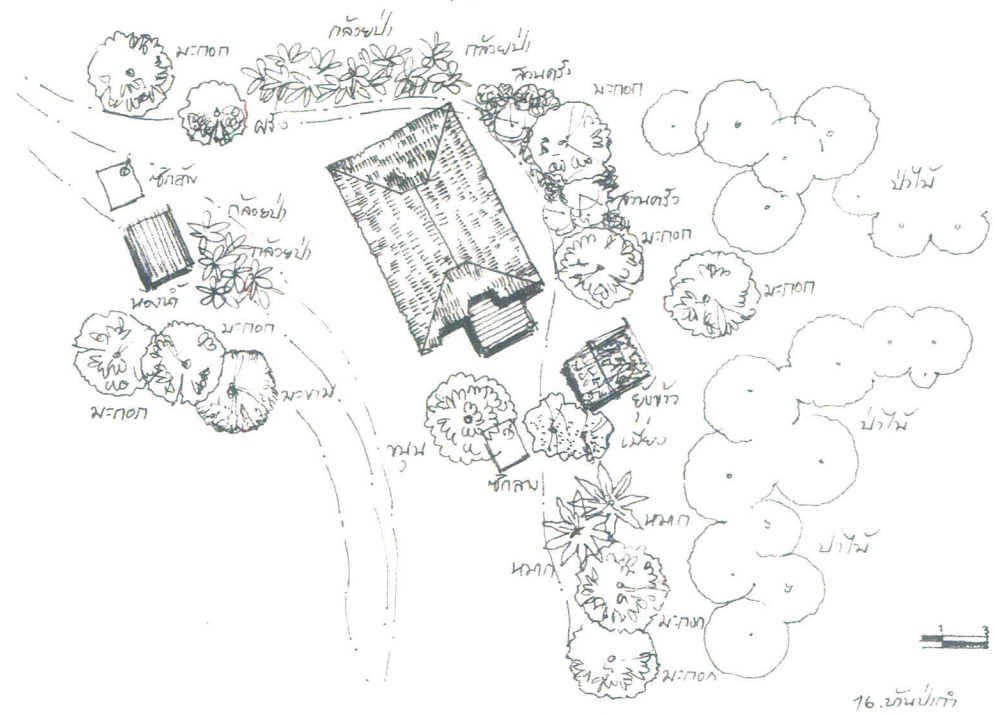
เรือนนายวัน ใจปิง เลขที่ 15

เรือนนายเบ็ก ใจปิงเลขที่ 94
ภาพที่ 4.12 แสดงผังบริเวณ เรือนเลขที่ 19,94
ลายเส้นโดย สัณชัย สุพิพัฒน์มงคล

เรือนนายบุญ ใจปิงเลขที่ 21

เรือนนายสว ใจปิงเลขที่ 16

ภาพที่ 4.13 แสดงผังบริเวณ เรือนเลขที่ 21,16
ลายเส้นโดย สัญชัย สุทธิพัฒน์มงคล

ภาพที่ 4.14 แสดงต้นค้อ , หมากร , เชื่องหลวง , และมะกอกบริเวณบ้านปากก่า
ที่มา : จากการสำรวจภาคสนาม โดยสัญญาชัย สุพิพัฒน์มงคล

การวางพื้นที่ใช้สอยบริเวณรอบเรือนพักอาศัยพื้นที่ใช้สอยบริเวณเรือนนอกจากครกตำข้าวในบริเวณด้านซ้าย ไกล่บันไดและกองฟืนและเล้าหมู กรงไก่บริเวณใต้ถุนแล้ว ยังมีพื้นที่สำหรับลานซักล้างจากน้ำประปาภูเขาใกล้เรือนบริเวณข้างหรือหน้าเรือน และมีส้วมซึ่งมักจะสร้างห่างจากเรือนไปทางด้านติดภูเขา บางเรือนอาจมีส่วนครัวซึ่งจะล้อมรั้วกันสัตว์เลื้อยเข้ามาทำความเสียหายในบริเวณใกล้เรือน บริเวณที่ลาดเอียงด้านติดสันเขาโดยเฉพาะด้านทิศตะวันตกมักจะมีการสร้างรานชา หรือยุงข้าวไว้ในระดับสูงกว่าเรือนเสมอ

ภาพที่ 4.15 แสดงพื้นที่ใช้สอยบริเวณรอบเรือนอาศัย บ้านปากำ
ที่มา : จากการสำรวจภาคสนาม โดย สัญชัย สุทธิพัฒน์มงคล

4.1.3 การวางตำแหน่งเรือนและทิศทางของตัวเรือน

จากการศึกษาพบว่าเรือนพักอาศัยของบ้านปากำจะวางตัวเรือนไปในทิศทางเดียวกันคือหันหน้าไปทางทิศใต้หรือตะวันออก โดยเชื่อว่าหันไปทางทิศของบ่อน้ำ (ผิวน้ำประจำหมู่บ้าน)

โดยจะวางตำแหน่งเรือนพักอาศัยไปในแนวเหนือ – ใต้ หันด้านข้างเรือนไปทางทิศตะวันออก ด้านหนึ่งซึ่งเป็นหุบเขาแต่จะมีแนวต้นไม้ธรรมชาติหรือไม่ก็ปลูกเสริมเพื่อบังด้านข้างเรือน ส่วนด้านทิศตะวันตกจะใช้แนวสันเขาบังเรือนได้ จากเรือนทั้งหมด 23 หลัง มีการวางตัวเรือนในลักษณะนี้ทั้งหมด 18 หลัง มี 3 หลังที่หันไปทางทิศตะวันออกด้วยพื้นที่ตั้งเรือนเป็นสันเขาในแนวตะวันออก – ตก แต่ก็วางลักษณะเรือนเหมือนกันทุกหลัง คือ บันไดขึ้นเรือนหรือทางเข้าเรือนอยู่แนวสันเขาเสมอบริเวณทางเข้าเรือนจะมีหลังคาคลุมต่ำจนจรดพื้นดินเสมอทุกเรือนโดยรวมแล้วกลุ่มเรือนทั้งหมดจะวางตัวเรือนในระดับต่างกันหลายระดับแต่จะวางทิศทางหันหน้าเรือนเหมือนกันบริเวณรอบเรือนจะสร้างยุ่งข้าวไว้ในทิศเหนือกว่าตัวเรือนพักอาศัย ส่วนมากจะตั้งบนพื้นที่ลาดชัน ด้านติดสันเขาหรือทางทิศตะวันตกของเรือน ส่วนบริเวณซีกล่างและห้องน้ำจะแยกไปด้านตะวันออกหรือใกล้หุบเขาเพื่อให้น้ำไหลลงไปตามล่าง จากการวางระบบประปาภูเขาที่สร้างไว้ บริเวณพื้นที่ด้านบนทางทิศใต้ของหมู่บ้าน

ภาพที่ 4.16 แสดงการวางหันทิศทางของตัวเรือนพักอาศัย บ้านปากำ
ที่มา : จากการสำรวจภาคสนาม โดย ไพศาล พบบุผา

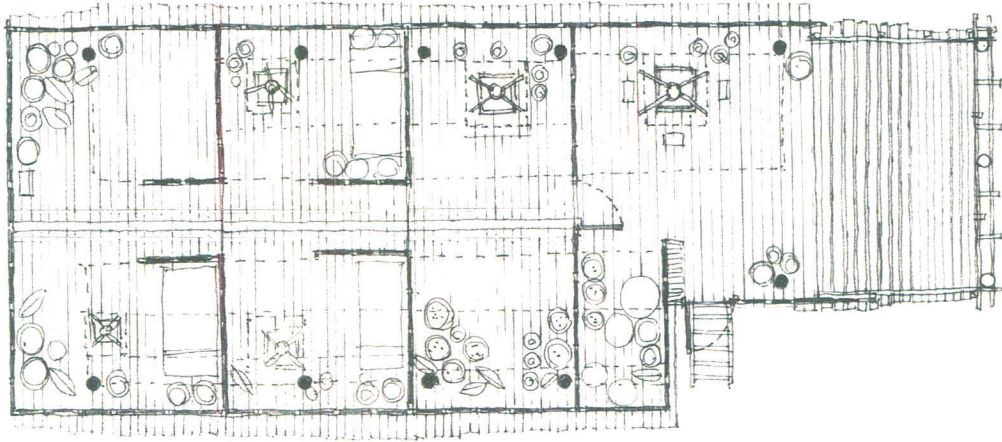
4.2 พื้นที่ภายใน และผังเครื่องเรือน

ภายในเรือนปรียมีการแบ่งพื้นที่ใช้สอยต่างกัน พร้อมทั้งอุปกรณ์ ภายในโดยแบ่ง ออกเป็นส่วนๆดังนี้

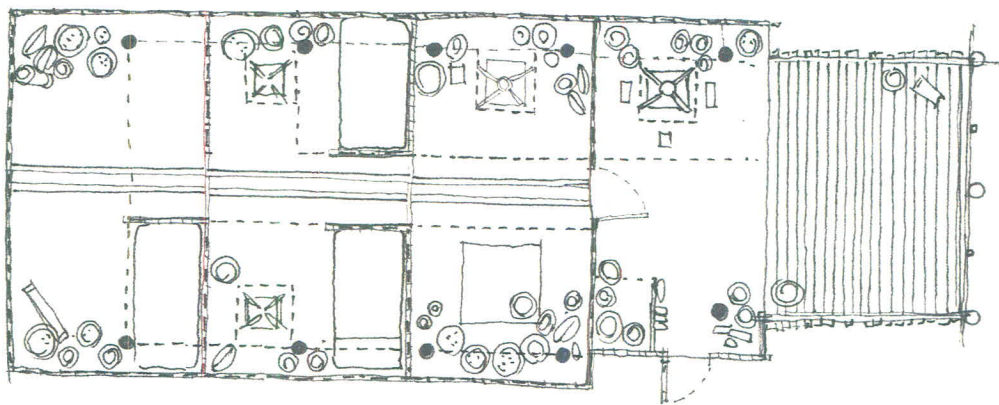
1. ส่วนนอกประสงค์ ซึ่งจะมีเตาไฟทำอาหารอยู่บริเวณกลางห้องหรือค่อนข้างไปติดผนังด้านใน เป็น กระบะกรอบไม้ภายในบรรจุดินตั้งหินเส้า 3 ก้อน หรือเตาเหล็ก 3 ขา ใช้ปรุงอาหารและให้ความอบอุ่น รอบๆ อาจมีเก้าอี้เตี้ยๆหรือทอมไม้ไผ่ได้ 2 – 3 ชั้น รอบๆบริเวณเตาจะมีครกไม้และอุปกรณ์ในการปรุงอาหารต่างๆ วางข้างๆหรือเสียบอยู่บนผนังข้างเรือน ด้านบนเหนือเตาไฟจะทำตะแกรงชั้นไม้ไผ่แขวนลอยเหนือเตา ทำอาหารเป็นรูปสี่เหลี่ยมใช้แขวน , ตากสิ่งของหรือเมล็ดพันธุ์พืชให้แห้ง โดยการรมควันหรือใช้ความร้อนจาก เตาไฟด้านล่างเหนือชั้นแขวนอาจมีโครงไม้วางพาดเหนือข้อ ใช้เก็บของเก็บอุปกรณ์ต่างๆ เช่น เสื้อไม้ไผ่สาน , กระบุง , ตะกร้า ฯลฯ บางเรือนอาจทำตู้เก็บของไว้ใกล้ๆเตา ด้านหน้าข้างประตูทางขึ้นเรือนมักจะทำคอกกัน เตี้ยๆใช้สำหรับวางกระบะบ่อใส่น้ำ หรือปัจจุบันบางเรือนอาจเป็นขวดน้ำที่ใช้ดื่มกินสำหรับคนในเรือนด้านหน้า เป็นชานแดดใช้ตากสิ่งของ, นั่งทำงานจึงอาจมีเก้าอี้เตี้ย

2. ส่วนห้องฮีด จะอยู่ด้านในมีผนังและประตูกัน แบ่งออกเป็น 2 ส่วน 2 ด้าน ของเรือนโดยมีทางเดิน ตรงกลางเพื่อเชื่อมต่อไปยังส่วนนอนด้านหลัง ส่วนทางทิศตะวันตกมักจะวางอุปกรณ์หรือประะห์(กระบุง) ใส่ ข้าวเปลือกหรือไหเหล้ากลบ อาจปูเสื่อไม้ไผ่สานไว้ ส่วนทิศตะวันออกจะมีเตาไฟเพื่อใช้นั่งข้าว พร้อมตะแกรง ชั้นไม้เหนือเตาเหมือนเตาไฟด้านนอก บริเวณชานนี้วางอุปกรณ์อื่นๆและเก้าอี้เตี้ยๆเตาไฟบริเวณนี้จะใช้เพียง เพื่อนั่งข้าวโดยเฉพาะ คนในเรือนที่นับถือผีเรือนเหมือนกันเท่านั้น จึงจะต้องหมอนั่งข้าวได้ ปกติบริเวณนี้ไม่ อนุญาตให้บุคคลภายนอกเข้ามาเด็ดขาด ยกเว้นเมื่อมีพิธีศพ

3. ส่วนนอนและเก็บของ เป็นบริเวณส่วนนอนของสมาชิกในเรือนซึ่งอาจมีหลายครอบครัวอยู่ด้วยกัน ส่วนนอนจะกั้นผนังไม้ไผ่สานขัดแตะชนข้อ จากแนวทางเดินตรงกลางเรือน ซึ่งจะเดินบนไม้แป้นตอง ผนังด้าน ขวามือนจะกั้นจนถึงผนังด้านข้างที่เอียงผายออก ด้านยาวของเรือนจะกั้นผนังแคบๆพอบังตา ภายในส่วน นอนจะมีที่นอนเป็นสาดไม้ไผ่ (ปัจจุบันเป็นที่นอน) หันศีรษะไปทางด้านผนังด้านนี้ หันเท้าออกสู่ทางเดิน มี เตาไฟอยู่ในบริเวณนี้เพื่อให้ความอบอุ่น (บางครั้งทำอาหาร) เหนือเตามีตะแกรงไม้แขวนสิ่งของ ผนังด้านข้าง มักจะทำชั้นแขวนยาวตลอดใช้เก็บของส่วนตัวของครอบครัว ด้านบนเหนือข้อมักมีชั้นไม้ระแนงไว้เก็บของใช้ ต่างๆ

นายมอน ใจปิง เรือนเลขที่ 39

นายมูล ใจปิง เรือนเลขที่ 19

ภาพที่ 4.17 แสดงผังพื้นเครื่องเรือน ภายในเรือนชาวปรีญ บ้านปากำ

4.2.1 การวิเคราะห์ความสัมพันธ์ของพื้นที่ใช้สอยภายในเรือนพักอาศัย

พื้นที่ใช้สอยภายในเรือนพักอาศัยของชาวปรัยบ้านปากำนั้น สัมพันธ์กับพฤติกรรมการใช้ชีวิตประจำวัน ซึ่งรวมถึงคติความเชื่อที่ทำให้พฤติกรรมการใช้งานในพื้นที่ต่างๆ แตกต่างกันไปด้วยความเชื่อในผีเรือนและเตาไม้ซึ่งต้องแยกจากเตาปรุงอาหารและเป็นส่วนศักดิ์สิทธิ์เฉพาะคนในเรือนเท่านั้น การใช้งานของเตาไม้ที่ต้องใช้ทุกวัน จึงมีความสำคัญมากที่สุด ในขณะที่วัฒนธรรมในการใช้น้ำดื่มจากตาน้ำของหมู่บ้านด้วยกระบอกไม้ไผ่ ก็เป็นเหตุที่ทำให้ต้องมีพื้นที่วางกระบอกน้ำไว้ข้างบันไดทางขึ้นเรือน

การสร้างยุ้งข้าว (รานชา) ไว้นอกเรือนและมักตั้งอยู่ในระดับไม่ต่ำกว่าเรือนเสมอ เมื่อนำข้าวจากยุ้งข้าวมาตำ บริเวณครกกระเดื่องข้างบันไดทางขึ้นเรือน ต้องเข้าออกบริเวณชายคาข้างเรือน ในกรณีที่เก็บข้าวไว้ในเรือนก็ต้องนำข้าวมาตำที่ครกกระเดื่องข้างเรือน ต้องผ่านเข้าออกประตูและบันไดเสมอ เมื่อตำข้าวแล้วเสร็จต้องนำไปนึ่งที่เตาไม้ซึ่งอยู่ในห้องใต้เรือน จึงต้องขึ้นบันไดผ่านประตู 2 บานเพื่อนึ่งข้าว ในกรณีที่ใช้พื้นที่ในการหุงหาอาหารนึ่งข้าวต้องขึ้นลงบันได เพื่อนำพื้นบริเวณใต้ถุนมาใช้ก่อเตาไม้ซึ่งใช้หุงข้าวและเตาอาหารตลอดจนเตาไฟในห้องนอนด้วย

ความสัมพันธ์ของทางเดินหลักเข้าสู่เรือนทางด้านทิศใต้ด้านหน้าเรือน เข้าสู่ชายคาด้านบันไดขึ้นเรือนจะต้องมีครกกระเดื่องสำหรับตำข้าว ซึ่งปกติชาวปรัยจะตำข้าวตอนเช้ามืดเกือบทุกวัน ยกเว้นวันกรรมที่ห้ามตำข้าว แต่ใช้ครกไม้บนเรือนตำได้ ครกนี้จะอยู่ในตำแหน่งใกล้บันไดขึ้นเรือน เพราะต้องขึ้นลงเพื่อตำข้าวเกือบทุกวัน ซึ่งจะสัมพันธ์กับตำแหน่งกองฟืนใต้ถุนเรือนเพราะฟืนใช้กับเตาไฟเพื่อทำอาหารและให้ความอบอุ่นพื้นที่บริเวณครกกระเดื่องได้ ชายคาด้านนี้สามารถใช้งานได้ตลอดมีหลังคาคลุมกันฝนและลมหนาวได้ดี เป็นการเน้นความสัมพันธ์ระหว่างพื้นที่ใช้สอยบนเรือนกับพื้นที่ใช้สอยในระดับพื้นดินใต้เรือน

พื้นที่ใช้สอยบนเรือนซึ่งประกอบด้วยส่วนเปิดและส่วนปิดก็มีการเชื่อมต่อกันด้วยประตูและทางเดินร่วม

พื้นที่นอกประสงค์ด้านหน้าเรือนเชื่อมต่อจากภายนอกด้วยบันไดและประตูเข้าเรือน กิจกรรมและพฤติกรรมส่วนใหญ่ของคนในเรือนจะอยู่ในบริเวณนี้ เนื่องจากเป็นพื้นที่ใช้ทำอาหาร, ทานอาหาร, พุดคุย, พักผ่อน, ทำงานจักสาน ฯลฯ ใกล้ประตูทางเข้าจะเป็นบริเวณที่วางกระบอกน้ำที่วางกระบอกน้ำไม้ไผ่ซึ่งสร้างเป็นคอกกัน สำหรับน้ำดื่มของแขกหรือคนในเรือน เมื่อจะออกไปไร่ข้าวก็จะหยิบกระบอกใส่ตะกร้าหรือยามไปด้วยเสมอ พื้นที่นอกประสงค์เป็นส่วนแรกเมื่อเข้าสู่เรือนพัก เป็นศูนย์กลางของกิจกรรมของคนในเรือนหรือแขกเป็นส่วนต้อนรับแขก เป็นพื้นที่ทานอาหารทำกิจกรรมร่วมกัน เชื่อมต่อไปยังพื้นที่ลานแดด ด้านหน้าเรือนซึ่งใช้ตากสิ่งของต่างๆ และทำกิจกรรมกลางแจ้ง มีรั้วกัน 3 ด้าน พื้นปูด้วยไม้เชื่องว่นรองเพื่อระบายน้ำ

ส่วนลานแดดที่เชื่อมต่อกับลานนอกประสงค์ ด้วยช่องด้านหน้าเรือนได้ชายคาที่วางวั้นเป็นช่วงเตี้ยๆ ไว้ ชายคาด้านหน้าปกคลุมด้านหน้าเรือนเกือบหมด เพื่อป้องกันฝนและความเย็นเข้ามาในส่วนนอกประสงค์ ช่วงที่วางวั้นวั้นนี้สามารถเป็นช่องมองไปสู่ภายนอกเรือนได้ เป็นช่องเปิดเพียง 1 แห่ง ของพื้นที่ใช้สอยบนเรือน

บริเวณผนังด้านข้างเรือนจะทำชั้นแขวนติดผนังยาวตลอด ใช้สำหรับเก็บของต่างๆ ที่จำเป็นในบริเวณลานนอกประสงค์ ซึ่งอยู่ด้านข้างของเตาไฟเพื่อสะดวกในกิจกรรมต่างๆ เช่น ทำอาหาร ปรุงอาหาร ทานอาหาร

ผนังด้านในของเรือนกันส่วนพื้นที่ภายในออกจากพื้นที่ด้านนอกจะเป็นผนังที่ปิดด้านบนทำช่องตารางระบายลม มีประตูกันเพื่อเชื่อมต่อไปยังพื้นที่ใช้สอยด้านใน เป็นช่องเปิดช่องเดียวที่เข้าสู่พื้นที่เขตหวงห้าม

เช่น ห้องฮีตและส่วนห้องนอนของสมาชิกในเรือน ด้านข้างประตูเป็นพื้นที่เก็บของซึ่งมักจะทำเป็นช่องแคบๆ ระหว่างบันไดและประตูขึ้นเรือนและประตูสู่ห้องฮีต ซึ่งมักใช้เก็บอุปกรณ์เครื่องใช้ที่จำเป็นในการดำรงชีวิต เช่น เสื้อ, กระบุง, กระดัง เป็นตำแหน่งที่สะดวกในการใช้งาน

การกั้นส่วนห้องฮีตและส่วนนอนด้วยผนังที่มีประตูและกุญแจไม้ เพื่อเป็นสัญลักษณ์แสดงอาณาเขต หวงห้ามหรือเพื่อป้องกันการผิดฮีต (จารีต) ซึ่งอาจทำให้ผีเรือน ไม่พอใจจะส่งผลกระทบต่อคนในเรือนได้ ปกติหากไม่มีบุคคลภายนอกขึ้นเรือนประตูก็จะเปิดไว้ เพราะการเชื่อมต่อของกิจกรรมและพฤติกรรมการใช้งาน เตาหนึ่งข้าวอยู่ในบริเวณห้องฮีต แต่เตาทำอาหารอยู่ด้านนอกและชาวปรัยมักจะทานอาหารบริเวณชานนอกประสงค์ เพราะสะดวก มีแสงสว่างและอากาศถ่ายเทสะดวกกว่า

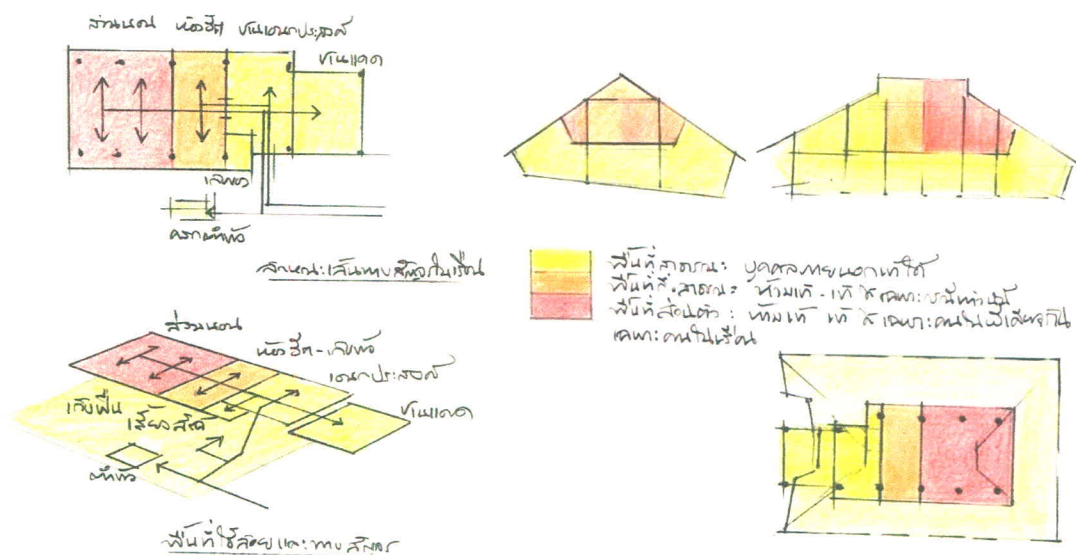
ภายในบริเวณพื้นที่ห้องฮีตจะแบ่งเป็นสองฝั่ง มีทางเดินแบ่งกลางด้านทิศตะวันตกจะเป็นพื้นที่เก็บข้าวที่ใช้นึ่ง โดยจะใส่ข้าวไว้ในกระบุง ข้าวเปลือกและข้าวที่ตำแล้ว ตลอดจนเป็นส่วนเก็บเหล้าและใช้เป็นพื้นที่ประกอบพิธีกรรมเลี้ยงผีเรือน ตามฮีตต่างๆ และเมื่อมีพิธีศพจะตั้งศพบริเวณนี้ จะมีสาดไม้ไผ่ปูไว้ขณะนั่งทำพิธี สิ่งสำคัญคือเป็นบริเวณเสาเอกที่ทำพิธีเมื่อเริ่มปลูกเรือนอยู่ที่มุมห้องบริเวณที่เก็บข้าวนี้

พื้นที่ส่วนห้องฮีตจึงมีส่วนสำคัญ 2 ส่วน คือบริเวณเตาไฟและบริเวณเก็บข้าวและทำพิธีกรรมซึ่งอยู่ติดกันไม่มีผนังกั้น

พื้นที่ส่วนนอนจะเป็นส่วนในสุดของพื้นที่ในเรือน การกั้นส่วนนอนของแต่ละครอบครัว จะใช้แผงไม้ไผ่ขัดแตะกันบังเตา มีช่องทางเข้าส่วนนอน พื้นที่ส่วนนอนจะอยู่ด้านในโดยมีส่วนห้องฮีตกั้นไว้ เพราะชาว ปรัย มีความเชื่อว่าผีเรือนสามารถปกป้องคุ้มครองคนในเรือนได้ การจัดพื้นที่จึงจัดให้บริเวณห้องฮีตเป็นส่วนแรกที่จะเข้าถึงพื้นที่ภายในเรือน เพื่อกันจากบุคคลภายนอกและสิ่งร้ายที่จะเข้าถึงพื้นที่นอนหรือส่วนพื้นที่ส่วนตัวของคนในเรือน พื้นที่ส่วนนอนสัมพันธ์กับส่วนห้องฮีตด้วยระบบความเชื่อมากกว่ากิจกรรมที่เกิดขึ้นในพื้นที่

ความสัมพันธ์ของพื้นที่ใช้สอยต่างๆในเรือน จึงประกอบด้วยพฤติกรรมตามแต่กิจกรรมที่เกิดในพื้นที่ และความเชื่อตามวัฒนธรรมประเพณีของชาวปรัย ซึ่งแสดงออกได้จากการจัดพื้นที่ใช้สอยต่างๆ ทั้งบนเรือนและพื้นที่ใช้สอยในระดับดินใต้เรือน

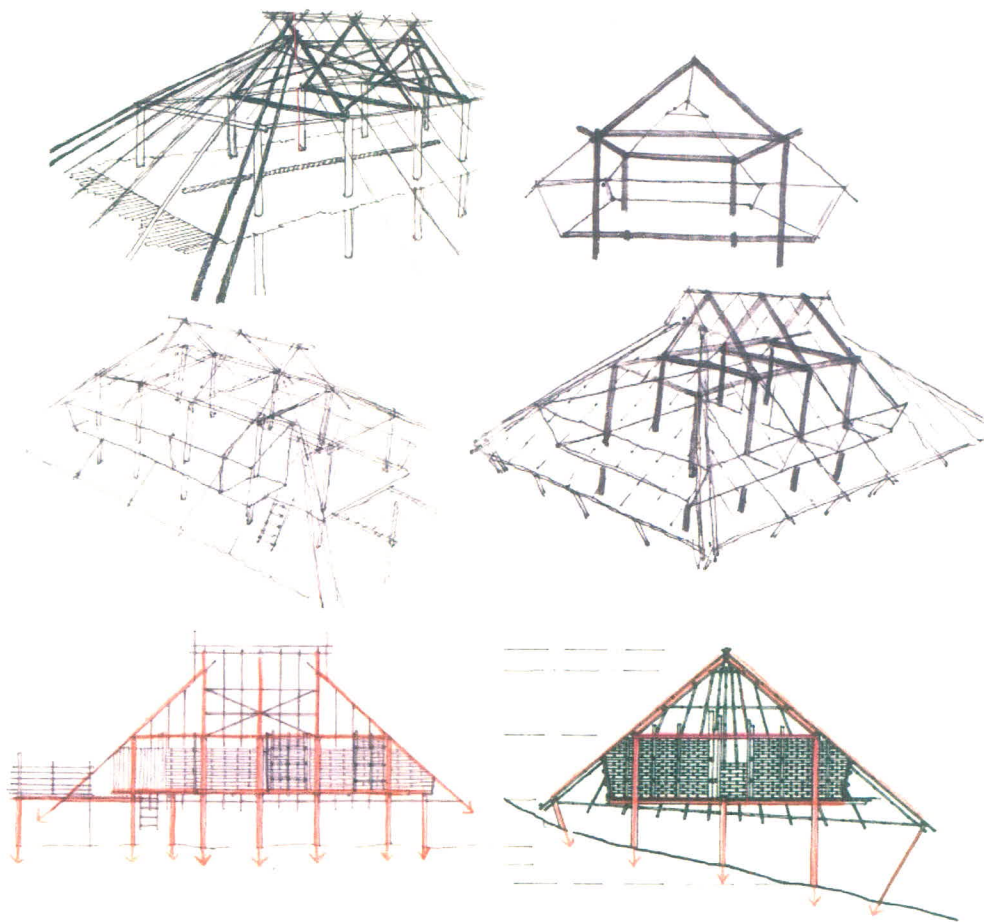
ด้านทิศตะวันออกจะเป็นเตาไฟใช้สำหรับนึ่งข้าวประจำวัน พื้นที่เปิดโล่งถึงกันผนังด้านข้างทึบ เชื่อมต่อไปยังส่วนนอนของสมาชิกในเรือนด้วยช่องทางเดินแคบๆแบ่งส่วนนอนเป็น 2 ฝั่ง ไม่มีประตู

ภาพที่ 4.18แสดงผังความสัมพันธ์และพื้นที่ใช้สอยภายในเรือน
ลายเส้น โดย สัญชัย สพิทพัฒน์มงคล

4.2.2 การวิเคราะห์โครงสร้างของเรือนที่ทำให้เกิดที่ว่างภายใน

จากระบบโครงสร้างของหลังคาและการวางผังเรือนที่แนบกับเชิงเขาทำให้อุปทรงภายนอกของเรือนชาวปรัยเมื่อมองจากภายนอกเห็นเป็นรูปสามเหลี่ยมทั้งด้านหน้าและด้านหลัง เกิดจากโครงสร้างหลังคาช่วงที่เป็นจั่ว โดยเฉพาะโครงจันทันหรือสยว 3 ชุด กลางเรือน เมื่อมองจากด้านนอกจะเห็นความสัมพันธ์กับพื้นดินและแนวสันเขาเสมอ เนื่องจากผนังเรือนด้านในซึ่งถูกหลังคาคลุมจนหมดมีแนวผายออก แต่ระนาบหลังคาเอียงเฉียงลงตามลักษณะของจันทันด้านข้างเรือน ความลาดเอียงของหลังคาด้านข้างจะมีประมาณ $40^{\circ} - 45^{\circ}$ องศา เมื่อสัมพันธ์กับความสูงจากพื้นถึงระดับช่อ 170 – 190 เซนติเมตร ทำให้เกิดที่ว่างภายในเรือน แม้หลังคาจั่วจะทำให้เกิดระนาบเฉียงเหนือศีรษะเอียงสอขึ้น เมื่อมีข้อพาดกลางระหว่างหัวเสาทุกเสาและชาวปรัยนิยมวางท่อนไม้เหนือช่อ เพื่อทำชั้นเก็บของด้านบนทำให้ไม่รู้สึกรัดอึดมากนัก และเมื่ออยู่ในเรือนกิจกรรมที่เกิดขึ้นมักจะเป็นการนั่งหรือนอนโดยเฉพาะช่วงกลางคืน จึงเหมาะสมกับพฤติกรรมการใช้งานของบุคคลภายในเรือน

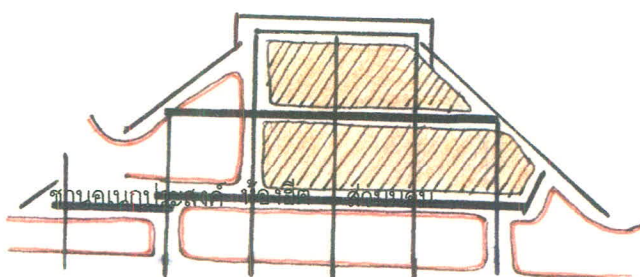
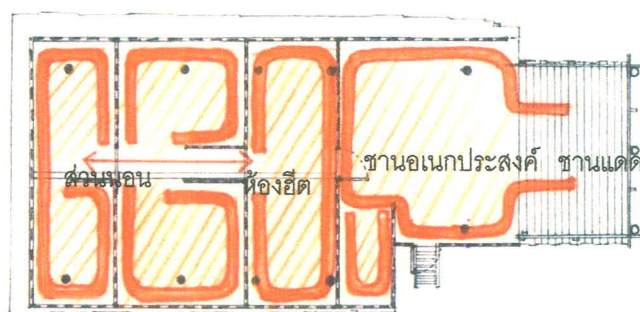

ภาพที่ 4.19 แสดงโครงสร้างที่ทำให้เกิดที่ว่างภายในเรือน
ลายเส้นโดย สัณชัย สุพิพัฒน์มงคล

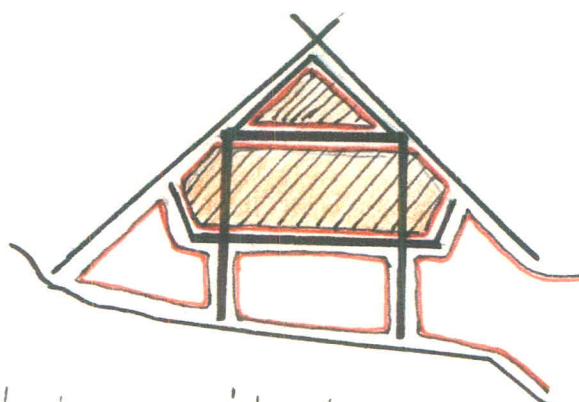
ที่ว่างในเรือนพักอาศัยชาวปรัย บ้านปากำ มี 2 ลักษณะได้แก่ ที่ว่างปิดล้อมมิดชิด และที่ว่างปิดล้อมบางส่วน

ที่ว่างปิดล้อมมิดชิด ได้แก่ ส่วนนอน ส่วนห้องฮีด

ที่ว่างปิดล้อมบางส่วน ได้แก่ บริเวณที่ว่างชานอเนกประสงค์ ได้ถูกรื้อถอน

ที่ว่างปิดล้อมบางส่วน/ที่ว่างปิดล้อมมิดชิด

ที่ว่างปิดล้อม
บางส่วน

ที่ว่างปิดล้อมมิดชิด

ที่ว่างปิดล้อม
บางส่วน

ภาพที่ 4.20 แสดงลักษณะที่ว่างในเรือนพักอาศัยชาวปรัย บ้านปากำ
ลายเส้นโดย สัญชัย สุพิพัฒน์มงคล

4.2.3 พื้นที่ภายใน และลักษณะที่ว่างภายใน อันเกิดจากลักษณะโครงสร้างและรูปทรงของเรือน

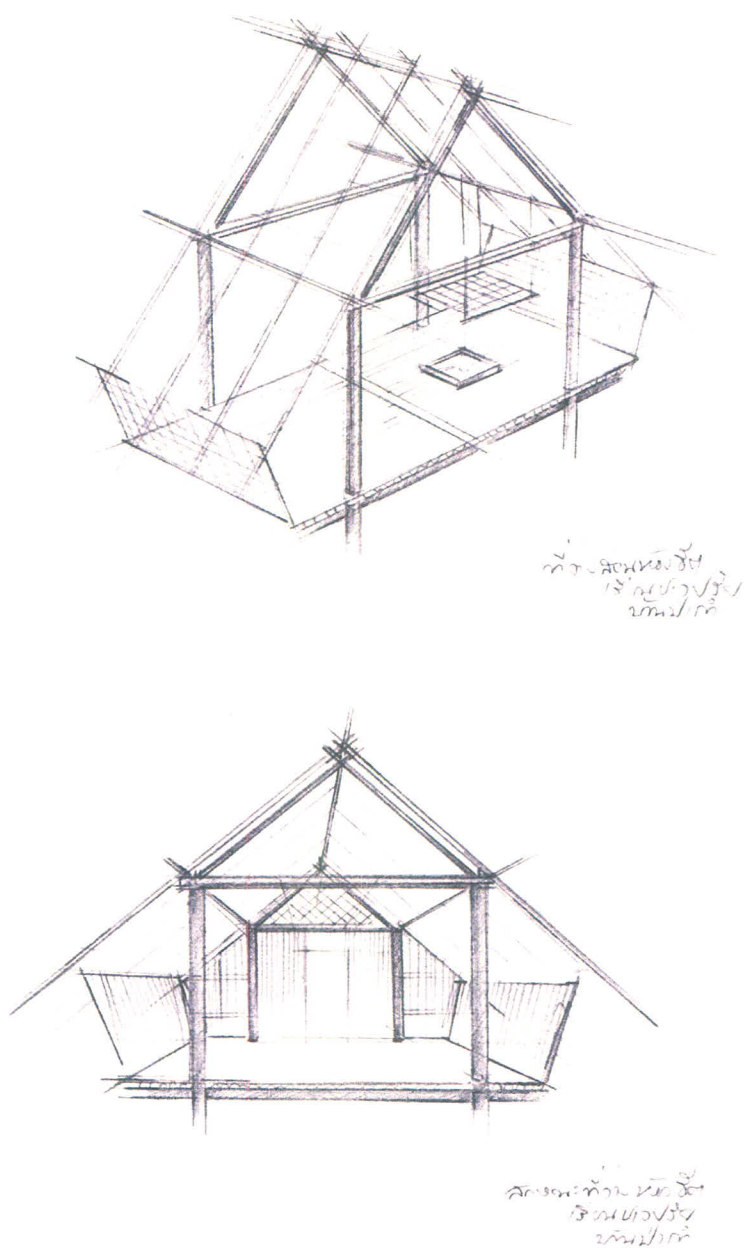
พื้นที่ภายในและลักษณะที่ว่างภายในเรือนชาวปรีย จะสอดคล้องกับมิติของที่ว่างอันเกิดจากโครงสร้างหลังคาเป็นหลัก โดยเฉพาะระนาบส่วนบนเหนือศีรษะ แต่บางเรือนจะมีโครงไม้ซึ่งทำไว้เหนือคานเพื่อเก็บอุปกรณ์เก็บของเป็นชั้นเหนือศีรษะโปร่ง แต่จะเห็นและรู้สึกกับระนาบของพื้นที่หลังคาได้เสมอ ยกเว้นในส่วนท้ายของเรือนที่โครงหลังคาจะเอียงลาดลงตลอดแนวด้านหลัง ประกอบกับผนังด้านหัวเรือน ซึ่งเป็นระนาบด้านข้างเอียงออกทำให้มิติของที่ว่างไม่อึดอัด เกิดที่ว่างที่ใช้ประโยชน์ได้

1. พื้นที่บริเวณนอกประสงค์ เนื้อที่และลักษณะที่ว่างบริเวณนี้ถูกแบ่งออกด้วยทางสัญจรที่จะเข้าไปยังห้องฮิต ส่วนนอน และส่วนทางที่เชื่อมต่อไปยังชานแดด ยกเว้นบริเวณเตาไฟซึ่งเป็นจุดที่สามารถทำกิจกรรมต่างๆ เหนือเตาไฟจะแขวนตะแกรงไม้ อย่างสิ่งของต่างๆและเหนือตะแกรงมีชั้นวางของทำด้วยท่อนไม้โปร่ง ทำให้บนเรือนไม่รู้สึกกับความเอียงลาดของระนาบหลังคา ยกเว้นบริเวณที่เชื่อมต่อไปยังชานแดด เนื่องจากมีหลังคาคลุมต่ำมากเพียงพอให้เห็นภายนอกได้ เป็นช่องแคบๆเท่านั้น แสงสว่างจึงเข้ามาโดยตรงได้มากที่สุดจากช่องนี้เท่านั้นส่วนทางเข้าและบันไดหากไม่เปิดประตูก็จะปิดทึบด้วยระนาบผนังและประตู

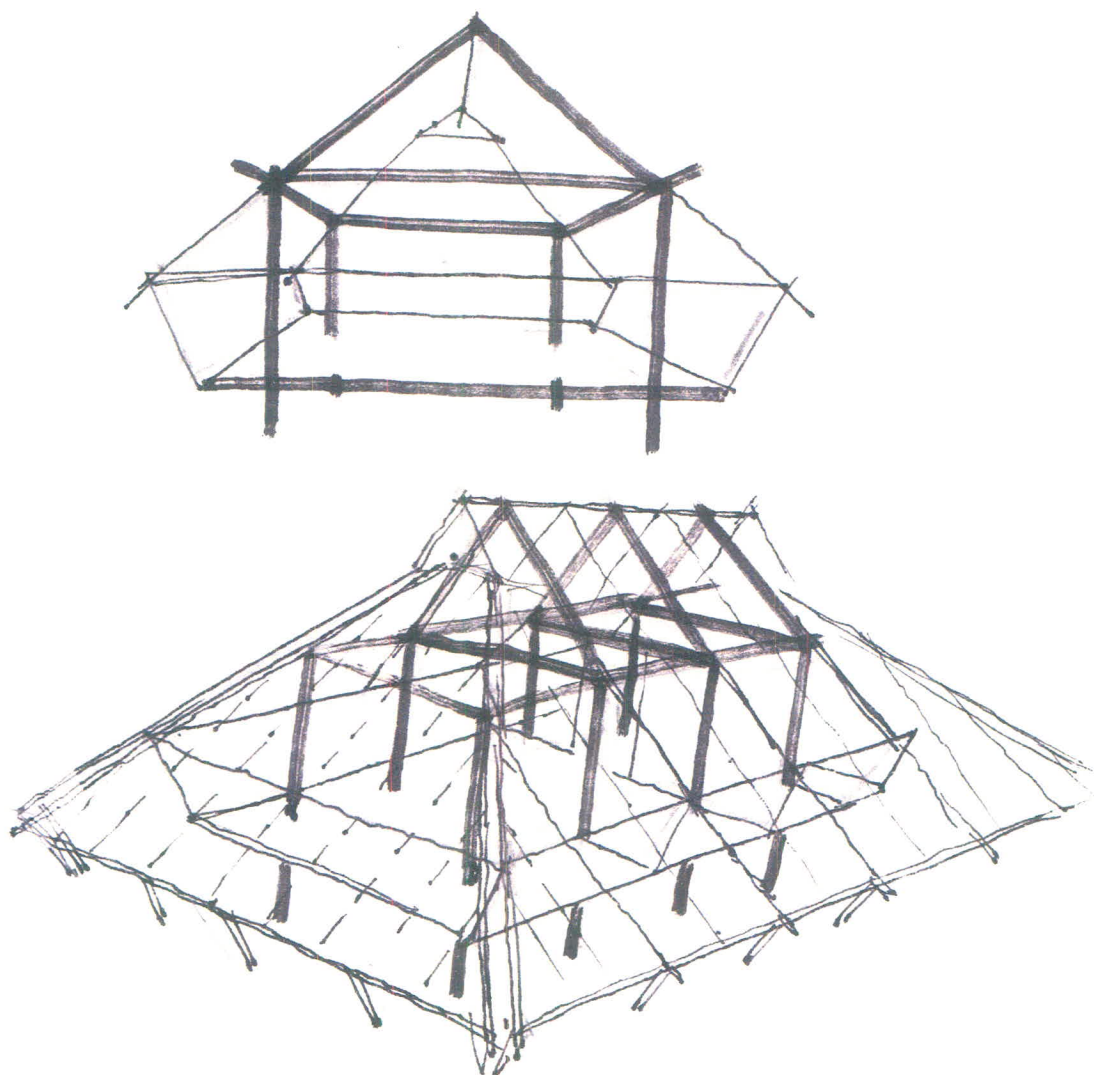
2. พื้นที่และที่ว่างส่วนห้องฮิตจะถูกแบ่งออกเป็น 2 ส่วน โดยทางเดินที่เชื่อมต่อไปยังส่วนนอกของ แต่ละครอบครัว โดยด้านหนึ่งจะใช้พื้นที่เป็นเตาหุงข้าวสำหรับทุกคนในเรือน อีกด้านซึ่งเป็นด้านเสาเอก ใช้เก็บของทำพิธีกรรมต่างๆ เช่น ดูดเหล้าไห ทำพิธีศพ ระนาบด้านบนจะเอียงตามลักษณะหลังคา บางเรือนมีชั้นเหนือศีรษะ ยกเว้นบริเวณทางเดินที่จะไม่มีชั้น การทำชั้นจะใช้โครงไม้จริงหรือไม้ไผ่วางห่างๆ ทำให้ไม่เกิดความรู้สึกอึดอัดมาก แต่เนื่องจากมีเตาหุงข้าวอยู่บริเวณนี้ ทำให้ควันไฟอบอยู่ใต้หลังคาทำให้เขม่าควันไฟจับโครงสร้างหลังคา ประกอบกับไม่มีช่องหน้าต่าง ทำให้บริเวณห้องฮิตมีความมืดมาก แต่ยังมีช่องแสงจากด้านหน้าเหนือประตูทางเข้า ซึ่งมักทำเป็นตาราง

3. พื้นที่และลักษณะที่ว่างบริเวณส่วนนอน ลักษณะที่ว่างส่วนนอนเป็นที่ว่างขนาดเล็กๆเพียงพอที่ใช้เพื่อนอนเท่านั้น อาจมีส่วนเป็นเตาไฟให้ความอบอุ่นหรือปรุงอาหารได้เฉพาะครอบครัวขนาดเล็ก 2 – 3 คนเท่านั้น เนื้อที่ส่วนท้ายจะมีลักษณะเอียงทั้งด้านหลังคาและผนังด้านข้างที่เอียงผายออก

4. พื้นที่และลักษณะที่ว่างส่วนด้านข้างเรือนบริเวณทางขึ้นและทางเข้าตัวเรือน ลักษณะที่ว่างอันเกิดจากระนาบหลังคาที่เอียงลาดจากผนังด้านข้างเรือนจนจรดพื้นด้านข้างทำให้ระนาบด้านบนเอียงไปด้านเดียว ส่วนอีกด้านนั้นมีผนังเรือนและพื้นที่ใต้เรือนที่ยกพื้นสูง เชื่อมต่อไปยังใต้พื้นเรือนและเลยไปอีกด้านของเรือนด้านหลังเชื่อมต่อกับระนาบเอียงของหลังคาด้านหลังซึ่งเอียงลาดทำให้ลักษณะที่ว่างถูกกดต่ำลงอีก ไม่มีแสงเข้ามาได้ ยกเว้นแสงทางอ้อมจากช่องชายคา ช่องใต้ถุนเรือน แสงสว่างโดยตรงมาจากช่องเปิดด้านหน้าที่เข้าสู่ตัวเรือนเท่านั้น

ภาพที่ 4.21 แสดงที่ว่างบริเวณห้องฮีดในเรือนชาวปรีบ้านปากำ
ลายเส้นโดย สักชัย สุพิพัฒน์มงคล

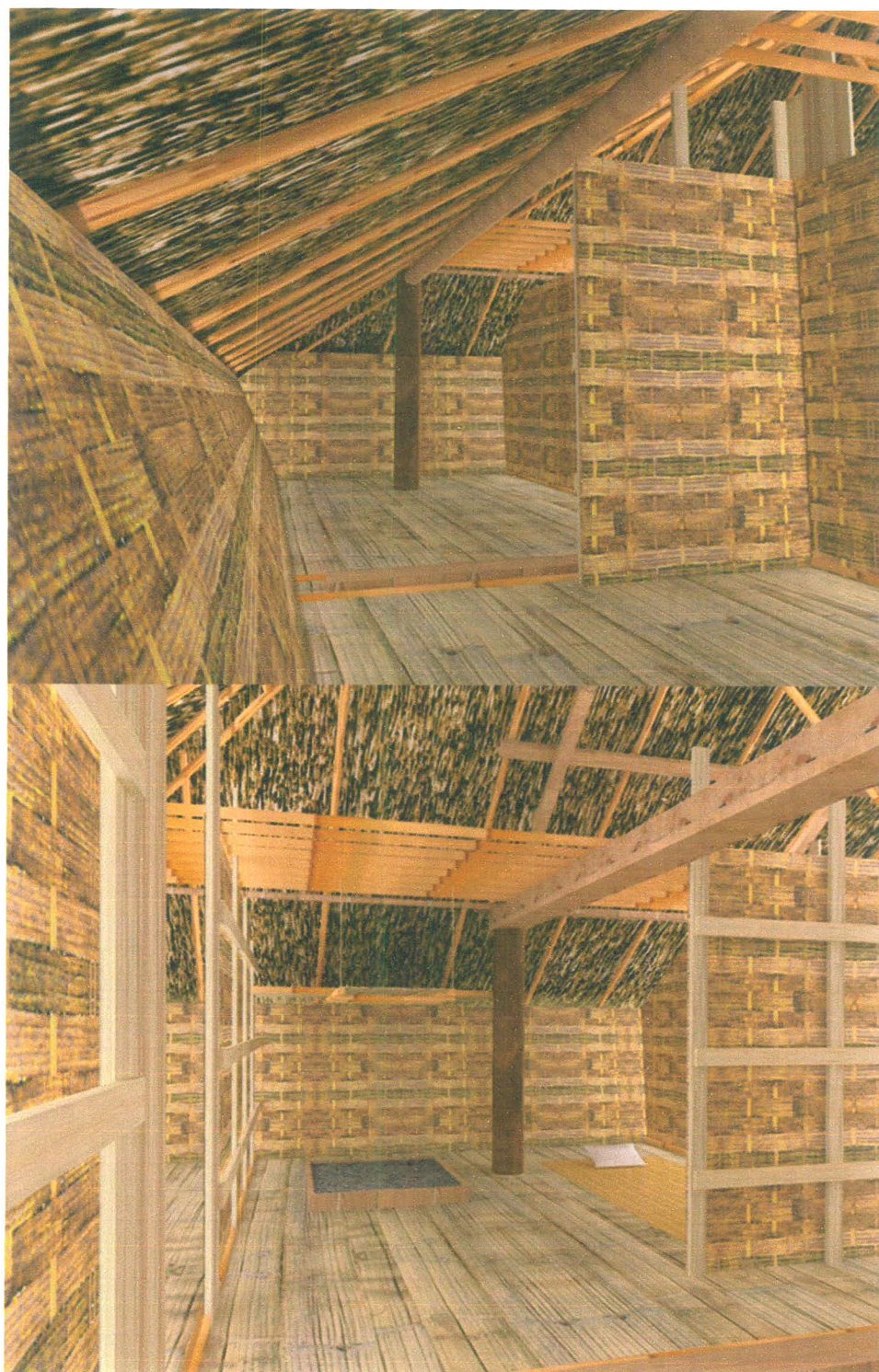
ภาพที่ 4.22 แสดงลักษณะที่วางบริเวณส่วนนอนในเรือนปรี บ้านปากำ
ลายเส้นโดย สัญชัย สุพิพัฒน์มงคล

ภาพที่ 4.23 แสดงลักษณะที่ว่างส่วนนอกประสงค์
ภาพจำลอง 3 มิติโดย นายศิริพงษ์ งามโชนง

ภาพที่ 4.24 แสดงลักษณะที่ว่างส่วนห้องฮีด
ภาพจำลอง 3 มิติ โดยนายศิริพงษ์ งามโขนก

ภาพที่ 4.25 แสดงลักษณะที่ว่างส่วนห้องนอน
ภาพจำลอง 3 มิติ โดยนายศิริพงษ์ งามโชนง

4.2.4 การวิเคราะห์ลักษณะของช่องเปิด และการระบายลมภายในเรือน

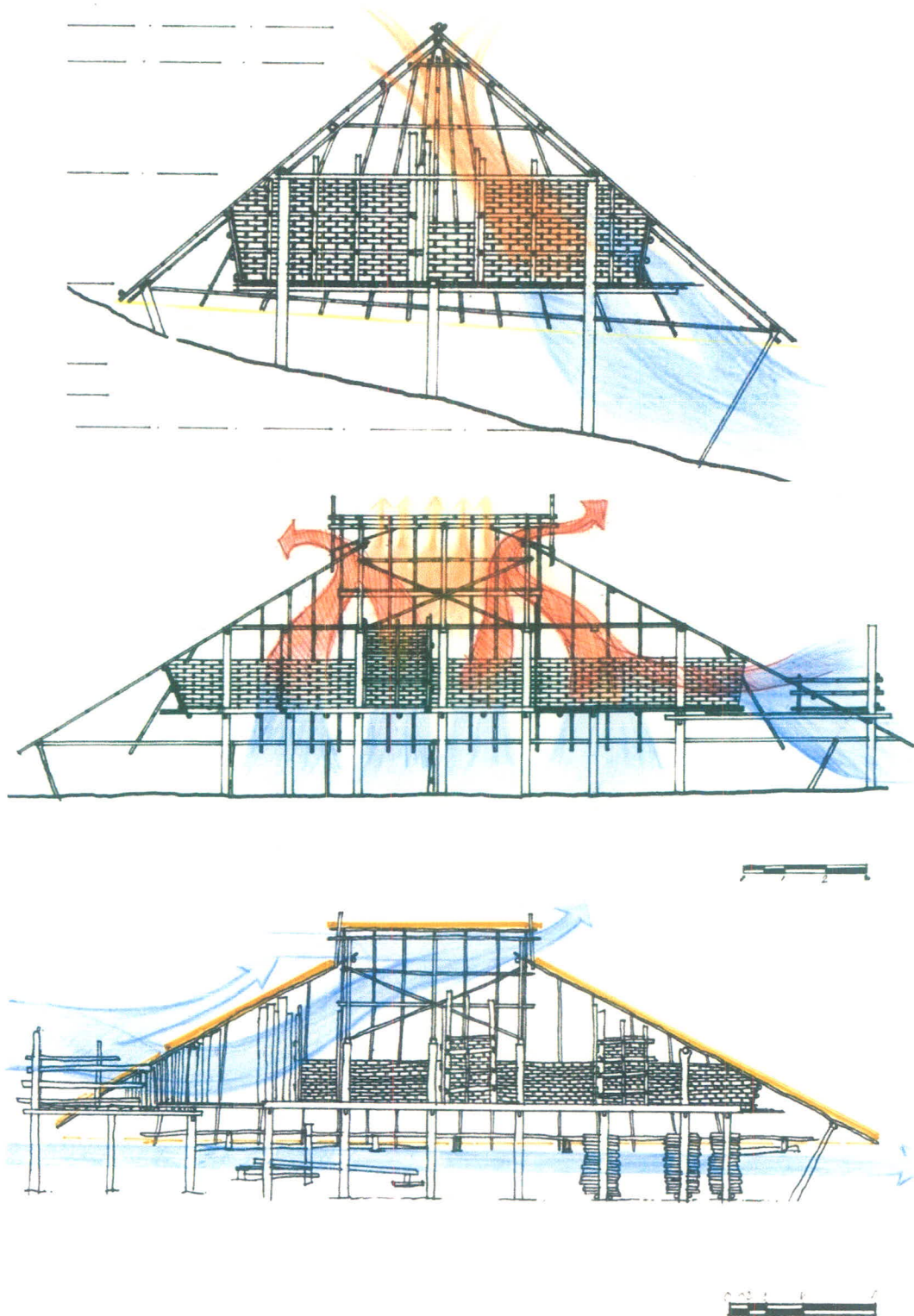
ภายในเรือนพักอาศัยของชาวปรัยบ้านปากำ ไม่มีหน้าต่าง เนื่องจากหมู่บ้านตั้งอยู่บนพื้นที่สูงมีอากาศหนาวเย็นตลอดปี ไม่มีความจำเป็นต้องเปิดช่องเพื่อรับลม แต่ผนังเรือนซึ่งเป็นผนังไม้ไผ่สานขัดแตะ ก็มีช่องว่างระบายอากาศให้ถ่ายเทสำหรับคนในเรือนได้อย่างดี การระบายอากาศจึงผ่านผนังด้านในออกมาบริเวณที่ว่างได้ขยายค่าได้ ส่วนการทำอาหารและเร่งไฟในเตาไฟต่าง ๆ นั้น อากาศร้อนและควันไฟจะลอยขึ้นและระบายออกบริเวณจั่วของเรือนและแทรกซึมออกจากหลังคาหูกาบางส่วน (เป็นผลทางอ้อมในการรักษาเนื้อไม้ไม่ให้แมลงกัดกินได้) บริเวณด้านบนของผนังกันห้องยึดกับส่วนด้านนอก มักจะทำเป็นช่องระบายลมด้วยไม้ตีตารางไขว้กันเว้นช่องว่างเป็นรูปสี่เหลี่ยมเป็นการช่วยให้อากาศถ่ายเทขึ้นไปด้านบนและระบายออกไปด้านนอกบริเวณจั่ว จึงเป็นเหตุผลหนึ่งที่เรือนพัก ของชาวปรัยจึงมีจั่วขนาดเล็กเสมอ นอกจากการให้ควันไฟป้องกันโครงสร้างหลังคาโดยเฉพาะไม้ไผ่ไม่ให้มอดกิน

ช่องเปิดของเรือนจึงมีเพียงด้านหน้าเรือนช่องของชายคาที่ทำช่องด้านหน้าออกมาสู่ชานแดด เป็นช่องเตี้ยๆ ที่มักจะต้องก้มศีรษะเมื่อจะออกมา แต่เป็นระดับที่พอดีกับระดับสายตาหากนั่งอยู่บริเวณชานอเนกประสงค์ แสงจึงเข้ามาสู่ส่วนชานอเนกประสงค์ด้วยช่องเปิดนี้ พื้นที่ภายในของบริเวณนี้จึงมีแสงสว่างพอเพียงทำกิจกรรมได้ บริเวณห้องฮึดจะมีแสงเข้ามาได้เฉพาะบริเวณประตูเปิดปิดและช่องลมเหนือผนังประตูเท่านั้น ถึงมีแสงน้อย แต่ก็เพียงพอที่จะใช้งานบริเวณเตาไฟได้หากเปิดประตู หรือใช้แสงสว่างจากเตานั่งข้าว บริเวณห้องนอนจะเป็นบริเวณที่ปิดทึบที่สุด อาจมีแสงจากเตาไฟและแสงสว่างที่ลอดเข้ามาทางผนังตามช่องไม้ไผ่ที่สานขัดแตะไว้เท่านั้นการระบายลมก็จะผ่านผนังไม้ไผ่ขัดแตะ

ภาพที่ 4.26 แสดงการระบายควันไฟในครัวเรือน

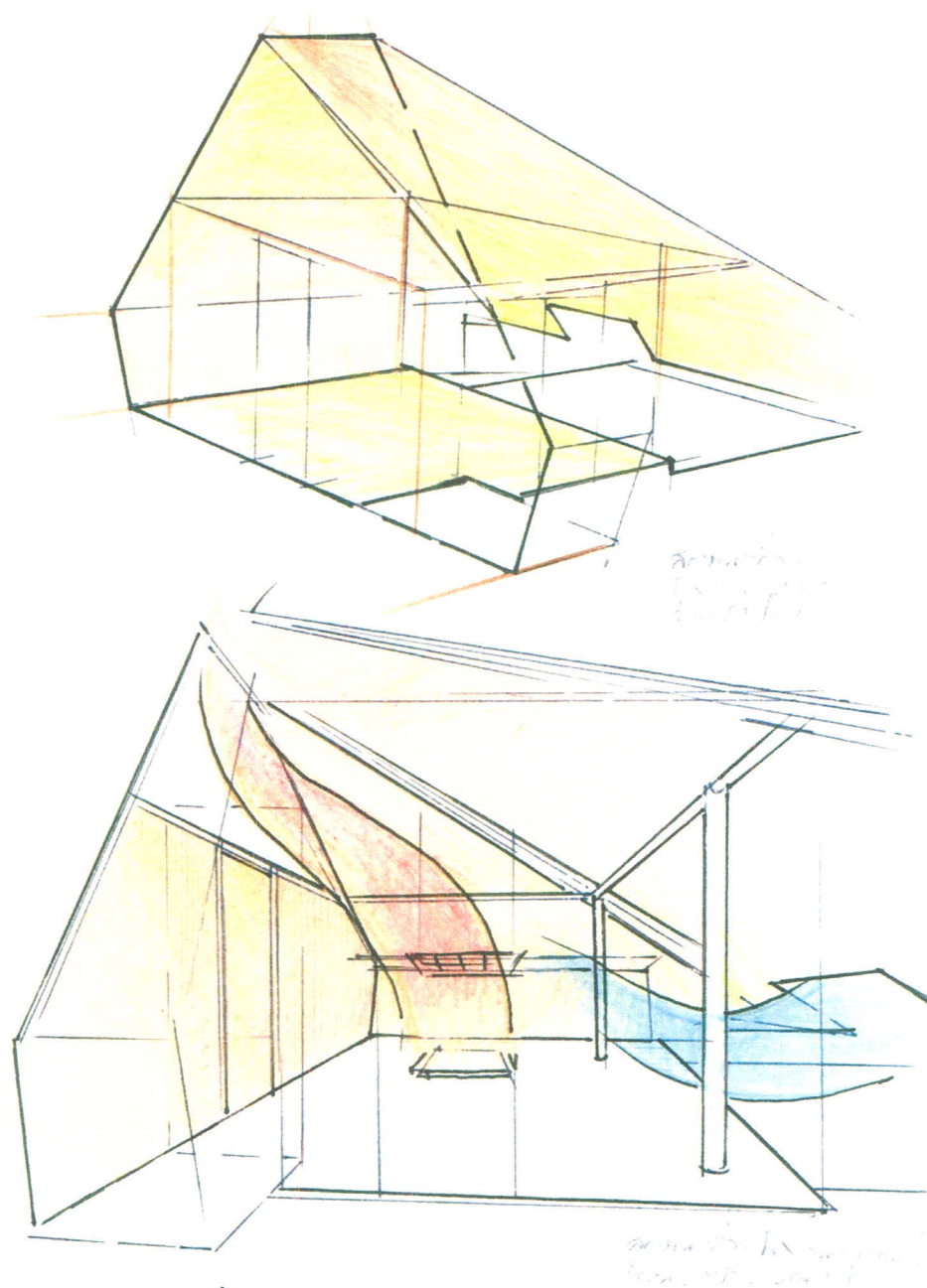
ที่มา : จากการสำรวจข้อมูลภาคสนาม โดย สัญชัย สุทธิพัฒน์มงคล

ภาพที่ 4.27 แสดงระบายนลมและคว้นของเรือนปรีย์ บ้านปากำ
 ที่มา : ภาพลายเส้น โดย สัณชัย สุพิพัฒน์มงคล

ภาพที่ 4.28 แสดงช่องเปิดระบายลมเหนือประตูภายในเรือนปรัย
ที่มา : จากการสำรวจภาคสนาม โดย สัณชัย สุพิพัฒน์มงคล

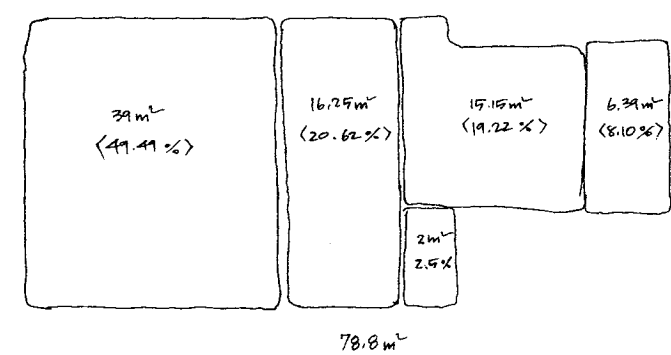
ห้องนอนในที่พักคนกระต๊อ-ดงไฟ
(และที่พักคนกระต๊อ-ดงไฟ)

ภาพที่ 4.29 แสดงการระบายลมภายในส่วนนอกประสงค์
ภาพลายเส้นโดย สันชัย สุพิพัฒน์มงคล

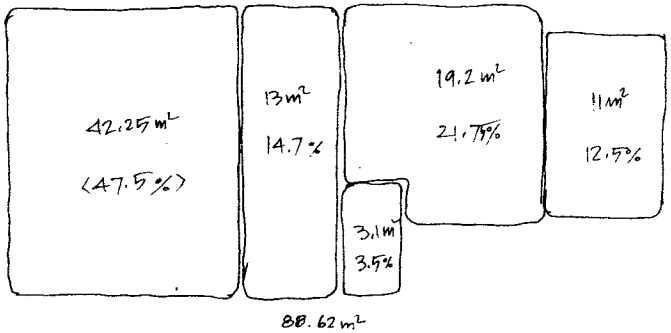
4.2.5การวิเคราะห์ที่ว่างและพื้นที่ใช้สอยในเรือนชาวปรี

จากการศึกษาพื้นที่ใช้สอยหลักในเรือนพักซึ่งแบ่งเป็น 5 ส่วน 1. ส่วยชานอนเนกประสงค์ 2.ชานแดด 3. ส่วนเก็บของ 4. ส่วนห้องฮิต 5. ส่วนนอน

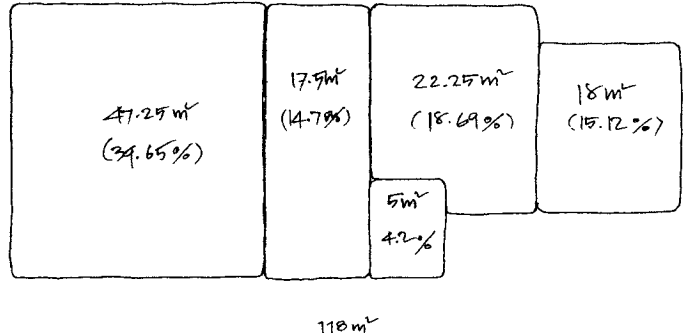
การใช้พื้นที่ในเรือนพักอาศัยจากกรณีศึกษามี่ดังนี้

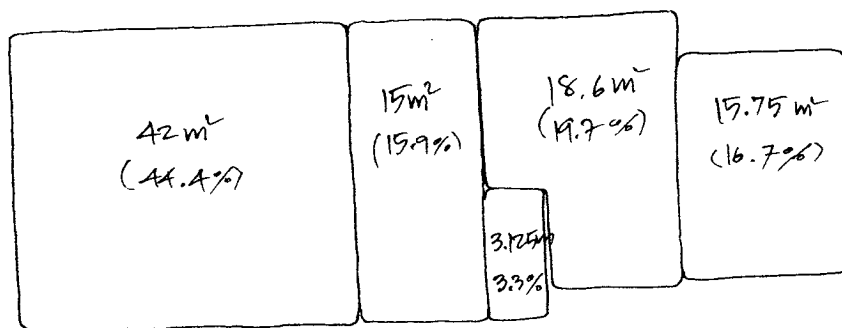
เรือนเลขที่ 22 นายใจ ใจปิง

เรือนเลขที่ 19/ใหม่ นายมูล ใจปิง

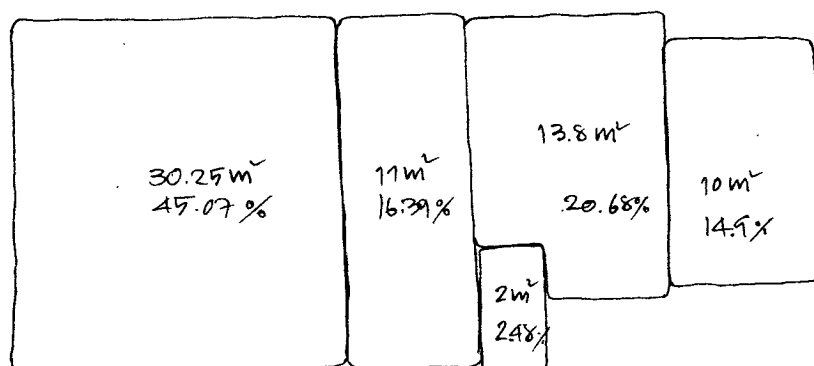

เรือนเลขที่ 19/เก่า นายมูล ใจปิง

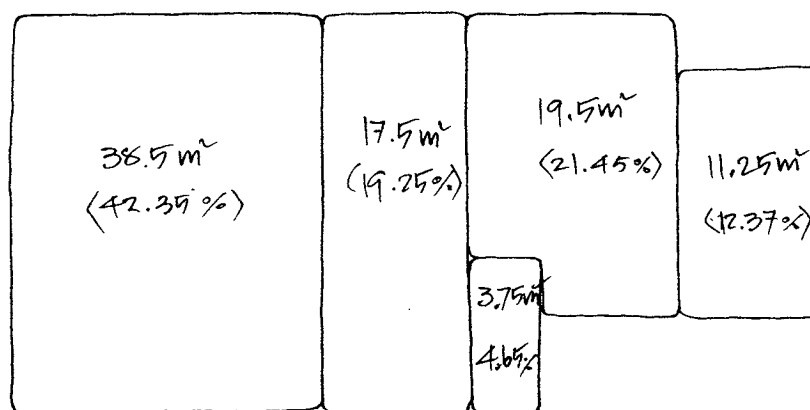
94.5 m²

เรือนเลขที่ 20 นายนวน ใจปิง

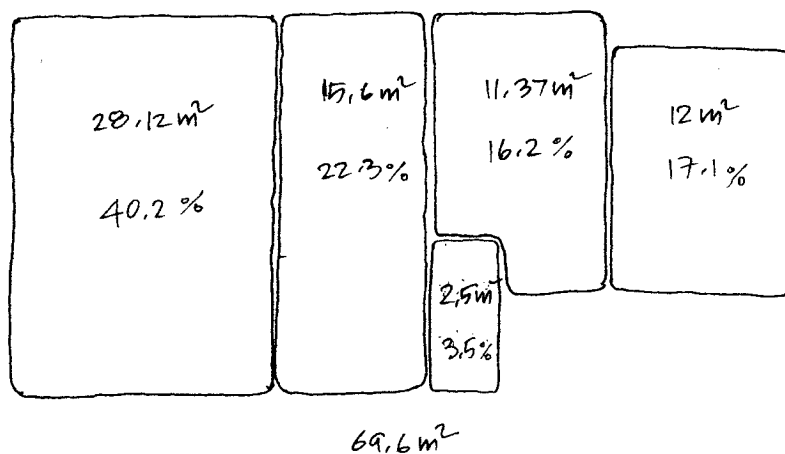
67 m²

เรือนเลขที่ 71 นายเตรียม ใจปิง

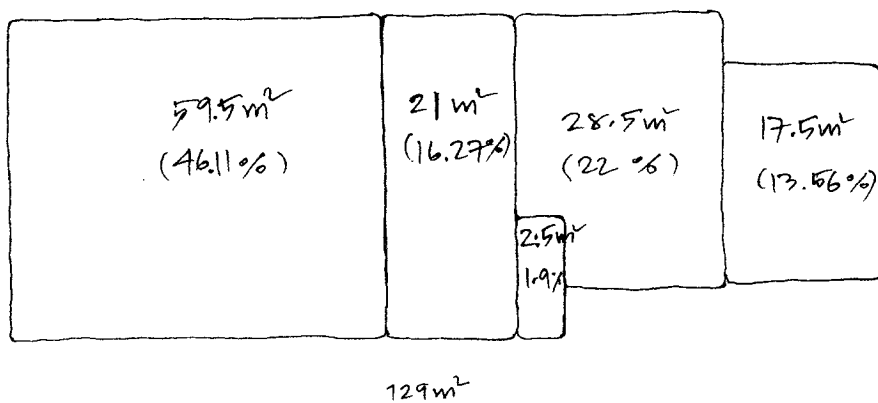

90.5 m²

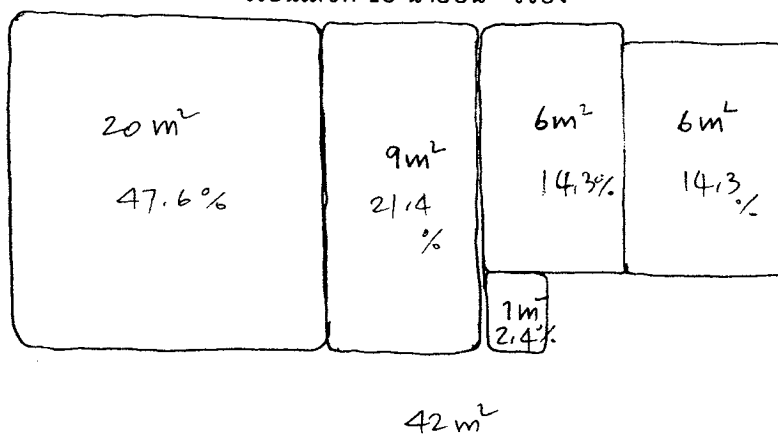
เรือนเลขที่ 58 นายสมศักดิ์ ใจปิง

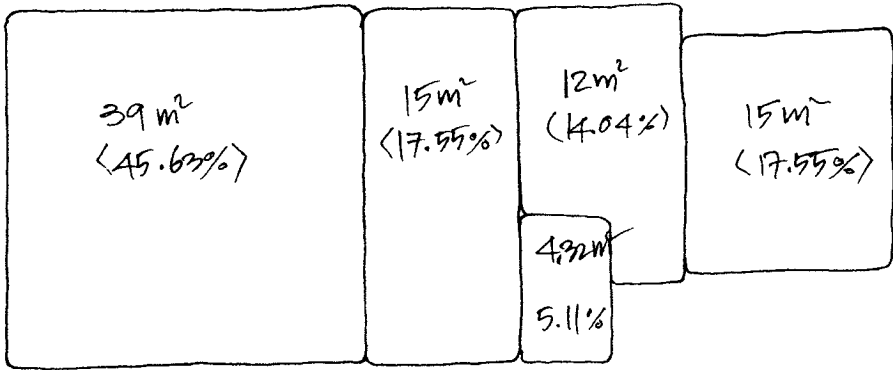
โฉนดเลขที่ 105 นายยัน ใจปิง

โฉนดเลขที่ 18 นายปิ่น ใจปิง

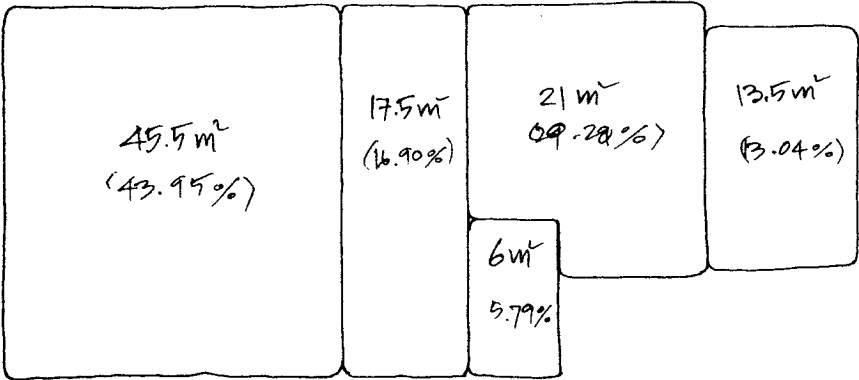

โฉนดเลขที่ 86 นายขวาง ใจปิง

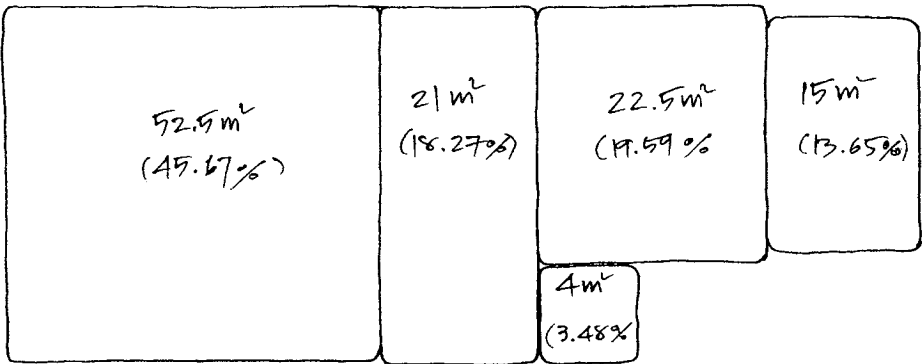
85.4 m²

เรือนเลขที่ 89 นายสมนึก ใจปิง

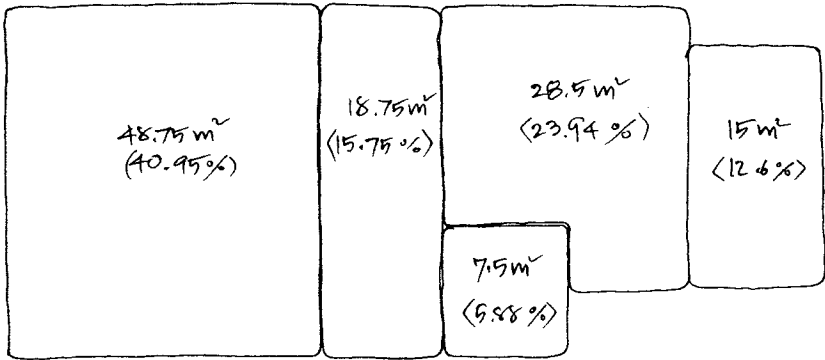
103.5 m²

เรือนเลขที่ 28 นายหวัน ใจปิง

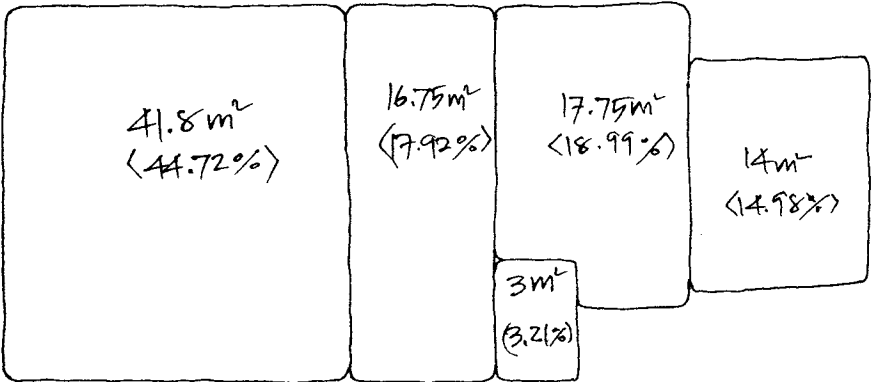

115 m²

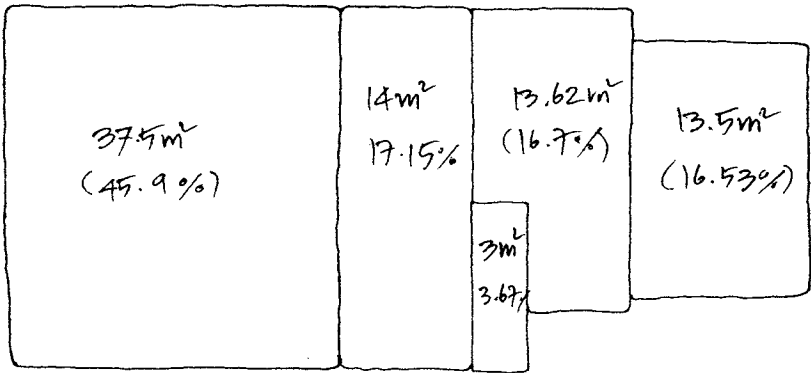
เรือนเลขที่ 24 นายหมอก ใจปิง

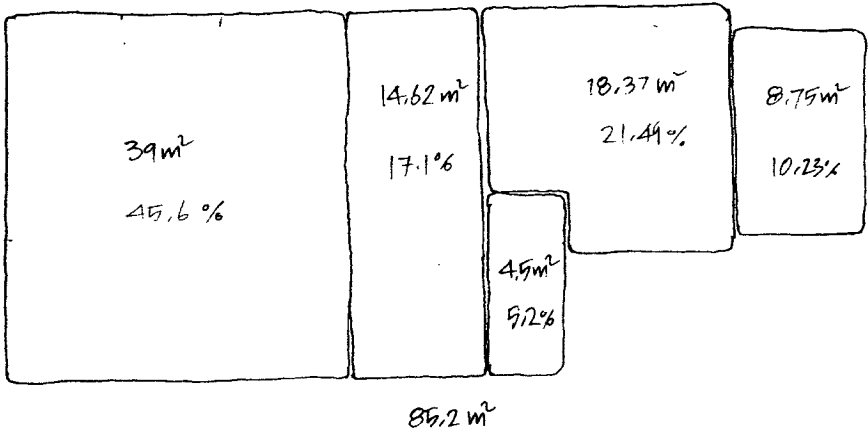
118 m^2
เรือนเลขที่ 91 นายวัน ใจปึง

93.3 m^2
เรือนเลขที่ 94 นายเป็ก ใจปึง

81.6 m^2
เรือนเลขที่ 21 นายบุญ ใจปึง

เรือนเลขที่ 16 นายกำ ใจปิง

ขนาดสัดส่วนของพื้นที่ใช้สอยภายในเรือนพักอาศัยชาวปรัย บ้านป่ากำ

เรือนเลขที่	ชาน	ชานแดด	ส่วนเก็บของ	ส่วนห้องฮีด	ส่วนนอน	รวม
	อเนกประสงค์					
	ตารางเมตร	ตารางเมตร	ตารางเมตร	ตารางเมตร	ตารางเมตร	
	เปอร์เซ็นต์	เปอร์เซ็นต์	เปอร์เซ็นต์	เปอร์เซ็นต์	เปอร์เซ็นต์	
22	15.15	6.39	2	16.25	39	78.8
	19.22	8.10	2.5	20.62	49.49	100
19/ใหม่	19.2	11	3.1	13	42.25	88.62
	21.75	12.5	3.5	14.7	47.5	100
19/เก่า	22.25	18	5	17.5	47.25	100.0
	18.69	15.12	4.2	14.7	39.65	100
20	18.6	15.75	3.125	15	42	94.5
	19.7	16.7	3.3	15.9	44.4	100
71	13.8	10	2	11	30.25	67
	20.68	14.9	2.48	16.39	45.07	100
58	19.5	11.25	3.75	17.5	38.5	90.5
	21.45	12.37	4.65	19.25	42.35	100
105	11.37	12	2.5	15.6	28.12	69.6
	16.2	17.1	3.5	22.3	40.2	100
39	10.5	10.5	1	12.5	30	64.5
	16.275	16.275	1.55	19.37	46.5	100

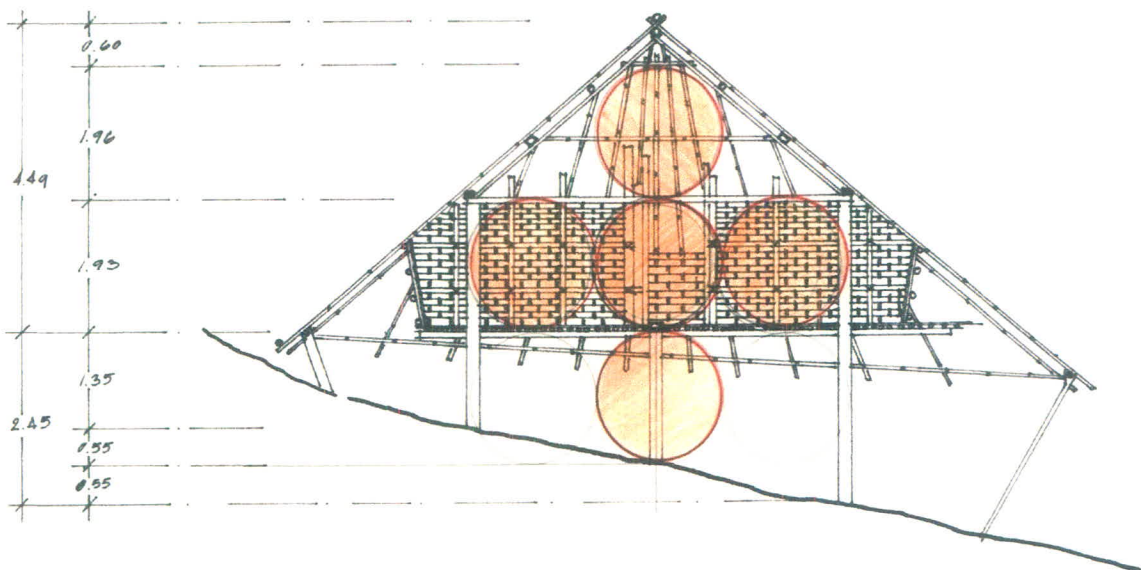
เรือนเลขที่	ชาน อเนกประสงค์	ชานแดด	ส่วนเก็บของ	ส่วนห้องฮีต	ส่วนนอน	รวม
	ตารางเมตร	ตารางเมตร	ตารางเมตร	ตารางเมตร	ตารางเมตร	
	เปอร์เซ็นต์	เปอร์เซ็นต์	เปอร์เซ็นต์	เปอร์เซ็นต์	เปอร์เซ็นต์	
18	28.5	17.5	2.5	21	59.5	129
	22	13.56	1.9	16.27	46.11	100
86	6	6	1	9	20	42
	14.3	14.3	2.4	21.4	47.6	100
89	12	15	4.32	15	39	85.4
	14.04	17.55	5.11	17.55	45.63	100
28	21	13.5	6	17.5	45.5	103.5
	29.29	13.04	5.79	16.90	43.95	100
24	22.5	15	4	21	52.5	115
	19.59	13.65	3.48	18.27	45.67	100
91	28.5	15	7.5	18.75	48.75	118
	23.94	12.6	5.88	15.75	40.95	100
94	17.75	14	3	16.75	41.8	93.3
	18.99	14.98	3.21	17.92	44.72	100
21	13.62	13.5	3	14	37.5	81.6
	16.70	16.53	3.67	17.15	45.9	100
16	18.37	8.75	4.5	14.62	39	85.2
	21.49	10.23	5.2	17.1	45.6	100

ตารางที่ 4.1 แสดงขนาดพื้นที่ใช้สอยในเรือนปรียบบ้านปากำ

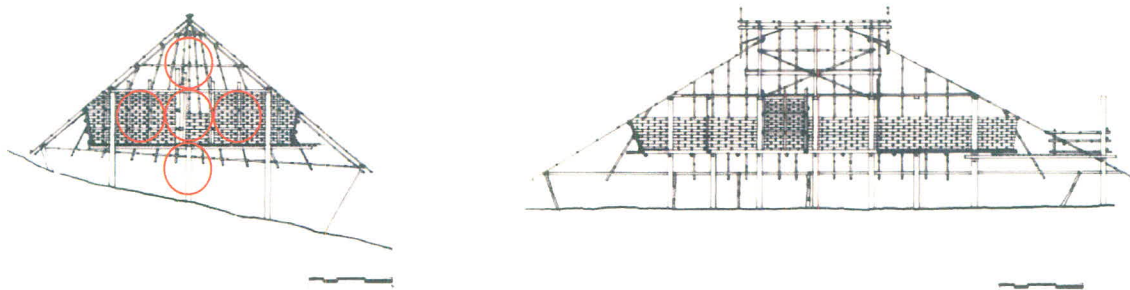
สรุปสัดส่วนพื้นที่ใช้สอยภายในเรือน	พื้นที่ใช้สอยส่วนเอนประสงค์	20%
	พื้นที่ชานแดด	14%
	พื้นที่ห้องฮีต	17.5%
	พื้นที่เก็บของ	3.5%
	พื้นที่นอน	45%

4.3 การวิเคราะห์ขนาดและสัดส่วนของเรือนลัวะ - ปรีย บ้านปากำ

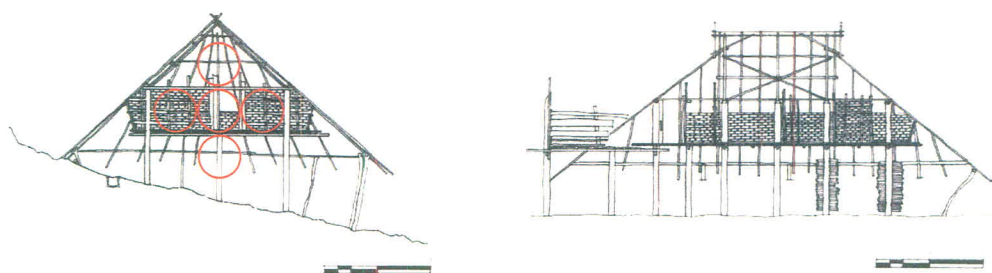
จากการเปรียบเทียบขนาดและสัดส่วนของเรือนลัวะ - ปรีย ที่ทำการศึกษาทั้ง 16 หลัง พบว่าขนาดของเรือนอาจจะแตกต่างกันบ้าง แต่ขนาดของโครงสร้างและที่ว่างที่เกิดขึ้นจะใกล้เคียงกันมาก โดยจะเป็นขนาดและสัดส่วนที่สัมพันธ์กับขนาดสัดส่วนของชาวลัวะ - ปรียบ้านปากำ เนื่องจากการสร้างโดยกลุ่มชายกลุ่มชาวบ้านกลุ่มเดียวกัน จากวัฒนธรรมประเพณีที่ทุกคนในชุมชนจะช่วยกันสร้างเรือนพึ่งพาอาศัยกัน ขนาดความสูงของชาวปรียบ้านปากำก็จะมีขนาดความสูงใกล้เคียงกัน มาตรการของชาวปรียจะใช้ขนาดของร่างกายตนเองวัด แบ่งออกเป็นระยะ 1 คืบฝ่ามือ ระยะ 1 ช่วงแขน ระยะ 2 ช่วงแขน ขนาดสัดส่วนของโครงสร้าง เช่น ระดับความสูงของซื่อที่พาดหัวเสากลางเรือนทั้ง 3 ชุด จะมีความสูงประมาณ 170 - 190 เซนติเมตร ระยะห่างของช่วงเสาด้านขวางจะมีขนาดประมาณ 5 - 5.50 เมตร ขนาดและสัดส่วนของระยะโครงสร้างนี้แสดงให้เห็นถึงความสัมพันธ์ของมนุษย์และการอาศัยในเรือนพักของตนซึ่งย่อมต้องตอบสนองความต้องการของตน ในด้านกิจกรรมที่เกิดภายในเรือน การใช้งานในส่วนต่ำสุดในการนั่งหรือนอน ซึ่งจะอยู่ด้านข้างผนังเรือนที่ผายออก การใช้งานบริเวณกลางเรือนซึ่งมักจะใช้ในการยืนหรือเดิน จะสัมพันธ์กับขนาดความสูงของซื่อที่พาดขวางเรือน และสามารถวิเคราะห์ถึงความสัมพันธ์กับระดับความสูงจากซื่อหรือหัวเสาถึงจั่วกลางเรือน ซึ่งจะสัมพันธ์กับขนาดความกว้างของเรือนทั้งหมด

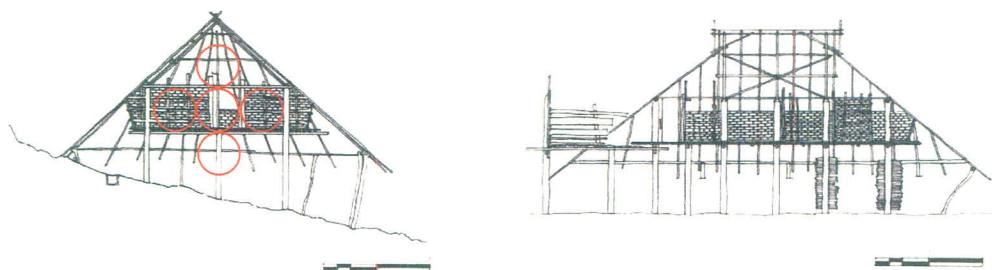
ภาพที่ 4.30 แสดงสัดส่วนภายในเรือนนายมูล ใจปิง
ลายเส้นโดย นายศิริพงษ์ งามโขนง

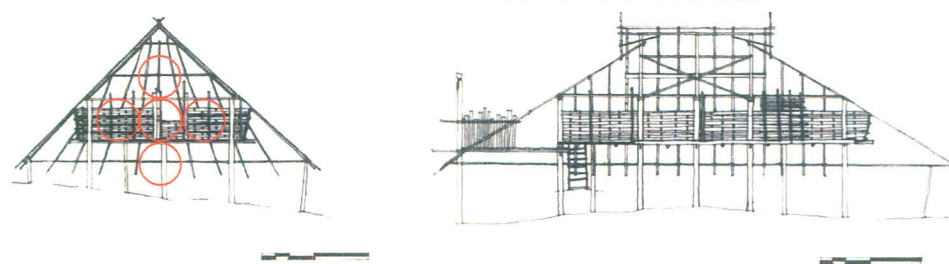
เรือนนาย มูล ใจปิง (หลังเดิม)เลขที่ 19 (พื้นที่ได้ซื้อ 175 ชม.)

เรือนนายยัน ใจปิง เลขที่ 105(พื้นที่ได้ซื้อ 170 ชม.)

เรือนนางมอน ใจปิง เลขที่ 39(พื้นที่ได้ซื้อ 175 ชม.)

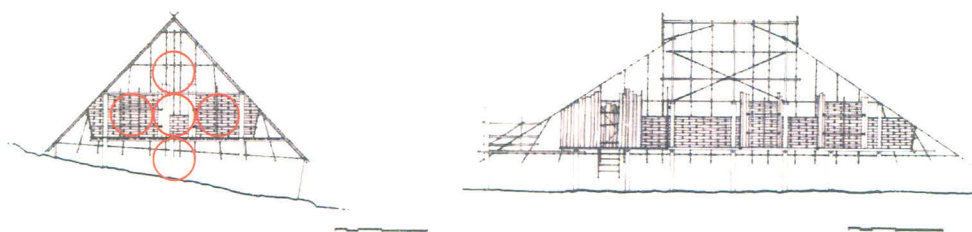

เรือนนายสมนึก ใจปิง เลขที่ 89(พื้นที่ได้ซื้อ 165 ชม.)

ภาพที่ 4.31 แสดงสัดส่วนภายในเรือนปรียบบ้านปากำ

เรือน นายห้วน ใจปิง เลขที่ 28 (พื้นที่ใต้ช่อ 167 ซม.)

เรือน นายหมอก ใจปิง เลขที่ 24 (พื้นที่ใต้ช่อ 180 ซม.)

เรือน นายวัน ใจปิง เลขที่ 91 (พื้นที่ใต้ช่อ 175 ซม.)

เรือน นายเป็ก ใจปิง เลขที่ 94 (พื้นที่ใต้ช่อ 165 ซม.)

ภาพที่ 4.32 แสดงสัดส่วนภายในเรือนปรียบบ้านปากำ

4.4 การวิเคราะห์ระบบโครงสร้างหลังคาของเรือนพักอาศัยชาวปรี

ระบบโครงสร้างหลังคาของเรือนพักอาศัยชาวปรีมีความสำคัญของเรือนมากเนื่องจากเรือนพักอาศัยของชาวปรีจะต้องรื้อถอนและซ่อมแซมหลังคาเสมอ ทุกครั้งที่หน้าคาที่มุงหลังคาเสื่อมสภาพลง โดยเฉลี่ยอยู่ที่ประมาณ 3 – 4 ปี การรื้อถอนและปลูกเรือนใหม่จำเป็นจะต้องมีระบบโครงสร้างหลังคาที่แข็งแรงและสามารถถอดออก และประกอบใหม่ได้สะดวกหากสภาพของโครงสร้างนั้นยังคงใช้งานได้ดี เช่นโครงสร้างรับน้ำหนักหลังคาบริเวณส่วนกลางเรือน เสาเรือนที่อาจผุลงไปบ้างเนื่องจากชาวปรีนิยมปักเสาเรือนลงพื้นดินจึงต้องทำการปรับปรุงเจาะรูร้อยคานรับพื้นใหม่ เสาเดิมอาจถูกเปลี่ยนไปเป็นเสาคู่หน้า ระดับรูร้อยคานรับพื้นอาจปรับเป็นรูรับคานรับพื้นขานแดดแทน หากเสาเดิมผุลงจนไม่สามารถปรับปรุงได้ก็ต้องเตรียมหาเสาชุดใหม่สร้างโครงหลังคาที่เป็นการขัดใช้กันและเป็นจันทันนั้นอาจใช้ของเดิมได้ ระบบที่ถอดออกได้ ไขว้ขัดกัน การเจาะรูยึดติดกับคานหัวเสาจึงจำเป็นต่อเรือนชาวปรี จันทันหรือสยว 3 คู่ บริเวณกลางเรือนจะถูกยึดไว้ด้วยกันโดยท่อนไม้ยาวตลอดเจาะรูไว้ในแนวจันทันทั้ง 3 ที่มีการเตรียมรูไว้ตรงกัน ใช้สลักไม้จริงตอกยึดติดกันด้วยหวาย การยึดจะทำเป็น 2 แนว บนและล่าง และมีไม้ขวางขัดกันเป็นกากบาททแยงมุม เพื่อรับแรงและสร้างความแข็งแรงให้จันทันทั้ง 3 ชุด โดยมักใช้ไม้ไผ่ลายาวไขว้กันและมัดด้วยหวาย คานยึดหัวเสามักจะใช้ชุดเดิมได้เพราะมีขนาดใหญ่และแข็งแรงเพียงพอ ส่วนไม้ไผ่ที่เป็นโครงสร้างรับตับบัญคา ส่วนมากต้องเปลี่ยนเพราะเมื่อหลังคาผุลงไม้ไผ่ชุดนี้ก็จะเสื่อมสภาพด้วย

สยวหรือจันทัน 3 ชุด ที่อยู่กลางหลังคาเรือนจะถ่วงน้ำหนักดลงบนข้อขนาดใหญ่ที่หนาและหนักถ่วงน้ำหนักลงบนหัวเสา จุดศูนย์กลางความกว้างด้านบนสุดปลายไม้ที่ไขว้ขัดกันรองรับอกไก่ ท่อนไม้ไผ่ซึ่งจะรับน้ำหนักของแป ของหลังคาตกลงอีกจึงเพิ่มแรงกดแนวตั้งด้านบนของน้ำหนักผ่านท่อนไม้ที่เป็นจันทันลงสู่ข้อเป็นรูปสามเหลี่ยม สู่หัวเสา แรงด้านข้างในแนวนอนใช้ข้อ และคานรัดหัวเสาที่ยึดหัวเสาเรือนด้วยหวายรับแรงทั้งด้านยาวและด้านขวาง เป็นรูปสี่เหลี่ยมในแนวนอน ตัวจันทันทั้ง 3 ท่อนจะถูกยึดกันด้วยท่อนไม้จริงยาวยึดตามแนวยาวของหลังคามีไม้อีก 2 ท่อนยึดเป็นรูปกากบาทไขว้ขัดกัน เรียกว่า สยวยิง (หรือไม้ยิงลม) เพื่อรับแรงด้านข้างทำให้โครงหลังคาหรือจันทันทั้ง 3 แนวยึดติดกัน เพื่อสามารถต้านแรงกระทำภายนอกเช่นแรงลมได้ การยึดโครงหลังคาจะใช้สลักไม้และมัดอีกครั้งด้วยหวายหรือเถาวัลย์ โครงหลังคาด้านหน้าและหลังเรือนจะใช้ท่อนไม้วางพาดจากบริเวณโครงจั่วพาดไปยังโครงข้อด้านหน้าและหลังของเสาคู่หน้าและหลังมัดกับโครงข้อด้วยหวาย ปลายด้านชายคาทั้งหมดมีโครงไม้ยึดแปไม้ไผ่ด้วยมัดหวาย และรองรับด้วยเสาไม้เป็นช่วงๆตลอดแนวด้านข้างและด้านหลัง ด้านหน้าจะเว้นช่องบริเวณขานแดดจึงไม่ต้องมีเสารองรับ

โครงหลังคาอีกส่วนที่สำคัญมากต่อเรือนชาวปรีคือโครงรับปีกนกคู่ขนานกันในแนวสันตะเข้หรือลำแคในภาษาปรีซึ่งมักใช้ท่อนไม้จริงยาวหลายเมตรจนเกือบจรดพื้นดินด้านหนึ่ง โดยใช้ส่วนปลายไม้ที่เรียวเล็กยึดบริเวณจั่วหลังคาด้านหน้าและด้านหลัง ปลายโคนไม้ที่ใหญ่ลงทั้ง 4 ด้าน เกิดแรงกดแนบกับโครงเสาและคานชุดหน้าและชุดหลัง จรดพื้นด้านข้างที่มีเสาไม้รับ ส่วนด้านข้างอีกด้านก็จะมีเสารับแรงและยึดชายคาด้วย

การเว้นช่องว่างโดยไม้สองชิ้นขนานกันตรงกลางก็เพื่อแก้ปัญหาการมุงหลังคาด้วยตับบัญคา เพราะตับบัญคาซึ่งแบนนั้นเมื่อมุงมาถึงบริเวณสันตะเข้แล้วจะเกิดช่องว่าง เมื่อหักมุมไขว้พัวกันแล้วจะใช้ตับบัญคาขนาดเล็กขนาดพอดีกับช่องว่างกันเป็นแนว 45° นั้นขัดไขว้สลับไปมา พร้อมกับยึดติดกับโครงไม้ทั้งสองชั้นด้วยหวายหรือตอกไม้ไผ่ ทำให้แก้ปัญหาเร็ว กันน้ำเข้าบริเวณสันหลังคาได้ดี ซึ่งระบบโครงไม้คู่แบบนี้จะไม่พบในเรือนเครื่องผูกของกลุ่มชาติพันธุ์อื่น

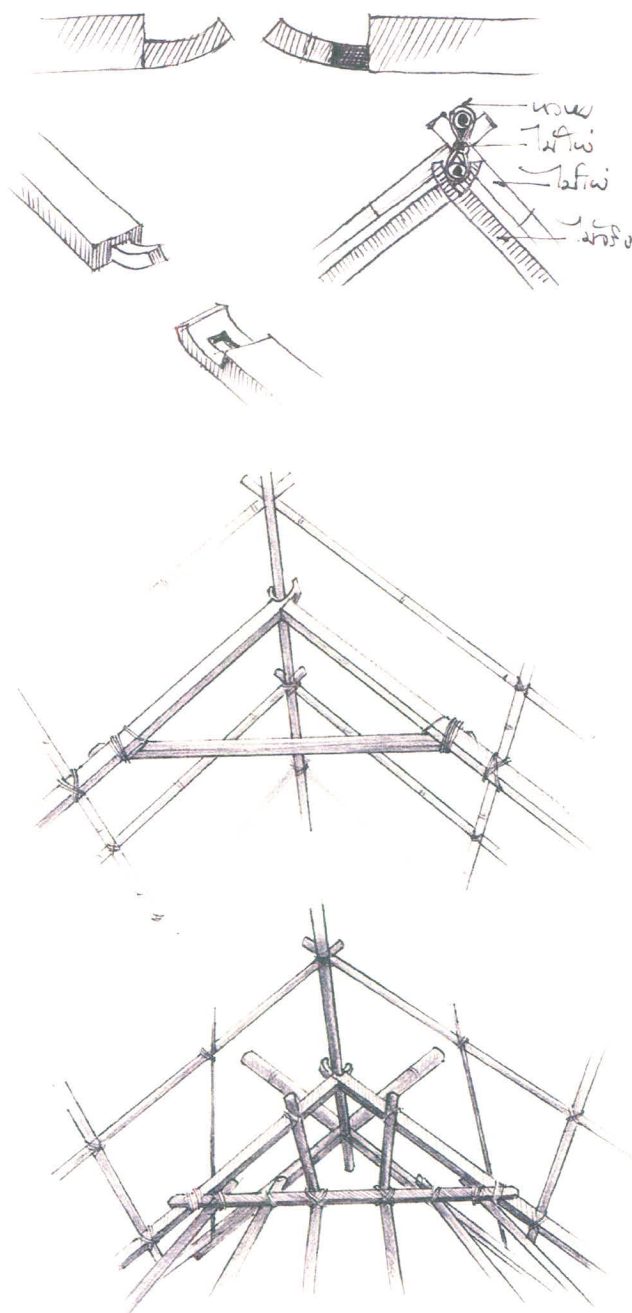
กลุ่มชาติพันธุ์อื่นเช่น ม้ง ซึ่งมีรูปแบบหลังคาคล้ายกันก็ใช้วิธีหลบแนวเข้าไปในระนาบจั่วหลังคา หรือ กลุ่มลัวะมัลก็มักทำหลังคาจั่วขนาดใหญ่และปิดหน้าจั่วด้วยระนาบแผงหน้าจั่วหรือมีชานจั่วด้วยตับหญ้าคาเป็น ระนาบแบนไม่นิยมทำหลังคาทรงจั่วเล็กผสมปั้นหย่า (HIP) แบบเรือนพักอาศัยของกลุ่มลัวะปรี

ภาพที่ 4.33 แสดงรายละเอียดโครงสร้างหลังคาเรือนพักอาศัยชาวปรี บ้านปากำ
ที่มา : จากการเก็บข้อมูลภาคสนามโดย สัญชัย สุพิพัฒน์มงคล

ภาพที่ 4.34 แสดงการมุงหลังคาบริเวณลำแคเรือนชาวปรี บ้านปากำ
ที่มา : จากการเก็บข้อมูลภาคสนามโดย สัญชัย สุพิพัฒน์มงคล

ภาพแสดงโครงสร้างหลังคาบริเวณ สยว
ลายเส้นโดย สักขชัย สุพัฒน์มงคล

ภาพที่ 4.35 แสดงลักษณะโครงสร้างหลังคาบริเวณ สยว
ลายเส้นโดย สักขชัย สุพัฒน์มงคล

4.4.1 โครงหลังคาเรือนปรีย

โครงหลังคาเรือนปรียบ้านปากำ จากการเก็บข้อมูลภาคสนาม พบภูมิปัญญาในการแก้ปัญหาการมุงหลังคาเรือนด้วยตับหญ้าคาโดยการเว้นช่องว่างขนานกันของลำแครงกลางสันเพื่อแก้ปัญหาการมุงหลังคาด้วยหญ้าคาแบบเป็นแผงดับแบน เนื่องจากเมื่อมุงถึงสันนี้หักมุมไขว้พับกันแล้วจะใช้ตับหญ้าคาขนาดเล็กขนาดพอดีกับช่องว่างสอดรับขัดไขว้สลับไปมาเป็นแนว 45 องศา และยึดติดกับโครงหลังคาบริเวณลำแครงด้วยหวายหรือตอกไม้ไผ่ ทำให้ไม่มีรอยรั่วบริเวณสันหลังคาที่เรือนได้

ความเอียงของหลังคาเรือนชาวลัวะปรีย บ้านปากำ

ลำดับ	ด้านข้างเรือน	ด้านหน้า - หลัง	เจ้าของเรือน
1	45° - 45°	40° - 35°	ใจ ใจปิง
2	45° - 45°	35° - 35°	มูล ใจปิง เก่า (19)
3	40° - 40°	30° - 30°	มูล ใจปิง ใหม่ (19)
4	45° - 45°	30° - 30°	นวน ใจปิง
5	40° - 40°	40° - 40°	เตรียม ใจปิง
6	40° - 45°	35° - 40°	สมศักดิ์ ใจปิง
7	40° - 40°	35° - 40°	ยน ใจปิง
8	40° - 40°	35° - 35°	มอน ใจปิง
9	45° - 45°	30° - 30°	ปิ่น ใจปิง
10	45° - 45°	35° - 40°	ขวาย ใจปิง
11	40° - 40°	30° - 30°	สมนึก ใจปิง
12	45° - 45°	35° - 35°	หวัน ใจปิง
13	45° - 45°	30° - 30°	หมอก ใจปิง
14	45° - 45°	30° - 35°	วัน ใจปิง
15	45° - 45°	30° - 35°	เป็ก ใจปิง
16	45° - 45°	40° - 35°	บุญ ใจปิง
17	40° - 40°	30° - 30°	คำ ใจปิง
สรุป	40° - 45°	30° - 35° - 40°	

ตารางที่ 4.2 แสดงขนาดความเอียงของหลังคาเรือนชาวลัวะปรีย บ้านปากำ

จากการวิเคราะห์ระนาบความเอียงหลังคา พบว่าความเอียงด้านข้างเรือน 40° จำนวน 6 หลัง = 35.3% 45° จำนวน 11 หลัง = 64.7% ความเอียงด้านหน้าและด้านหลัง 30° - 30° จำนวน 6 หลัง = 35.3% , 35° - 35° จำนวน 3 หลัง = 17.6% , 35° - 40° จำนวน 3 หลัง = 17.6% , 30° - 35° จำนวน 2 หลัง = 11.7% , 40° - 35° จำนวน 2 หลัง = 11.7% , 35° - 40° จำนวน 1 หลัง = 5.8% , 40° - 35° จำนวน 1 หลัง = 5.8% , 40° - 40° จำนวน 1 หลัง = 5.8%

สรุป-ค่าเฉลี่ย ความเอียงของหลังคาด้านข้าง = 45° ความเอียงของหลังคาหน้า = 30° - 35° หลัง 30° - 40°

4.5 การวิเคราะห์องค์ประกอบเรือนที่เกี่ยข้องกับโครงสร้างและวัสดุ

เรือนชาวปรัยมีองค์ประกอบหลักที่เกี่ยวกับการใช้วัสดุ 4 ส่วน คือ 1.เสาเรือน 2.พื้นเรือน 3.ฝาเรือน 4.หลังคา

เสาเรือน

จากลักษณะรูปทรงของเรือนชาวปรัยที่คลุมต่ำมากและเรือนมีขนาดใหญ่ครอบคลุมพื้นที่กว้างการรับน้ำหนักของเรือนจึงแตกต่างกัน แบ่งเป็นเสารับพื้นและหลังคา เสารับชานแดด เสารับชายคา (แบ่งออกเป็น 4 แถว ตามแนวขวาง)

เสาเรือนชาวปรัยเป็นเสาไม้จริงที่ปักลงดิน โครงหลักรับพื้นเรือนใช้เสา 3 คู่เป็นเสาหลักในการรับหลังคาจั่ว เสา 2 คู่ด้านหน้าและด้านหลังรับโครงหลังคาปีกนก

เสาบริเวณแนวกลางเรือนเป็นเสารองรับพื้นเรือนที่กระจายน้ำหนักลงบนรอยดักที่ทะลุด้านขวางเรือน แล้ววางไม้แป้นดองทับ

เสารับชายคาด้านนอกจะเป็นเสาไม้จริงสูงรองรับชายคาด้านนอกที่คลุมต่ำกว่าระดับพื้นเรือน บางเรือนอาจใช้ที่ว่างนี้เป็นทางเดินผ่าน เพราะปลูกเรือนชิดชายเขา บริเวณนี้อาจสูงโปร่งมากเสาที่รับมุมหลังคามักจะปักลงเป็นแนวเอียงรับแรงกดจากชายคา

เสารับชายคาด้านในที่ชิดเชิงเขามักเป็นเสาไม้จริงเตี้ย ปักเฉียงจากตัวเรือนรับแรงกดจากฝืนหลังคาขนาดใหญ่ บริเวณนี้ชายคามักต่ำจรดพื้นดิน

เสารับพื้นชานแดดจะเป็นเสาที่อยู่นอกชายคาคลุมเจาะรูทะลุสอดคานรับพื้น พื้นชานแดดมักเป็นไม้เชื่อง ชานแดดนี้จะลดต่ำกว่าระดับพื้นเรือน 1 ระดับ

พื้นเรือน

ส่วนใหญ่เป็นพื้นฟากไม้ไผ่ ปูบนตงไม้ไผ่ โดยเฉพาะภายในเรือนด้านใน ซึ่งพาดยาวตามเรือน มีรอยพาดทะลุเสาเรือนตามแนวขวาง โดยมีไม้แป้นดองเป็นไม้ท่อนยาวหนา พาดยาวตลอดกลางเรือน

- พื้นส่วนชานนอกประสงค์ด้านหน้าเรือน ปัจจุบันหลายหลังเป็นพื้นไม้จริงเรียบเรียงชิดต่อกันเต็มพื้นที่ จากเดิมบริเวณนี้จะเป็นพื้นฟากไม้ไผ่
- พื้นส่วนชานแดด (จาด) เป็นท่อนไม้เชื่องหลวง (หรือบางครั้งชาวปรัยออกเสียงว่า) ฝาครึ่งเรียงเว้นช่อง ลดระดับลงจากพื้นชานนอกประสงค์ประมาณ 10 - 20 เซนติเมตรรองรับด้วยรอยดักไม้จริง

ฝาเรือน(ผนังเรือน)

โดยทั่วไปฝาหรือผนังเรือนชาวปรัยเป็นฝาฟากไม้ไผ่สานขัดตะวาวเอียงผายออก ประกอบด้วยโครงคร่าวเป็นตารางทำด้วยไม้จริงแผ่นบาง คร่าวฝาจะเป็นเดือยสอดยึดกับโครงไม้ไผ่ที่ยึดติดกับพื้นด้วยหวายผนังกันห้องส่วนใหญ่จะเป็นฝาฟากไม้ไผ่สานขัดตะวาว มีโครงคร่าวไม้จริงตั้งเป็นระนาบ ตั้งฉากกับพื้น

ผนังเรือนด้านหน้าและด้านข้างประตูเรือน ปัจจุบันเรือนหลายหลังเป็นผนังแผ่นไม้จริงโครงไม้จริงวางเรียงตามแนวตั้ง วางตั้งฉากกับระนาบพื้นเรือน

ประตูเข้าห้องภายในเรือนเป็นประตูกรอบไม้จริงกรุแผ่นไม้จริง ยึดติดกับพื้นเรือนด้วยสลักไม้แทนแผ่น

พับ มีกลอนประตูป่าด้วยไม้จริง

บันไดขึ้นเรือนโครงไม้จริง ลูกนอนไม้จริงเข้าเดือยสอดสลัก บันไดนี้จะวางพาดไว้สามารถยกออกได้
หลังคา

หลังคาเรือนชาวปักษ์จะมุงด้วยหญ้าคา โครงหลังคามี 2 ลักษณะคือ โครงหลังคาจั่วและโครงหลังปีกนก ส่วนโครงจั่ว ช่อและจันทัน (สยว) จะเป็นไม้จริง ซึ่งนิยมใช้ไม้ก่อวางบนหัวเสาเรือนที่ทำเดือยไว้ เสียบโค่นจันทันไม้จริงกับช่อไม้จริงหนา ปลายจันทันเป็นไม้ไขว้ขัดกัน ไม่มีตั้ง แป้ไม้ไผ่รับกลอนไม้ไผ่ ยึดด้วยหวายคาด้วยดอกลำไย ช่อจะล่งขึ้นบน บริเวณโครงจั่วที่แนวหัวเสา หัวท้ายของหลังคาจั่ว มีไม้ยึดโครงจั่วเป็นลิ่มเป็นไม้ไผ่ผ่าครึ่งไขว้ขัดกันเป็นกากบาทปิดทับด้วยหวายคา มีไม้ยึดสอดทะลุจากป็นลิ่มยึดด้วยหวายคามัดด้วยหวายสานหลังคาเป็นหวายคาไม่มียึดลักษณะเดียวกับไม้ข้างควายและไม้เสียบหนูแบบเรือนเครื่องผูกทั่วไป

บริเวณหลังคาปีกนก จะใช้กลอนไม้ไผ่พาดจากส่วนบนของโครงจั่วมาขึ้นยึดเป็นรูปพัด ยึดกับโครงหลังคาจั่ว ส่วนรอยต่อที่มุมระหว่างหลังคาจั่วจะใช้ไม้ยาว 2 ท่อน (ลำแค) พาดทำเป็นกลอนมุม ไม่มีตะเข้สานพาดบนมุมช่อและเสาเรือน ยาวโค้งเกือบจรดพื้น มุงด้วยหญ้าคาไขว้สลับติดกันตามแนวสานหลังคายึดด้วยหวายและดอกลำไย

4.6 การวิเคราะห์คติความเชื่อเกี่ยวกับการจัดพื้นที่ภายในเรือนพักอาศัย

วิถีชีวิตที่สัมพันธ์กับสภาพแวดล้อมท้องถิ่นนั้น มีความเกี่ยวเนื่องกันตั้งแต่ภายในเรือนพักอาศัยของแต่ละเรือนจะมีขอบเขต การใช้พื้นที่ในเรือนพัก แยกพื้นที่สำคัญมีผลจากความเชื่อในผีเรือนที่จะส่งผลต่อบุคคลในเรือนที่เป็นสมาชิกในสายตระกูลผีเรือนเดียวกัน ยังรวมไปถึงธรรมเนียมปฏิบัติ กฎเกณฑ์ทางสังคม ประเพณีปฏิบัติในรอบปีของคนในหมู่บ้าน การให้ความเคารพต่อผู้อาวุโสหรือหมอฮีดประจำตระกูลผี การให้เกียรติให้ความสำคัญต่อเรือนฮีดซึ่งเป็นเรือนที่สืบสายมาจากผู้ก่อตั้งหมู่บ้านหรือผู้นำในอดีตทำให้เกิดลำดับระเบียบแบบแผนในการเริ่มกิจกรรมต่างๆ ในสังคมของชาวปักษ์ ไปจนถึงข้อห้ามและกฎในการใช้แหล่งน้ำดื่ม การรักษาป่าต้นน้ำเพื่อเป็นหลักประกันในปริมาณและคุณภาพของตาน้ำธรรมชาติซึ่งเป็นที่เคารพ อันเปรียบเสมือนการเคารพต่อธรรมชาติและระบบนิเวศรอบชุมชนให้ยั่งยืนตลอดไป คติความเชื่อในการเลือกพื้นที่ทำไร่ข้าว การเคารพต่อผีป่าผีไร่และธรรมเนียมในการขอขมา ขออนุญาตผีป่าผีไร่ในการทำเกษตรกรรมแบบหมุนเวียน การสร้างเรือนพักชั่วคราวในไร่ การทำกิจกรรมต่างๆ ในไร่ข้าวการแบ่งปัน เช่น พิธีกินข้าวเฒ่าและแบ่งให้ผีในไร่ด้วย เป็นการแสดงออกให้เห็นนิสัย , ทัศนคติและความเชื่อของชาวปักษ์ในการอยู่ร่วมกับธรรมชาติ การให้ความสำคัญกับข้าวทั้งการแยกเตาหนึ่งข้าว การสร้างยุ้งข้าวนิยมสร้างยุ้งในระดับที่ไม่ต่ำกว่าเรือนพัก การบอกกล่าวการให้ความสำคัญต่อขวัญข้าวทั้งในไร่ข้าวและในยุ้งข้าว ก่อให้เกิดความสมดุลตามธรรมชาติ ส่งผลให้ธรรมชาติสภาพแวดล้อม และสังคมของชาวปักษ์บ้านปากาสืบทอดมานับร้อยปี

การใช้พื้นที่ภายในเรือนมีความเกี่ยวเนื่องสัมพันธ์กับความเชื่อและวิถีชีวิตของชาวปักษ์ เช่น การวางตำแหน่งของส่วนนอนไว้ในสุด กั้นกลางด้วยบริเวณห้องฮีด แสดงถึงความเชื่อและลักษณะสังคมของชาวปักษ์ในการนับถือผีเรือนมาก โดยเฉพาะการกั้นผนังแยกส่วนห้องฮีดกับส่วนชานนอกประสงค์ซึ่งสร้างอย่างแข็งแรง บางเรือนทำด้วยแผ่นไม้กระดานวางแนวตั้งพร้อมมีประตูและกุญแจไม่อย่างแน่นหนา แสดงเจตนาหวงห้ามอย่างชัดเจน แบ่งเป็นส่วนนอกและส่วนใน

ในบริเวณห้องฮีตจะประกอบไปด้วยบริเวณเสาหลักในการปลูกเรือนและเตาไม้ข้าว ซึ่งสำคัญมากในระบบความเชื่อเรื่องเตาไม้ข้าวและผีเรือน (ปรื่องเจียง) เพราะมีความเชื่ออย่างเหนียวแน่นว่ามีเพียงผีเรือนหรือบรรพบุรุษประจำตระกูลเท่านั้นที่จะปกป้องคนในเรือนได้ จึงทำให้บริเวณกลางเรือนมีความสำคัญที่สุด ส่งผลให้ลักษณะภายนอกของเรือนและการแบ่งพื้นที่ใช้สอยของเรือนชาวปรัยบ้านปากำจะดูเหมือนกันหมด นอกจากการก่อสร้างจะเป็นช่างชุดเดียวกันหมดทั้งหมู่บ้านแล้ว

ในความเชื่อเรื่องผีเรือนหรือผีบรรพบุรุษ (ปรื่องเจียง) ที่มีข้อห้ามมิให้บุคคลอื่นนอกจากบุคคลที่นับถือผีในตระกูลเดียวกัน เข้าเขตหวงห้าม ทำให้ต้องแบ่งกันพื้นที่ส่วนห้องพิธีกรรมและห้องนอนของบุคคลในครอบครัวอย่างชัดเจน และยังมีการออกแบบประตูกันส่วนพร้อมกุญแจไม้ซึ่งเป็นภูมิปัญญาของชาวลัวะที่สามารถป้องกันบุคคลอื่นล่วงล้ำเข้ามาได้ การกันส่วนห้องฮีตจากบริเวณนอกประสงค์ด้วยผนังและมีประตูพร้อมกุญแจเพื่อป้องกันบุคคลภายนอกเข้าข้างในเขตห้องฮีต ซึ่งเป็นเขตหวงห้าม เพราะชาวปรัยถือว่าเป็นสิ่งสำคัญ กลัวจะผิดผี (ผิดจารีตประเพณีที่สืบทอดกันมา) ต่างกับการมีบันไดซึ่งยกออกได้และประตูทางเข้าส่วนเอนกประสงค์ ซึ่งแสดงเพียงการยกบันไดออก ป้องกันบุคคลภายนอกขึ้นเรือน ทำให้การแบ่งพื้นที่ในเรือนที่พักอาศัยบริเวณเตาไฟ ซึ่งเป็นศูนย์รวมของชีวิตครอบครัวและชุมชนเพราะเกิดการพบปะพูดคุย เล่าเรื่องปกริษาหรือกันระหว่างคนในเรือนเองและอาจรวมถึงบุคคลที่เข้ามาร่วมสนทนาด้วย

ความเชื่อในเรื่องของการสืบทอดการใช้น้ำจากตาน้ำประจำหมู่บ้านเพื่อดื่มกินจะไม่ใช้น้ำจากแหล่งอื่น เช่น ประปาภูเขาซึ่งจะใช้ชำระร่างกายเท่านั้น และการใช้กระบอกลำไยบรรจุน้ำทำให้ต้องมีบริเวณเก็บกระบอกลำไยบรรจุน้ำไว้บริเวณทั้งประตูเข้าเรือนที่ขึ้นจากบันได ต้องวางกระบอกลำไยตั้งเอียงพิงฝาไม้ บริเวณส่วนเก็บของทำให้เกิดการกันคอกใส่กระบอกลำไยสะดวกในการเข้าเรือนแล้วเติมน้ำหรือเมื่อออกจากเรือนไปไร่ข้าวหรือเดินทางออกนอกหมู่บ้านก็สามารถหยิบกระบอกลำไยได้ก่อนลงบันไดเรือนไป

4.6.1 สัญลักษณ์เกี่ยวกับขอบเขตและคติความเชื่อของชาวปรัย

ด้วยความเชื่อในสิ่งเหนือธรรมชาติหรือผี (ปรื่อง) ทำให้ชาวลัวะปรัยทำสัญลักษณ์ขึ้นเพื่อแสดงความหมายการป้องกัน ปัญหาหรืออุปสรรคต่างๆคือเฉลวหรือดาหลว ซึ่งเป็นไม้ไผ่ขัดเป็นรูปหกเหลี่ยม เป็นเครื่องหมายบอกแก่คนทั่วไปหรือสังคม ซึ่งจะมีความเกี่ยวข้องกับพฤติกรรมและพิธีกรรมในการดำเนินชีวิตของชาวลัวะปรัยเสมอ

เช่นในกรณีปลูกเรือนใหม่ เมื่อทำการปักเสาเรือนเสาแรกก็มักติดเฉลวไว้กับเสาแรกพร้อมเครื่องเช่นที่ประกอบด้วยหมากพลู ไม้ขีด ใสไว้ในตะกร้าไม้ไผ่ (แคง- ภาษาปรัย) แขนงไว้กับเฉลวนี้ เมื่อมองหลังคาเสร็จแล้วบริเวณยอดหน้าจั่วหรือบันลมไม้ไผ่ก็จะต้องติดเฉลวไว้ที่ปลายไม้บันลมเพื่อเป็นเครื่องหมายแทนการปกป้องคนในเรือน

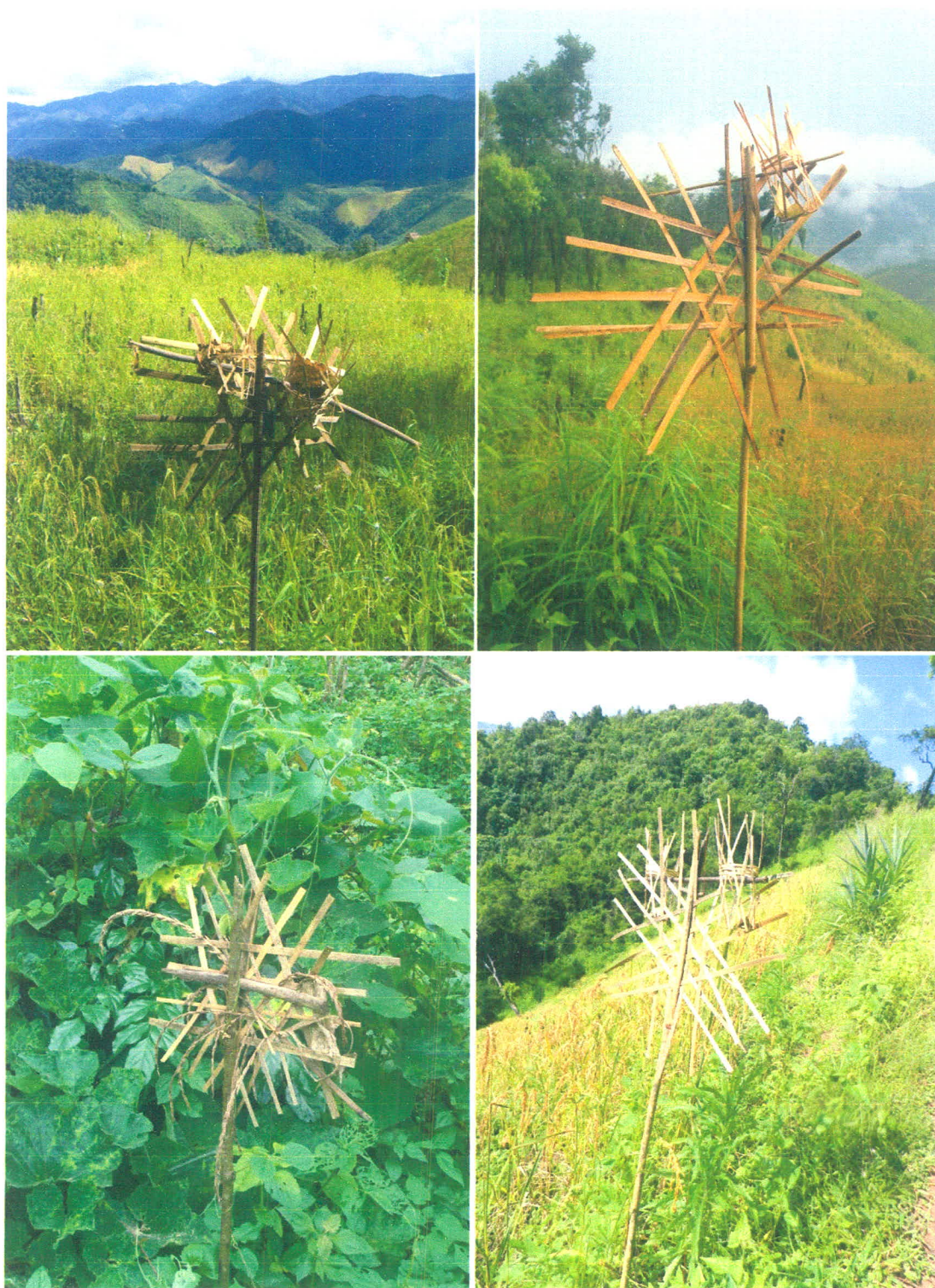
ในขณะที่ทำไร่ข้าวก็จะปักเฉลวไว้ริมไร่ เมื่อเชิญผีป่า ผีไร่ ออกจากบริเวณไร่ข้าวแล้ว ในขณะที่ทำพิธีแหก ก็จะปักเสาไม้ไผ่พร้อมเฉลวและสร้อยแขนงไว้กับเสาแหก เมื่อทำพิธีกินข้าวเม่าก็จะนำข้าวเม่ามาใส่ตะกร้าเล็กๆที่แขวนไว้กับดาหลวริมไร่เพื่อแสดงการแบ่งข้าวเม่าให้ผีป่าผีไร่ได้กินด้วย เฉลวจึงเป็นการแสดงเขตที่ขออนุญาตผีไร่ เมื่อนำข้าวกลับมาใส่ยุ้ง (รานชา-ภาษาปรัย) ก็จะต้องปักเสาที่เสียบเฉลวไว้ทั้งสี่ทิศของยุ้งและที่เสายุ้งก็จะติดเฉลวไว้ด้วย เฉลวจึงเป็นสัญลักษณ์หรือเครื่องหมายบอกกล่าวขอบเขตแก่ผีและคนในสังคมด้วย เพื่อการปกป้องมิให้สิ่งชั่วร้ายมาทำลายข้าวในไร่, ข้าวในยุ้ง และคนที่อาศัยในเรือนพักภายในขอบเขตของเฉลวนั้นๆ

ภาพที่ 4.36 แสดงเฉลวบริเวณเสาแฮกภายในเรือน
ที่มา : จากการเก็บข้อมูลภาคสนามโดย สัญชัย สุพิพัฒน์มงคล

ภาพที่ 4.37 แสดงเฉลวบริเวณป้านลมของเรือนพักอาศัย
ที่มา : จากการเก็บข้อมูลภาคสนามโดย สัณชัย สุพิพัฒน์มงคล

ภาพที่ 4.38 แสดงเฉลวบริเวณไร่ข้าว ของชาวปรัย
ที่มา : จากการเก็บข้อมูลภาคสนามโดย สัญชัย สุพิพัฒน์มงคล

ภาพที่ 4.39 แสดงเฉลวบริเวณกลางไร่ข้าว
ที่มา : จากการเก็บข้อมูลภาคสนามโดย สัญชัย สุพิพัฒน์มงคล

ภาพที่ 4.40 แสดงเฉลวบริเวณยั้งข้าว (รานชา)
 ที่มา : จากการเก็บข้อมูลภาคสนามโดย สัณชัย สุพิพัฒน์มงคล

4.6.2 เอกลักษณะของเรือนพักอาศัยของชาวลัวะปรียบ้านปากำ

ผังบริเวณ : กลุ่มเรือนพักอาศัยจะตั้งอยู่บนพื้นราบที่ปรับระดับแล้ว บริเวณริมสันเขาเกาะเรียงกันไป ตามไหล่เขาแนวแกนของกลุ่มเรือนพักอาศัยทั้งหมดเป็นแนวเหนือ – ใต้ โดยหันหน้าเรือนไปทางทิศใต้ซึ่งเป็น ทิศทางเข้าหมู่บ้านและเป็นทิศทางของบริเวณศาลตาน้ำ ตัวเรือนส่วนใหญ่จะตั้งชิดเชิงเขารอบตัวเรือนจะปลูก พันธุ์ไม้ที่ใช้ประโยชน์ได้ เช่น มะกอก มีห้องน้ำและบริเวณซักล้าง ยุงข้าวจะอยู่ใกล้กับเรือนพักอาศัย แต่ มักจะอยู่ในระดับที่สูงกว่าตัวเรือน

ทางเข้าเรือนอยู่ทางด้านซ้ายของเรือนในบริเวณที่โล่งได้ขยายคานปีกนกที่ยื่นจากตัวเรือน ซึ่งทั้งขยายคานต่ำ จรดพื้นดิน มีบันไดขึ้นเรือนทำด้วยไม้จริงซึ่งสามารถยกออกได้ บริเวณเชิงบันไดด้านข้างเรือนมีครกกระเดื่อง ใช้ตำข้าวบางเรือนจะเป็นทางสัญจรทะลุไปยังเรือนอื่นๆได้ ใต้ถุนเรือนมักจะใช้ประโยชน์เป็นบริเวณเก็บกองฟืน เล้าหมูทำด้วยคอกไม้จริง และแขวนกรงไก่ซึ่งสานด้วยไม้ไผ่

ลักษณะเรือน มีแผนผังเป็นรูปสี่เหลี่ยมผืนผ้า ยกพื้นสูงหลังคามุงหญ้าคาทรงจั่วปั้นหยา ยื่นขยายคา ออกคลุมทั้งสี่ด้านด้านข้างทางขึ้นเรือนมักจะคลุมต่ำติดพื้น อีกด้านยื่นยาวคลุมผนังเตี้ยๆจนมิดมองไม่เห็นผนัง ด้านข้าง มีเสารับขยายคาเป็นระยะขยายคานด้านหน้าเรือนเว้นทางเข้าเรือนและเปิดส่วนด้านหน้าเรือนบริเวณชาน แดด

บนเรือนจากประตูทางเข้าเรือนเป็นโถงอเนกประสงค์ปิดล้อม 3 ด้าน ด้านหน้าทิศใต้เปิดโล่งเป็นชาน แดด การเชื่อมต่อชานแดดเว้นเป็นช่องเตี้ยจนต้องก้มตัวลอดหลังคานกนก ช่วงกลางที่เว้นผืนหลังคาไว้บริเวณ โถงอเนกประสงค์มีเตาไฟหุงอาหารและส่วนเก็บของ ด้านซ้ายมือทางเข้าเรือนจะเป็นส่วนเก็บกระบองไม้ไผ่ใส่ น้ำดื่ม บริเวณโถงอเนกประสงค์นี้ใช้ทำอาหาร ทานอาหาร พุดคุยรับแขก และทำงานต่างๆได้เตาไฟเป็น กระบะไม้กรอบสี่เหลี่ยมอัดดินเหนียวก้นหिनหรือเหล็กสามขา เหนือเตามีตะแกรงไม้ไผ่แขวนจากโครงหลังคา เหนือโครงหลังคามักพาดไม้ท่อนเล็กๆเป็นที่เก็บของใช้พื้นที่ในเรือนทั้งหมดอยู่ใต้หลังคาขนาดใหญ่ที่มีขยายคาต่ำ แบ่งออกเป็น 2 ลักษณะ ได้แก่

- หลังคาจั่วบริเวณสองช่วงเสากลางเรือน (ลาดชันประมาณ 40° - 45° องศา) โครงหลังคาพาดยาวคลุม เรือนลงไปถึงเสารับขยายคานกนกทั้งสองข้าง ข้างหนึ่งจรดพื้นดินเป็นด้านที่ชิดขอบเชิงเขาเกิดเป็นพื้นที่ ใต้หลังคาด้านข้างเรือน ทะลุเชื่อมโยงใต้ถุนเรือน
- หลังคาปีกนกที่แนวสัดของเรือนทั้ง 2 ด้าน (มีความลาดชัน 30° - 40° องศา) พาดจากบริเวณจั่ว คลุมตัวเรือนด้านหน้าและด้านหลัง ด้านหลังมีเสารับขยายคาที่ทั้งต่ำลงกว่าระนาบพื้นเรือน ด้านหน้า คลุมบริเวณชานอเนกประสงค์ และทางเข้าเรือนเกิดพื้นที่ใช้สอยใต้หลังคาคดต่ำทั้งด้านหน้าและหลัง

เมื่อมองจากรูปทรงภายนอกจะเห็นเฉพาะปริมาตรหลังคาขนาดใหญ่มีเสาเรือนค้ำมองเห็น พื้นที่ใต้ถุนเป็นพื้นที่เปิดโล่ง มองไม่เห็นระนาบผนังเพราะโดนปริมาตรหลังคาบัง

ผังพื้นของเรือนพักอาศัย (เจียง) ชาวปรียบ้านปากำ แบ่งเป็น 5 ส่วน

1. ชานอเนกประสงค์ อยู่ด้านหน้าสุดใกล้ประตูทางขึ้นเรือนและบันได
2. ชานแดดส่วนชานด้านหน้าตัวเรือนไม่มีหลังคาคลุม
3. ส่วนเก็บของและอุปกรณ์ อยู่ด้านหน้าติดกับประตูเข้าเรือนและบันได
4. ส่วนห้องส้วและบริเวณเก็บข้าว อยู่ติดกับบริเวณชานอเนกประสงค์มีประตูกันพร้อมกุญแจไม้
5. ส่วนนอนของสมาชิกในเรือน จะอยู่ด้านในสุดของเรือน

จากการศึกษาลักษณะเรือนพักอาศัย ชาวปรีบ้านปากำแล้วได้ศึกษาลักษณะเรือนพักอาศัยของ ชาวลัวะมัล ที่บ้านนาหลุม ตำบลดงพญา เพื่อเปรียบเทียบความแตกต่างของเรือนชนสองกลุ่ม ซึ่งจะเห็นความแตกต่างอย่างชัดเจน

ภาพที่ 4.41แสดงลักษณะเรือนชาวลัวะมัล บ้านนาหลุม ตำบลดงพญา อำเภอบ่อเกลือ

ที่มา : จากการเก็บข้อมูลภาคสนาม โดยสัญญาชัย สุพิพัฒน์มงคล

เรือนลัวะมัล บ้านนาหลุม เป็นเรือนเดี่ยวยกพื้นสูง หลังคาทรงจั่ว ชายคาสั้นไม่ปิดผนังเรือน มุงด้วย หน้าคา รูปทรงสี่เหลี่ยมผืนผ้าไม่มีชานแดด เสาเรือนไม้จริง โครงหลังคาไม้จริงผสมไม้ไผ่ ผนังกรุด้วยฟากไม้ไผ่ไม่มีหน้าต่างพื้นปูด้วยฟากไม้ไผ่ ภายในมีเตาไฟเพียงเตาเดียว ใช้สำหรับทำอาหารและให้ความอบอุ่นมีบันได ขึ้นเรือนด้านหน้า บริเวณใต้ถุนเรือนเป็นที่เก็บฟืนและเลี้ยงสัตว์

4.7 การวิเคราะห์ลักษณะเรือนชั่วคราว

การวิเคราะห์เรือนชั่วคราวหรือตึบในภาษาปรัย จะวิเคราะห์ในด้านรูปทรงและพื้นที่ใช้สอย ลักษณะที่ว่างและระบบโครงสร้างและวัสดุ รูปทรงของเรือนชั่วคราวเป็นเพิงหมาแหงนสร้างติดพื้นดิน ทำให้เกิดรูปสี่เหลี่ยมผืนผ้า ด้านบนยกพื้นเป็นมุมสามเหลี่ยมเตี้ยๆ คูบนราบแนบเกาะติดกับพื้นไม้ ตัวเรือนชั่วคราวถูกคลุมด้วยปริมาตรหลังคาที่มุงด้วยตับหญ้าคา พร้อมผนังด้านข้างที่ปิดด้วยตับหญ้าคาเหมือนกัน จึงดูกลมกลืนกันด้วยสีสนและพื้นผิววัสดุ

พื้นที่ใช้สอยภายในเรือนจะเรียงความสัมพันธ์คล้ายเรือนพักอาศัย แบ่งออกเป็น 3 ส่วนใหญ่ๆ คือ

1. บริเวณอเนกประสงค์ซึ่งมีเตาไฟอยู่ด้วย
2. ส่วนบริเวณเตาไม้ข้าว (ซึ่งเปรียบเสมือนห้องฮีต)
3. ส่วนนอนและเก็บของ จะไม่มีขนแดดและมุมเก็บของแยกเฉพาะ

ระยะเวลาที่ใช้งานเรือนชั่วคราวจะสั้นมาก แต่ยังมีวิถีชีวิตประจำวันเหมือนเดิม จึงต้องแยกส่วนพื้นที่ใช้สอยออกจากกันตามความเชื่อเรื่องผีเรือน ซึ่งเตาไม้ข้าวจะมีความสำคัญมากต่อคนในครอบครัวเสมอ พื้นที่ใช้สอยที่แบ่งออกเป็น 3 ส่วน จะมีขนาดสัดส่วนเทียบกันของ พื้นที่อเนกประสงค์ : พื้นที่เตาไม้ข้าว : พื้นที่นอนและเก็บของ เป็น 2.5 : 2 : 5.5 หรือ 25% : 20% : 55 ($16.25\text{m}^2 / 13\text{m}^2 / 35.75\text{m}^2$ จากพื้นที่ทั้งหมด 65m^2)

แสดงให้เห็นว่าพื้นที่ส่วนเตาไม้ข้าวมีขนาดใกล้เคียงกับพื้นที่ส่วนอเนกประสงค์ พื้นที่สำหรับบุคคลในเรือน จะใช้พื้นที่ถึง 3 ใน 4 ของพื้นที่ทั้งหมด หรือ 75%

ลักษณะที่ว่างที่เกิดขึ้นภายในเรือนชั่วคราว (ตึบ-ภาษาปรัย) นั้น เนื่องจากลักษณะโครงสร้างเป็นแบบหมาแหงน 2 ด้าน ประกบกันหรือเป็นทรงจั่วเอียง ซึ่งเกิดจากการวางผืนหลังคาแบนเกยกัน และการยกพื้นแยกส่วนนอนขึ้นเล็กน้อย จึงเกิดพื้นที่ว่างภายในเป็น 2 ลักษณะ

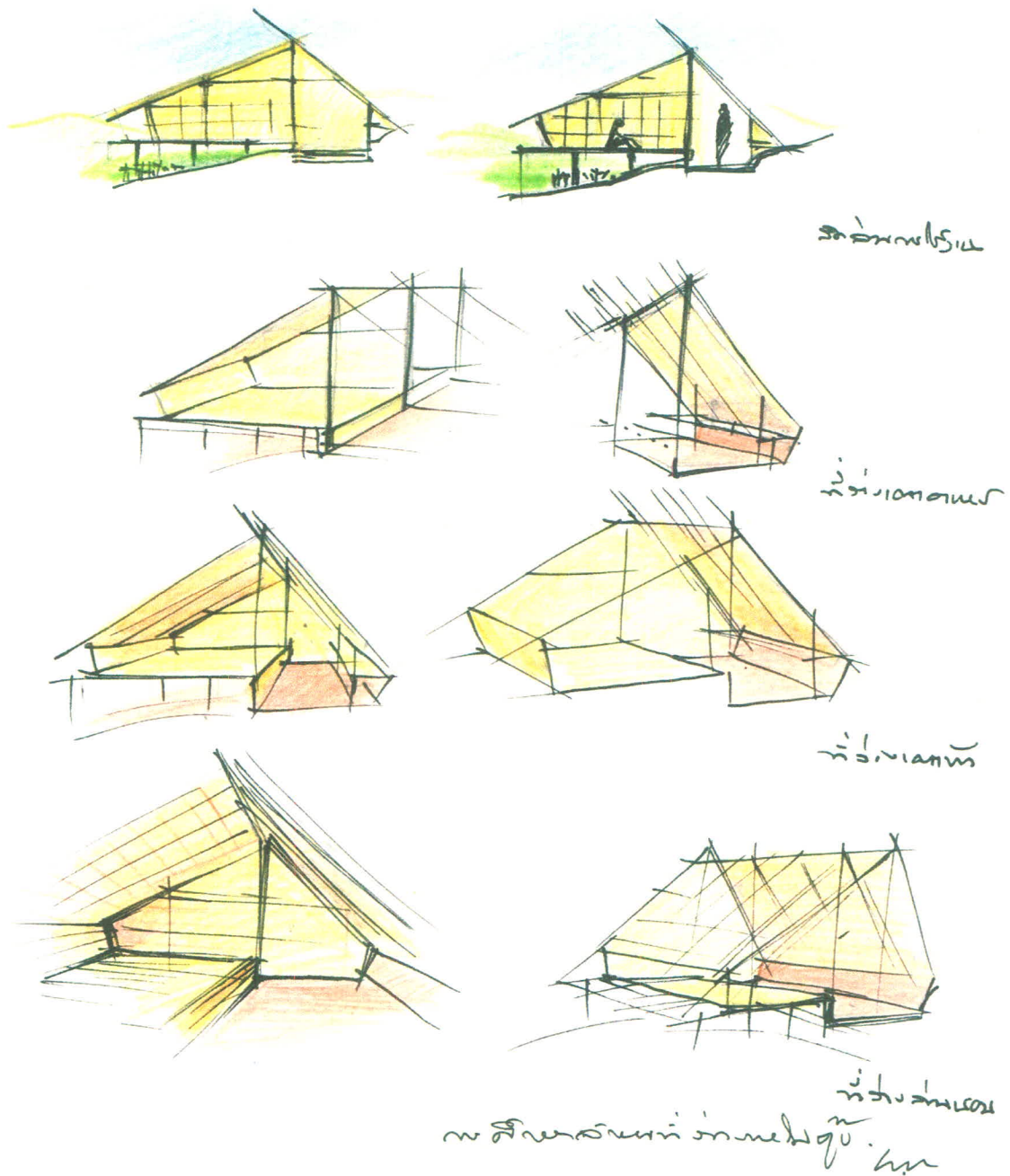
คือ ที่ว่างระดับพื้นดิน จะเป็นที่ว่างโล่งโปร่งยาวต่อเนื่องกันไม่มีการกั้นส่วน มีเพียงชั้นแขวนห้อยกับระนาบหลังคาทำให้มุมแหลมด้านติดพื้นหายไป และที่ว่างระดับที่ยกพื้น จะถูกแบ่งกันส่วนผนังเป็นช่องๆเกิดที่ว่างเป็นลักษณะถูกกีดทับด้วยระนาบหลังคา แต่ยังไม่อึดอัดมากนัก เมื่อเกิดการเชื่อมต่อกับที่ว่างด้านที่ติดดินที่ไม่มีประตูหรือผนังใดๆมากั้น มีความกว้างเพียงพอต่อการใช้งานในระดับพื้นเนื่องจากจะใช้เพียงการนั่งและนอนเท่านั้น

ระบบโครงสร้างของตึบเป็นเพิงหมาแหงน โครงสร้างหลังคาจะพิงกับเสากลางเรือนโดยชายคาด้านหนึ่งจะปักลงบนพื้นดิน โครงหลังคานี้จะรับน้ำหนักถ่ายสู่พื้นดิน ด้านข้างเรือนมีเสาเดี่ยวรับน้ำหนักด้วย ส่วนเสากลางเรือนจะรับน้ำหนักของระนาบหลังคา 2 ผืน โดยผืนใหญ่ที่เอียงองคาน้อยกว่าจะถ่ายน้ำหนักลงสู่เสา ด้านนอกด้วย เสาด้านนี้จะรับน้ำหนักของพื้นระดับเตี้ยๆที่ใช้เป็นส่วนนอนและเก็บของอีกส่วนหนึ่ง และจะมีเสาเดี่ยวรับน้ำหนักพื้นด้านใต้เรือนเป็นแนวยาว

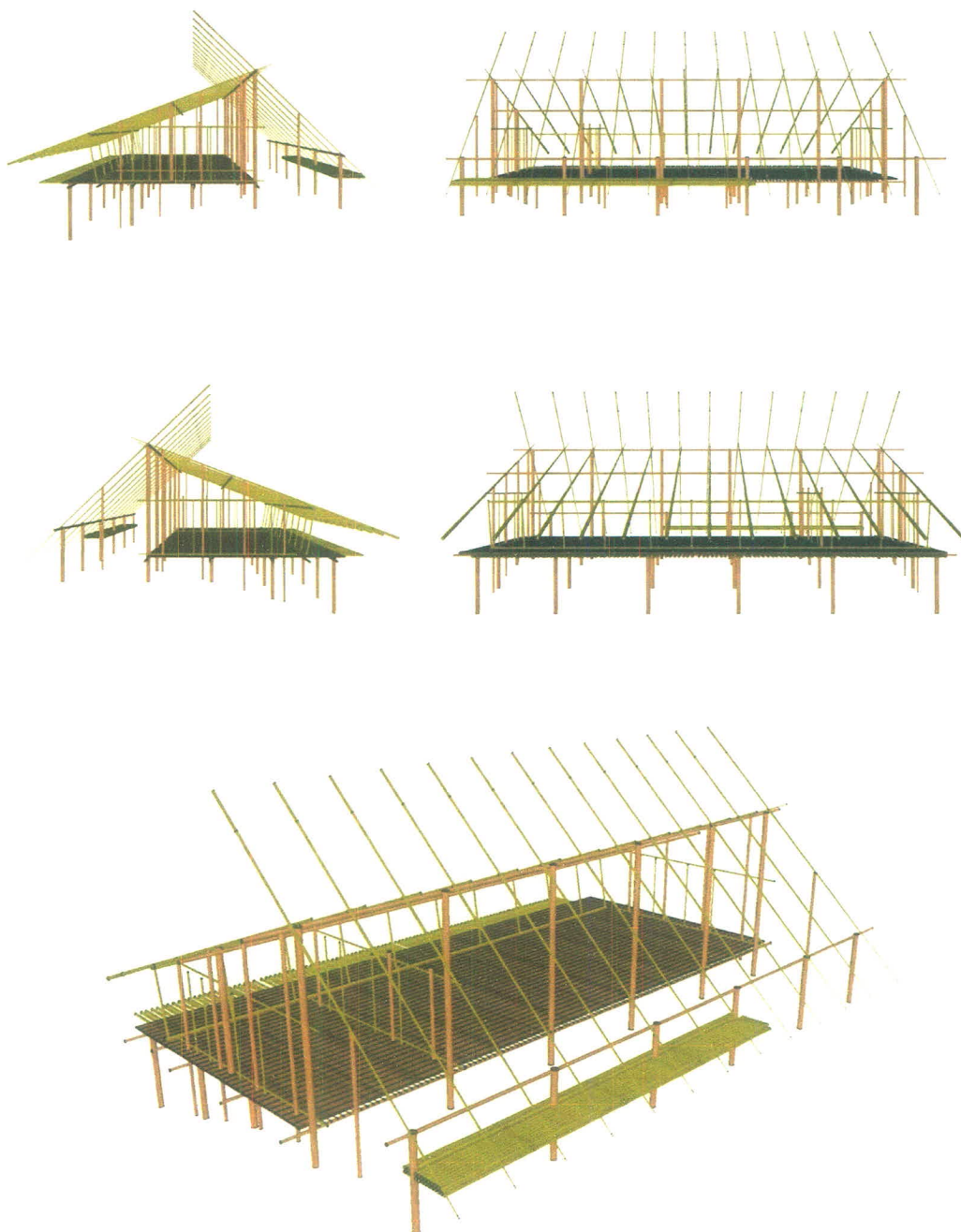
วัสดุที่ใช้ในตึบ โครงไม้จริงที่ใช้เป็นโครงหลักจะใช้ไม้ตามธรรมชาติที่หาได้ในบริเวณใกล้หมู่บ้าน เมื่อรื้อเรือนลงแล้วจะใช้ประโยชน์อื่นๆได้อีก ส่วนโครงหลังคาที่เป็นไม้ไผ่สามารถใช้ได้กับเรือนพักได้ วัสดุผืนหลังคาและปิดผนังด้านข้างจะเป็นตับหญ้าคา เมื่อเริ่มมุงหลังคาเรือนใหม่ก็อาจรื้อผนังหรือหลังคาตึบที่เป็นหญ้าคาเหมือนกันไปใช้ หากเหลือก็ใช้สำรองในการซ่อมแซมหลังคาเรือนพักอาศัยซึ่งต้องซ่อมแซมทุกปี จึงเป็นวัสดุที่เหมาะสมที่สุดในการใช้ทำตึบ

ภาพที่ 4.42แสดงลักษณะเรือนชั่วคราวระหว่างสร้างเรือนใหม่ บ้านปากก่า
ที่มา : จากการเก็บข้อมูลภาคสนาม โดยสัณชัย สุพิพัฒน์มงคล

ภาพที่ 4.44แสดงที่ว่างภายในเรือนพักชั่วคราว (ตึก)
ภาพลายเส้น โดยสัญญาชัย สุพิพัฒน์มงคล

ภาพที่ 4.45แสดงโครงสร้างเรือนพักชั่วคราว (ต๊อบ)
ภาพจำลอง 3 มิติโดย นายสุรพงษ์ โพธิ์หล้า

4.8 การวิเคราะห์เรือนชั่วคราวในไร่ (จั่วะ)

การวิเคราะห์รูปทรง : รูปทรงของจั่วะบ้านปากำ เกิดจากโครงสร้างที่เป็นเพิงหลังคาจั่วคลุมผนังเรือนเกือบหมด หันจั่วไปทางด้านข้างเรือนผนังด้านข้างเอียงรูปทรงภายนอกเห็นด้านข้างเป็นรูปสามเหลี่ยม ผนังเป็นรูปสี่เหลี่ยม

การใช้พื้นที่ภายใน เป็นการใช้นอกเนกประสงค์ใช้เป็นที่พักนอน ทำอาหาร ทานอาหาร พักผ่อน เก็บของ ด้านข้างทั้ง 2 ด้าน เป็นชานแดดใช้ทำกิจกรรมกลางแจ้ง ตากสิ่งของ กลางเรือนมีเตาไฟใช้หุงต้มอาหาร และให้ความอบอุ่นในเวลากลางคืนมีส่วนเก็บของเป็นชั้นติดผนังด้านหลัง และแขวนไม้กลางเรือนโดยอาจใช้โครงหลังคาทั้งหมดเป็นชั้นเก็บอุปกรณ์ต่างๆ

ลักษณะที่ว่างภายใน เนื่องจากเป็นโครงสร้างอย่างง่ายหลังคาเป็นลักษณะหลังคาจั่ว ความเอียงประมาณ 30° - 35° ทำให้เกิดระนาบพื้นและหลังคาเอียงลาดทั้งด้านหน้าและด้านหลัง ด้านข้างผนังเอียงมีความสูงไม่มาก ผนังด้านหน้าและหลังผายออกเป็นมุม 75° ในขณะที่ผนังด้านข้างทั้ง 2 ด้าน เอียงสอบเข้าหาส่วนกลาง ดังนั้น ระนาบผนังและเพดานไม่มีระนาบใดสัมผัสกันเลย ส่วนใหญ่จึงใช้นั่งมากกว่า ขนาดของที่ว่างพอเหมาะแก่การทำงาน นอน และทานอาหารได้ไม่มากนัก ขนาดของที่ว่างจึงต้องสอดคล้องกับจำนวนคนในเรือนที่เป็นเจ้าของจั่วะและเป็นผู้ดูแลไร่ข้าว จั่วะแต่ละหลังจึงมีขนาดไม่เท่ากัน

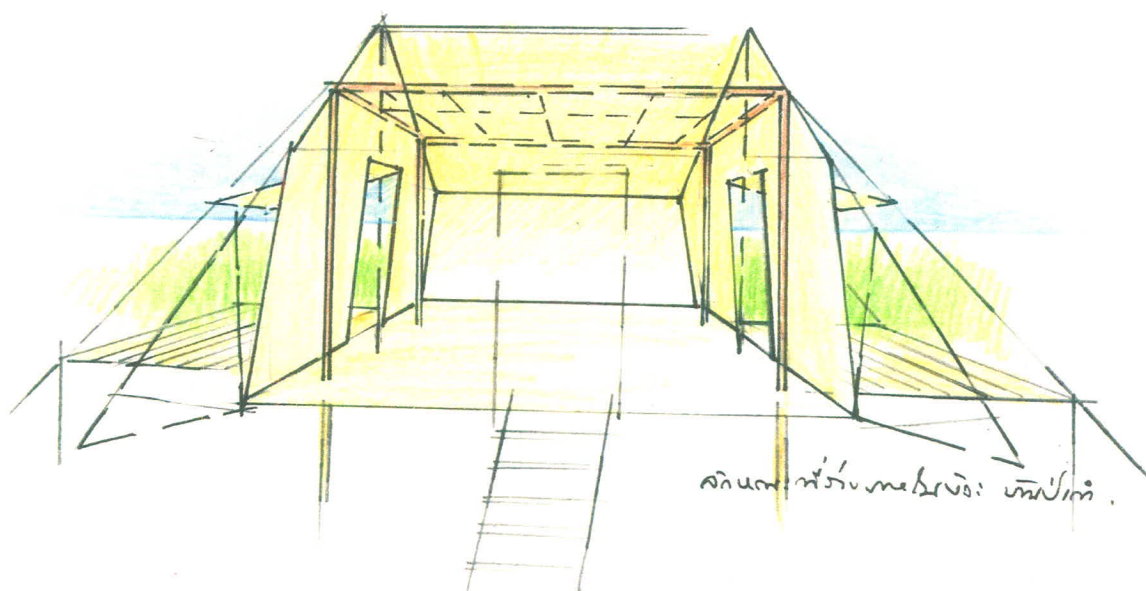
การก่อสร้างและการใช้วัสดุ

ชาวปรัยจะสร้างจั่วะหลังจากเผาไร่ และเริ่มสักข้าวไร่ โครงสร้างส่วนใหญ่ทำจากลำต้นไม้ที่ตัดจากบริเวณใกล้เคียง ยกเว้นพื้นปากไม้ไผ่ผนังและหลังคาใช้ใบคือทำเป็นตับ มักจะหาจากบริเวณรอบๆหมู่บ้านหรือตามป่าในบริเวณใกล้เคียงกับจั่วะ และจะเก็บไว้ใช้ได้หลายครั้ง

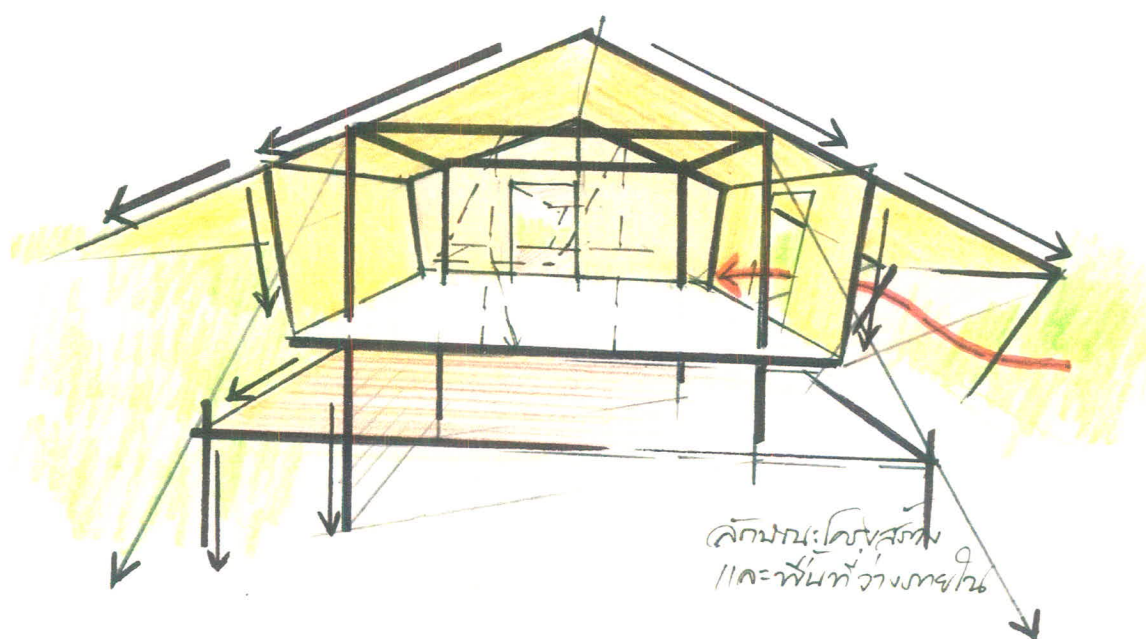
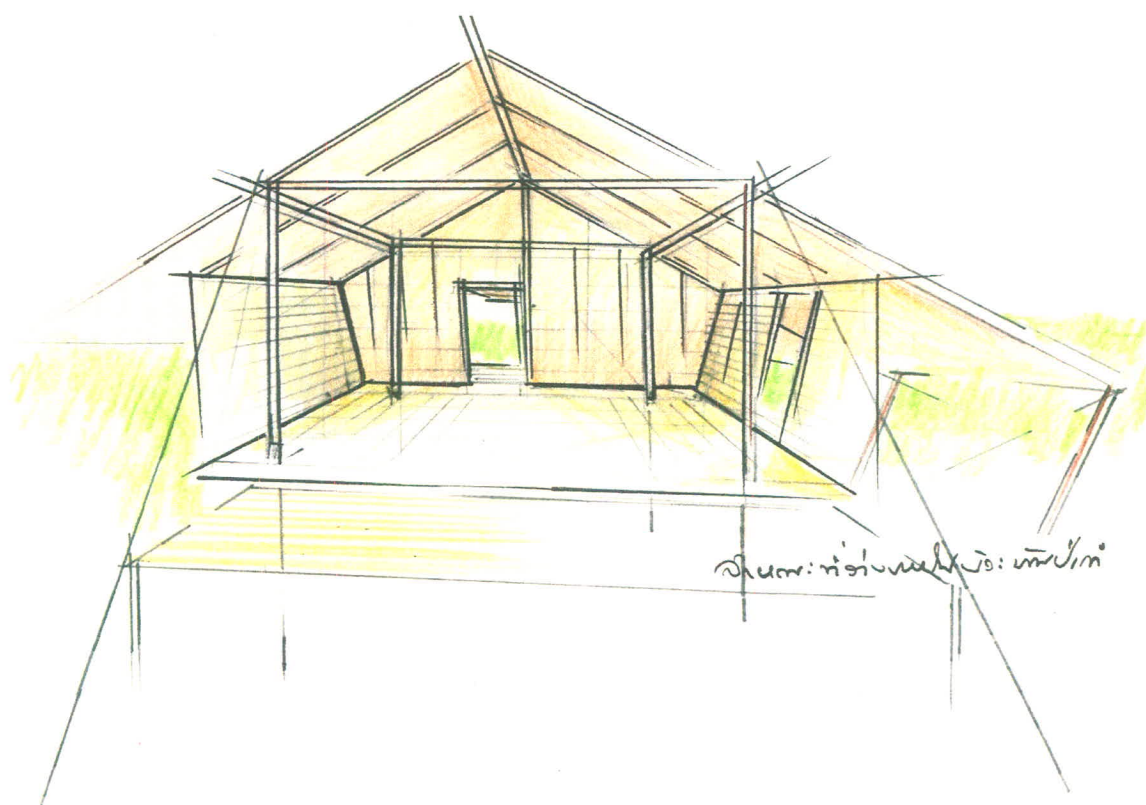
โครงสร้าง

โครงสร้างที่สำคัญของจั่วะคือหลังคาจั่วที่เอียงรับแรงลมและถ่ายน้ำหนักลงบนเสา ซึ่งโครงหลังคามักจะเลยแนวผนังออกมาคลุมด้านหน้าและด้านหลังจนจรดพื้นด้านหน้า ผนังด้านในใต้โครงหลังคานี้มักทำด้วยแผงไม้ไผ่สานขัดแตะ เอียงผายออกสวนทางกับแนวหลังคาเป็นการรับแรงกด และเพิ่มความแข็งแรงของโครงสร้าง ผนังด้านข้างจะเอียงถ่างลงถ่ายน้ำหนักกดลงพื้นทำให้เกิดแรงกดด้านข้างทั้ง 2 ด้าน เพื่อด้านแรงลมด้านข้างนี้มักจะมีท่อนไม้ยึดทแยงยึดโครงหลังคากับพื้นด้านข้างของจั่วะ เกิดความแข็งแรง ทำให้โครงสร้างทั้งหมดยึดกับพื้นดินไม่โยกคลอน โครงสร้างทั้งหมดนี้จะโยกยึดด้วยเถาว์วัลย์และหวาย ตรึงตัวเรือนจั่วะติดกับพื้นดินอย่างแน่นหนา โครงสร้างภายในจะใช้ไม้ไผ่เป็นส่วนประกอบของโครงหลังคาประตูหน้าต่าง ทั้งตับใบคือและไม้โครงสร้างต่างๆนี้หากยังแข็งแรงก็จะนำมาใช้ใหม่ ซึ่งเป็นการใช้วัสดุทรัพยากรธรรมชาติอย่างชาญฉลาดและคุ้มค่า

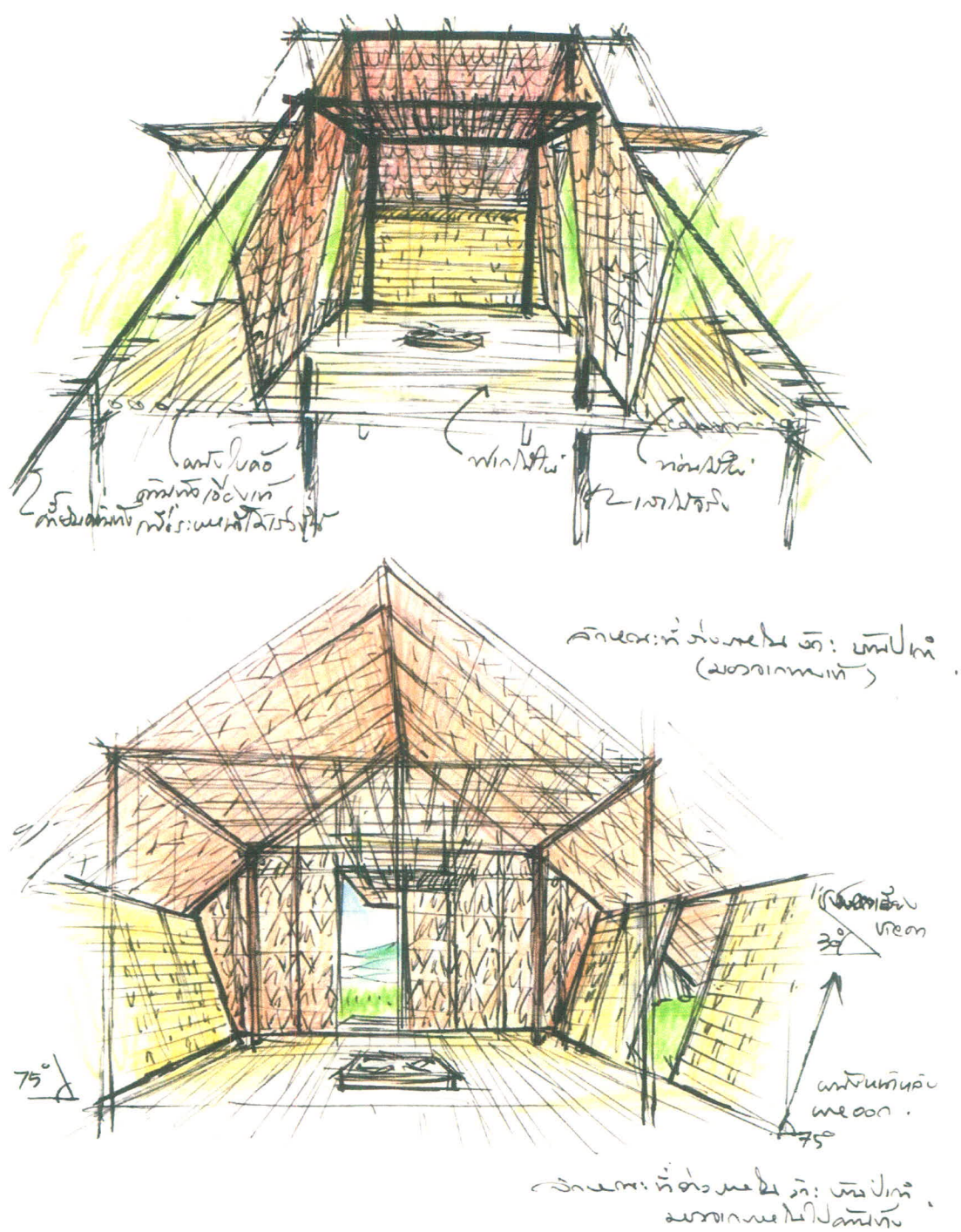
รูปทรงที่เกิดจากโครงสร้างของจั่วะนั้นทำให้มีความแข็งแรงสามารถต้านแรงลมในที่โล่งแจ้งได้ ความเอียงของหลังคาด้านหน้า ด้านหลัง และผนังด้านข้าง ทำให้ระนาบน้ำฝนได้ดี อีกทั้งยังเป็นเอกลักษณ์ของกลุ่มชาวปรัย หากเปรียบเทียบกับเรือนชั่วคราวของกลุ่มมัลแล้วจะเห็นได้ชัดเจนว่าแตกต่างกัน กลุ่มลัวะมัลมักจะมุงหลังคาด้วยหญ้าคาด้านข้างเห็นตัวอาคารได้อย่างชัดเจน ในขณะที่เรือนของชาวลัวะปรัยมักหันหน้าจั่วไว้ด้านข้าง ด้านหน้าและหลังคายาวกคลุมซึ่งก็จะกลมกลืนขนานไปกับแนวเอียงของเชิงเขา หรือหุบเขาทำให้ป้องกันแดดลมและฝนได้ดีกว่า

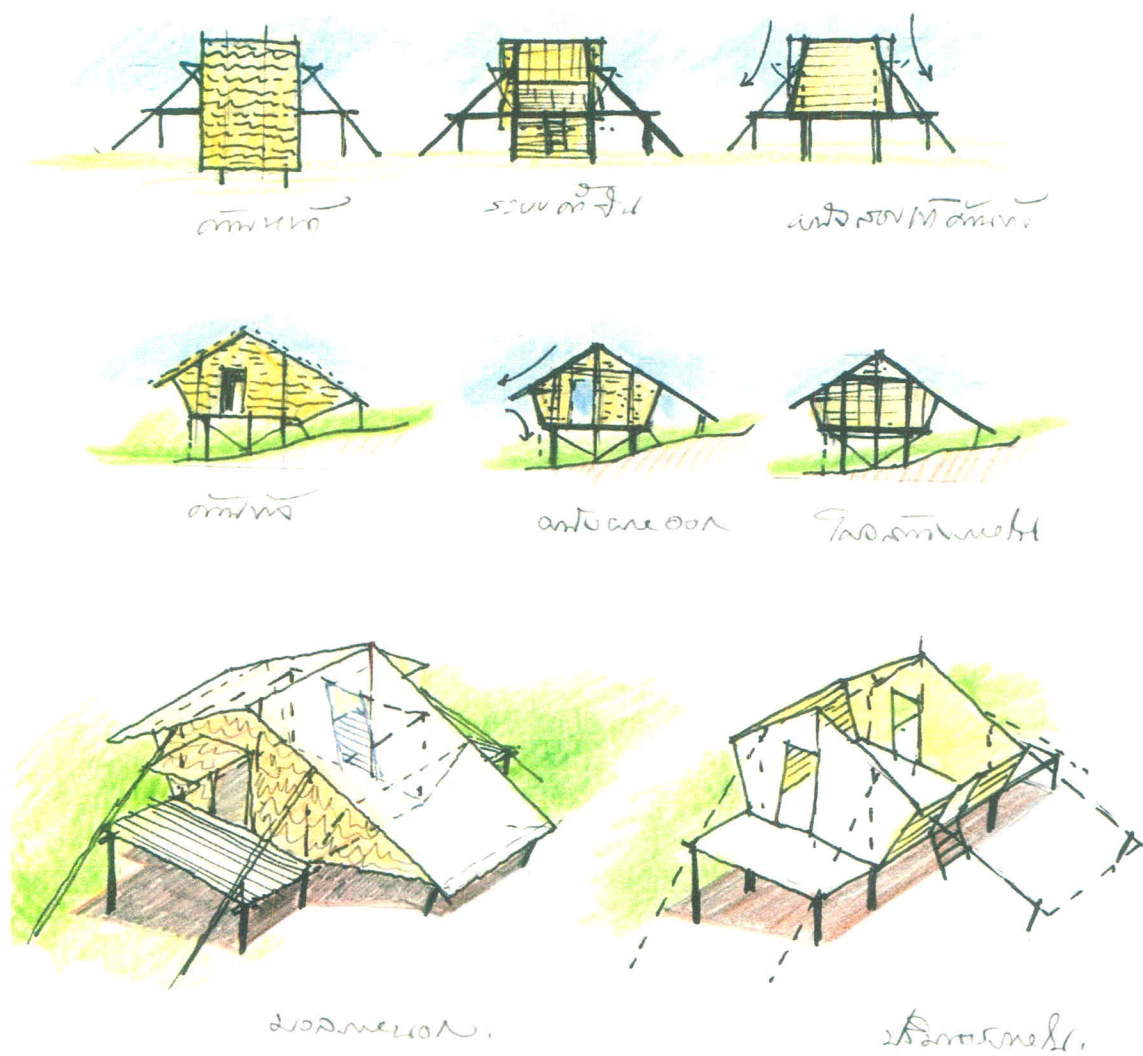
ภาพที่ 4.46 แสดงลักษณะที่ว่างภายในจั่ว บ้านปากำ
ภาพลายเส้นโดย สัญชัย สุพิพัฒน์มงคล

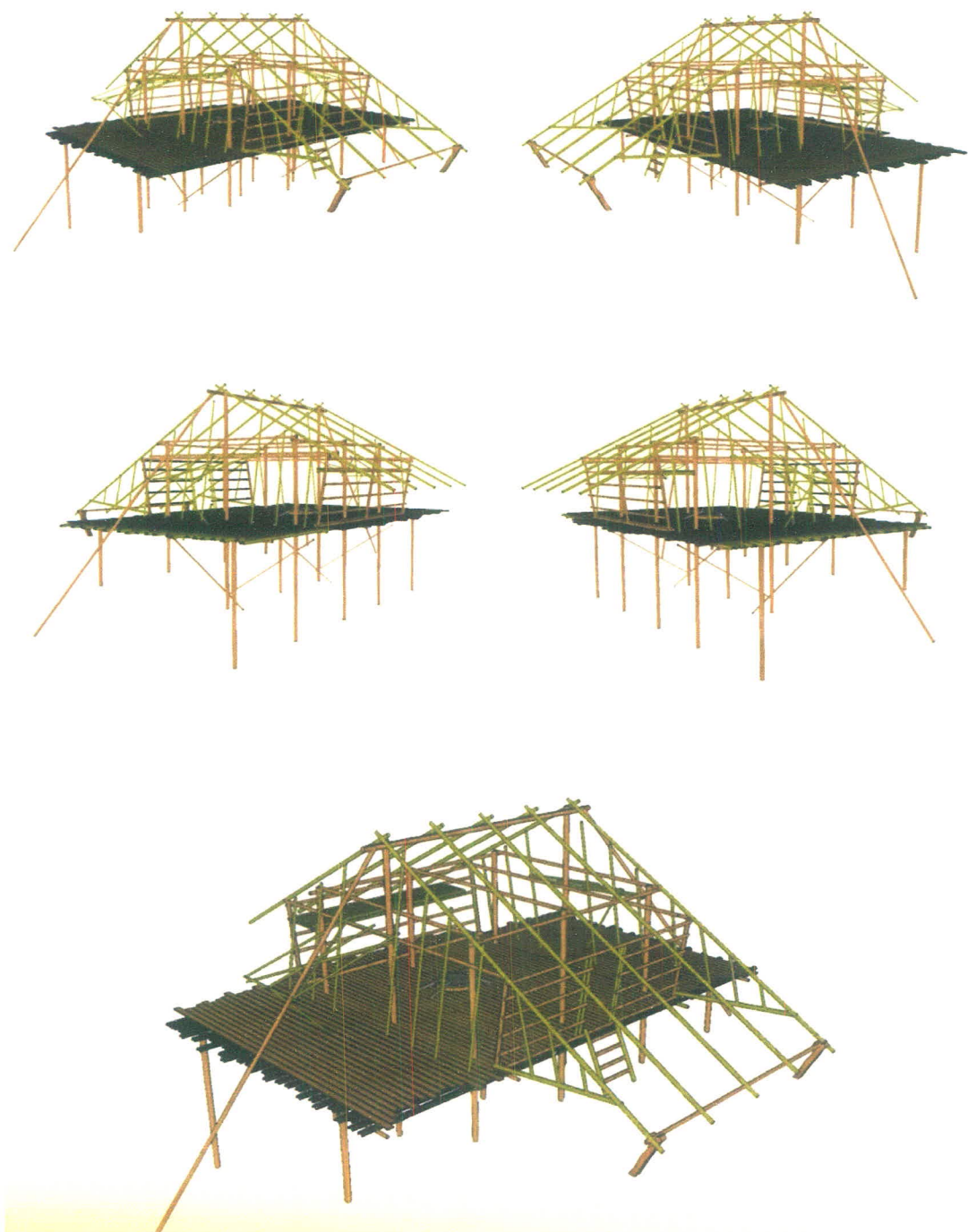
ภาพที่ 4.47 แสดงลักษณะโครงสร้างและที่ว่างภายในจั่ว บ้านปากำ
ภาพถ่ายเส้น โดย สัญชัย สุพิพัฒน์มงคล

ภาพที่ 4.48 แสดงลักษณะที่วางภายในจั่ว บ้านปากกา
ภาพลายเส้น โดย สัญชัย สุพิพัฒน์มงคล

ภาพที่ 4.49 แสดงลักษณะรูปทรงและที่ว่างภายในจั่ว บ้านปากำ
ภาพลายเส้น โดย สันชัย สุพิพัฒน์มงคล

ภาพที่ 4.50 ลักษณะโครงสร้างและการรับน้ำหนักของ จั่ว
ภาพจำลอง 3 มิติ โดย นายสุรพงษ์ โพธิ์กล้า

4.9 การวิเคราะห์ยุงข้าว (รานชา) บ้านปากำ

ตำแหน่งของยุงข้าว (รานชา-ภาษาปรัย) ของแต่ละเรือนมักจะตั้งอยู่ทางทิศตะวันตกของเรือนซึ่งใกล้กับทางเข้าเรือนและครกตำข้าวเสมอ และมักอยู่บนพื้นที่ลาดชัน ในระดับเหนือเรือนพัก ไม่มีการปรับพื้นดินเลย เว้นระยะห่างของยุงข้าวกับเรือนพักอาศัย (ดูผังบริเวณเรือน)

ผังพื้น ผังพื้นรานชาเป็นรูปสี่เหลี่ยม ยื่นพื้นที่ด้านข้างและด้านหลังออกมาใช้เป็นที่พักของ ส่วนด้านหน้ายื่นออกมาเป็นพื้นที่ยื่นและพาดลำไม้จริงเป็นบันไดขึ้นลง

รูปทรงและที่ว่างภายใน เป็นเรือนยกพื้นสูง ถูกปิดล้อมด้วยหลังคาและผนังด้านข้างซึ่งเอียงเฉียงเพื่อระบายน้ำฝนหากสาดด้านข้างรานชา เกิดเป็นมวลที่บดบังอยู่บนพื้นดินป้องกันความชื้น ที่ว่างรูปสามเหลี่ยมใต้หลังคาและรอบๆผนังด้านในเป็นช่องว่างระหว่างผนังด้านนอกและผนังด้านใน ป้องกันความชื้นใช้เก็บข้าวได้ดี ที่ว่างปิดล้อมรูปสี่เหลี่ยมภายใน

โครงสร้างและวัสดุ โครงสร้างของรานชา เป็นโครงสร้างระบบเสาและคานที่ปักลงพื้นดินในพื้นที่ลาดชัน เสาโครงสร้างแบ่งเป็น 2 ประเภทที่เสารับโครงสร้างหลัก และเสารับพื้น เสาทั้งหมดมักทำจากลำไม้จริงตามธรรมชาติ นิยมใช้เสาที่มีงามไม้ตามธรรมชาติใช้รองรับคานไม้จริง เสารับพื้นเป็นลำไม้จริงมีงามไม้ธรรมชาติ

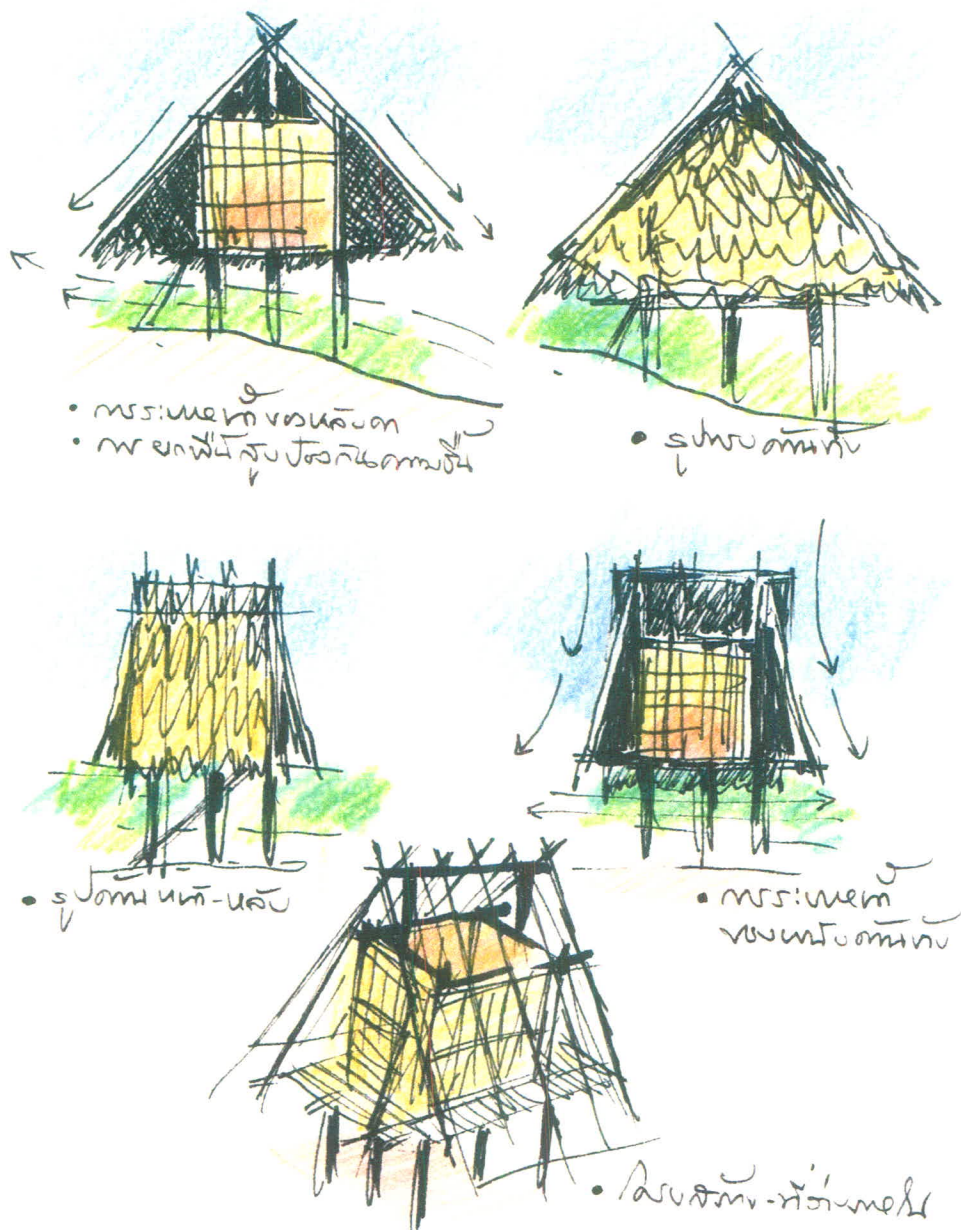
โครงสร้างหลังคาเป็นลำไม้จริงผสมไม้ไผ่ ถ้าย่น้ำหนักลงบนเสาทั้งหมดมีโครงหลังคาเสริมด้านข้างเพื่อปิดบังผนังยัง มุงด้วยตับใบค้อ

พื้นและผนังภายในเป็นฟากไม้ไผ่วางบนตงและคานไม้จริง โดยโครงคร่าวอยู่ด้านนอกผูกมัดด้วยหวายและเถาวัลย์

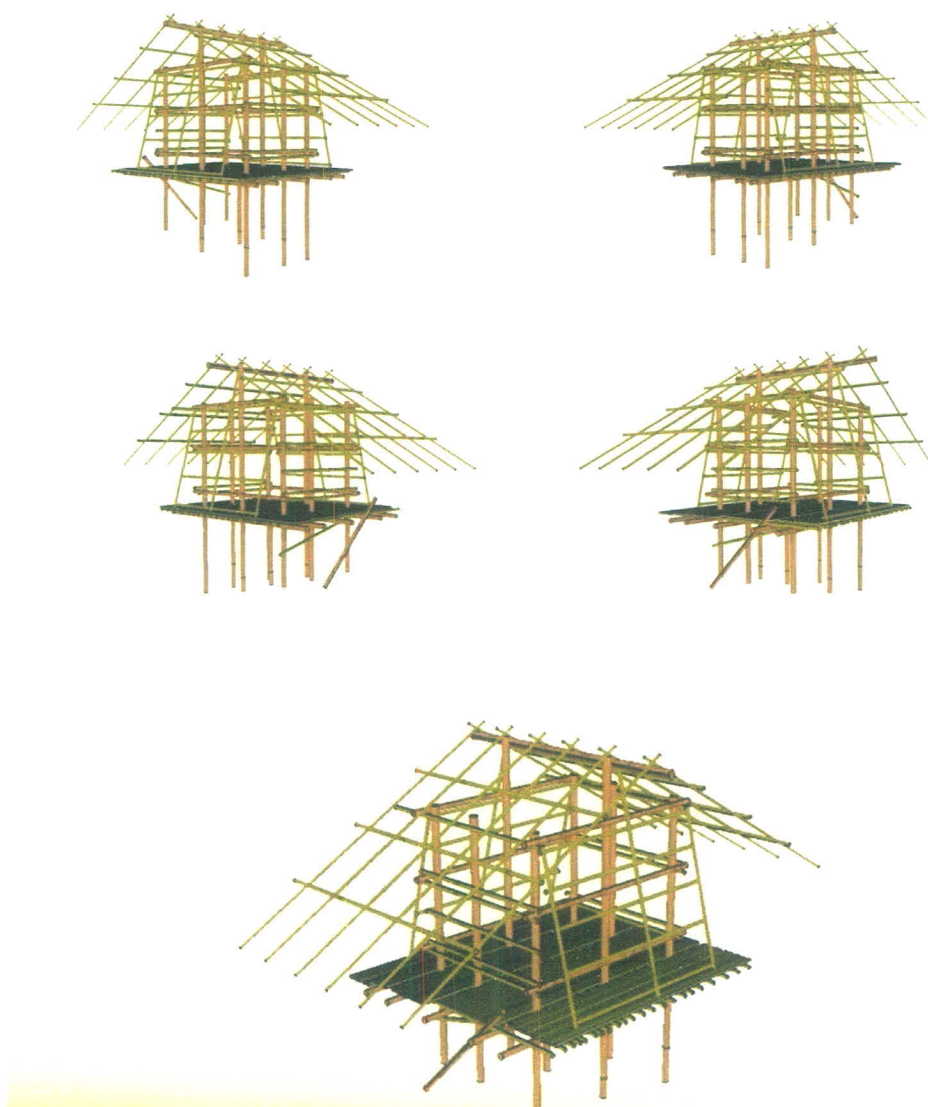
ระบบโครงสร้างเป็นแบบเรียบง่าย แต่ระบบที่คล้ายผนัง 2 ชั้นนั้นจะปกป้องข้าวเปลือกจากความชื้นได้ดี

วัสดุหลังคาและผนังด้านนอก ซึ่งทำด้วยใบค้อนั้น มีคุณสมบัติเมื่อแห้งแล้วจะแข็งแรงและแห้งเร็ว ทนต่อสภาพดิน ฟ้า อากาศได้ดี

ผนังใบค้อด้านข้างที่เอียงเฉียงออกเพื่อให้น้ำฝนไหลได้เร็วขึ้น และเกิดช่องว่างระหว่างผนังด้านข้างกับผนังไม้ไผ่ภายใน ไม่ให้ความอบอุ่นแต่การมีผนัง 2 ชั้น ทำให้เป็นการป้องกันความชื้นได้

ภาพที่ 4.51 แสดงรูปทรงภายนอกและปริมาตรที่ว่างภายในรานชา
 ภาพลายเส้น โดย สัณชัย สุพิพัฒน์มงคล

ภาพที่4.52แสดงภาพลักษณะยั้งข้าวบ้านป่าก่า
ภาพจำลอง 3 มิติ โดย นายสุรพงษ์ โพธิ์หล้า

สรุปผลการวิเคราะห์เพื่อหาเอกลักษณ์ของสถาปัตยกรรมพื้นถิ่นของชาวปรัย พบว่าลักษณะรูปทรง และภูมิปัญญาในการสร้างรานชา(ยั้งข้าว) ของชาวปรัยแตกต่างจากยั้งข้าวชาวมัลอย่างชัดเจน คือรูปทรง ภายนอกของรานชาชาวปรัยด้านข้างจะมองเห็นทรงสามเหลี่ยมเพราะโครงหลังคาจั่วมีหลังคาปิดคลุมด้านหน้า - หลัง จนมองไม่เห็นผนังด้านในรูปสี่เหลี่ยม ด้านข้างอาคารมีแผงปิดบังด้านข้างจนมองไม่เห็น ผนังด้านใน เชื่อมต่อกับหลังคากลายเป็นผนังสองชั้น ในขณะที่ยั้งข้าวของชาวปรัยจะเป็นอาคารยกพื้นหลังคาจั่ว ชายคา สั้น มองเห็นผนังไม้ไผ่สานขัดแตะได้อย่างชัดเจน การใช้วัสดุหลังคาชาวปรัยบ้านป่าก่าจะใช้เฉพาะตับใบคือ เป็นวัสดุมุง แต่ชาวมัลจะใช้ตับหญ้าคาเป็นวัสดุมุงเท่านั้น

จากการศึกษาที่ยั้งข้าวลัวะมัลหรือป่าก้อและบ้านสไลหลวงเพื่อการเปรียบเทียบ

ภาพที่ 4.53 แสดงลักษณะยั้งข้าวของชาวสัวะมัล บ้านปากอ้อและบ้านสไลหลวง
ที่มา : จากการเก็บข้อมูลภาคสนาม โดยสัณชัย สุพิพัฒน์มงคล

ลักษณะยั้งข้าวของชาวสัวะมัลจากการสำรวจ เก็บข้อมูลภาคสนามเพิ่มเติมที่บ้านปากอ้อ ตำบลบ่อเกลือใต้ และบ้านสไลหลวง ตำบลบ่อเกลือเหนือ อำเภอบ่อเกลือพบว่า มักเป็นเรือนเครื่องผูกยกพื้นสูง หลังคาจั่วมุงด้วยหลังคา ชายคาไม้ปิดผนังด้านข้างมองเห็นผนังชัดเจน ผนังยังเป็นฟากไม้ไผ่หรือฟากไม้ไผ่สานขัดแตะ มีประตูทำด้วยไม้ไผ่สานขัดแตะ เสาข้างมักใช้ไม้จริงตามธรรมชาติ อาจหุ้มโคนเสาด้วยกาบไม้ไผ่ขนาดใหญ่เพื่อป้องกันหนูไต่ขึ้นยั้ง มีบันไดไม้ไผ่ที่ยกออกได้ เมื่อมองจากภายนอกจะเห็นผนังยังเป็นรูปสี่เหลี่ยมยกพื้นสูงมีหลังคาจั่วคลุมด้านบนชัดเจน

4.10 การวิเคราะห์วัสดุหลังคาสถาปัตยกรรมพื้นถิ่น ชาวปรี

จากการศึกษาพบว่าชาวปรีมีการใช้วัสดุธรรมชาติในการมุงหลังคาเรือนพักอาศัย เรือนชั่วคราว และ ยุงข้าว 3 ชนิด คือ กล้วยา ใบค้อ ใบหวายหนาม โดยกล้วยาจะเป็นวัสดุที่ใช้มุงหลังคาเรือนพักอาศัย ใบค้อและใบหวายหนามใช้มุงเรือนชั่วคราวและยุงข้าว โดยใบหวายหนามมีการใช้มุงยุงข้าวและเรือนชั่วคราวที่บ้านน้ำแพะโน ใบค้อใช้มุงยุงข้าวและเรือนชั่วคราวในไร่พบบ้านปากำ และบ้านน้ำแพะโน เรือนชั่วคราว ขณะสร้างเรือนใหม่บ้านปากำใช้กล้วยามุง แต่ไม่พบการใช้ใบหวายหนามมุงอาคารใดๆในบ้านปากำเลย ดังนั้นวัสดุหลังคาของชาวปรีบ้านปากำ คือ ใบกล้วยาและใบค้อ

การเตรียมวัสดุทั้ง 3 ชนิดนี้ต้องนำมาทำเป็นตับหรือเป็นแผงก่อน กล้วยาจะไพคาหรือทำกล้วยาให้เป็นตับโดยจับกลุ่มใบกล้วยาเป็นกลุ่มเล็กๆ และพับกับแกนไม้มัดด้วยหวายหรือเชือกให้ใบกล้วยาติดกับแกนไม้ เป็นแผงแล้วจึงนำไปมุงหลังคา ใบค้อต้องนำใบมาฉีกให้เล็กลงเป็นรูปสามเหลี่ยมแล้วพับส่วนโคนใบให้ชิดกับไม้ไผ่สองท่อนยึดติดกันเป็นแผง นำไปผึ่งให้แห้งแล้วนำไปมุงหลังคา ใบหวายหนามต้องนำใบหวายหนามมาพับขัดสานกันเองกลายเป็นตับโดยไม่ต้องมีแกนไม้

จากการศึกษาพบคุณสมบัติของกล้วยาและใบค้อที่ชาวปรีบ้านปากำเลือกใช้เป็นวัสดุหลังคาดังนี้

- ในการทำเป็นตับใบกล้วยาใช้ไม้เป็นแกนแล้วมัดด้วยหวายหรือเชือก ใบค้อจะฉีกเป็นรูปสามเหลี่ยมแล้วขัดกันกับไม้สองชิ้น ไม่ต้องมีหวายหรือเชือกมัดประกอบ

- ลักษณะของตับเมื่อใช้งานกล้วยาจะมีลักษณะฟู และมีช่องว่างภายใน มีช่องอากาศทำให้เกิดการเก็บกักความเย็นให้ความอบอุ่นเมื่อนำไปมุงหลังคาเรือนพักอาศัย ใบค้อเมื่อแห้งจะมีลักษณะผิวเรียบแข็งมีความหนาแน่น ปกป้องความเย็นได้น้อยกว่า

- เมื่อมีความชื้นเช่นฝนตกหรือหมอกหนากล้วยาจะขึ้นและแห้งช้ากว่าใบค้อ แต่เมื่อเอามามุงกล้วยาเรือนพักอาศัยซึ่งมีการใช้เตาไฟในเรือนคว้นไฟและความร้อนจากเตาไฟภายในเรือนจะช่วยขจัดความชื้นใบค้อมีลักษณะแข็งหนาแน่นไม่กักเก็บความชื้น

- ใบกล้วยากระบายคว้นไฟจากเรือนพักอาศัยได้ง่าย เพราะคว้นไฟจะซึมผ่านรูพรุนหรือช่องว่างในตับกล้วยาช่วยไล่แมลงและเพิ่มความแข็งแรงให้กล้วยาในขณะที่ใบค้อคว้นจะจับที่ผิวของใบค้อไม่สามารถซึมผ่านความหนาแน่นของใบค้อได้ ตับใบค้อเมื่อแห้งจะเบาและแข็งแรงเคลื่อนย้ายสะดวกกว่าใบกล้วยา มีอายุการใช้งานมากกว่า ใบกล้วยาอ่อนนุ่มกว่า เคลื่อนย้ายไม่สะดวก

- ใบกล้วยาสามารถหาได้ในปริมาณมากได้ง่ายกว่าและเรือนพักอาศัยของชาวปรีต้องใช้กล้วยาในปริมาณมากทุกเรือนใบค้อจะหาเป็นวัสดุในปริมาณมากไม่ได้ เพราะต้องเหลืใบค้อไว้กับต้นเพื่อการเจริญเติบโตต่อไป ในสภาพแวดล้อมของบ้านปากำ มีจำนวนต้นค้อขึ้นอยู่มากและชาวบ้านก็นำมาปลูกเพิ่ม จึงมีปริมาณเพียงพอกับการใช้งานเพื่อมุงหลังคายุงข้าว (รานชา) และเรือนชั่วคราว (จั่ว) ได้

4.11 การวิเคราะห์สถาปัตยกรรมพื้นถิ่นบ้านปากำ

เรือนพักอาศัยของชาวปรีในชุมชนบ้านปากำ ยังสามารถรักษารูปแบบอันเป็นอัตลักษณ์และลักษณะการก่อสร้างแบบดั้งเดิมไว้ได้มากที่สุด เมื่อเปรียบเทียบกับ การเปลี่ยนแปลงของเรือนชาวปรีในหมู่บ้านใกล้เคียง เช่น บ้านห้วยลัวะ บ้านขุนน้ำจอน บ้านน้ำแพะ ที่เกิดการเปลี่ยนประโยชน์ใช้สอยเปลี่ยนวัสดุ , เปลี่ยนพฤติกรรม จนบางหมู่บ้านแทบไม่เหลือเค้าโครงเดิมของสถาปัตยกรรมพื้นถิ่นเลย ยกเว้นภาษาพูดและประเพณีบางอย่าง ความเคร่งครัดในระเบียบแบบแผนและความเชื่อถือก็เริ่มจืดจางลงอย่างมาก จากการ

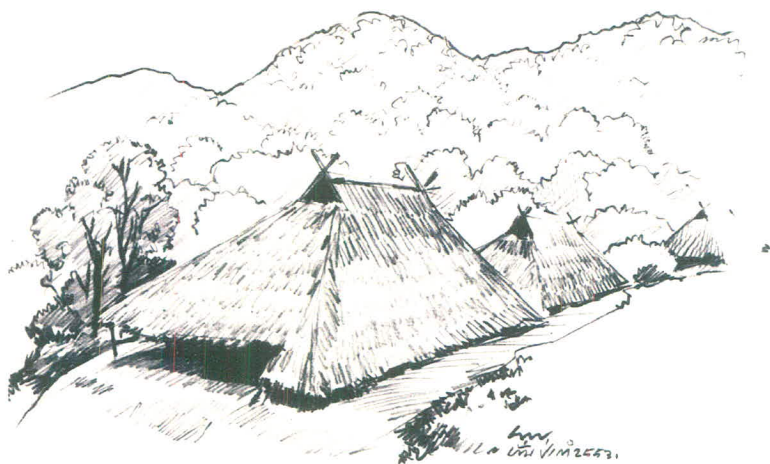
สำรวจภาคสนามเพิ่มเติมเพื่อเปรียบเทียบลักษณะเรือนไม้พบบนเรือนแบบดั้งเดิมที่สมบูรณ์ที่ไม่มีการเปลี่ยนแปลงในหมู่บ้านอื่นๆเลย

4.11.1 เอกลักษณะเรือนชาวปรัย

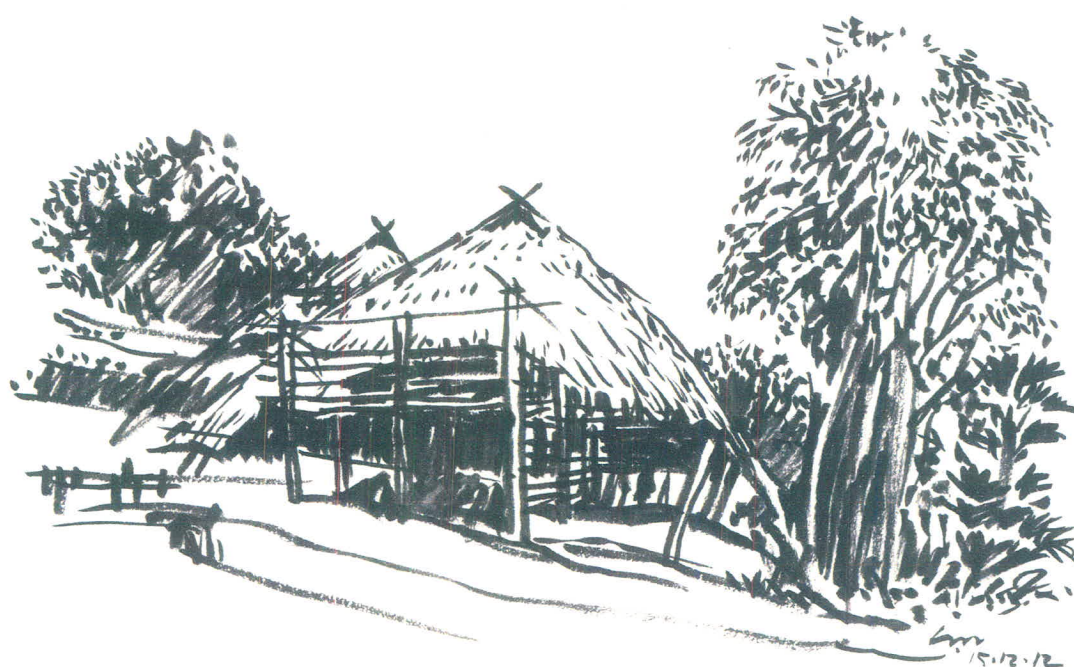
รูปทรงภายนอกเห็นปริมาตรหลังคาแบบจั่ว-ปั้นหยา (Gable – Hip) ขนาดใหญ่ ลอยตัวอยู่บนเสา ชายคาด้านหนึ่งจรดพื้นดิน อีกด้านลอยตัวขึ้น หากตั้งอยู่บนพื้นที่ลาดเอียง ชายคาทั้งหมดคลุมตัวเรือนทุกด้าน (มองไม่เห็นผนังด้านข้าง) ยกเว้นด้านหน้าเรือนที่มีชานแดดล้ำออกมาด้านหน้าเป็นชานแดดที่มีรั้วเตี้ยกัน

ทางเข้าเรือนจะอยู่ใต้ชายคาด้านที่ติดดิน หลังคาคลุมพื้นที่รอบตัวเรือนเกิดพื้นที่ใช้สอยใต้เรือนเป็นที่เก็บพื้น ,เล้าหมู ใต้ชายคาด้านทางเข้าใกล้บันไดทางขึ้นเป็นบริเวณตั้งครกกระเดื่องตำข้าว บันไดขึ้นเรือนเป็นไม้ยกออกได้ มีประตูเข้าตัวเรือน

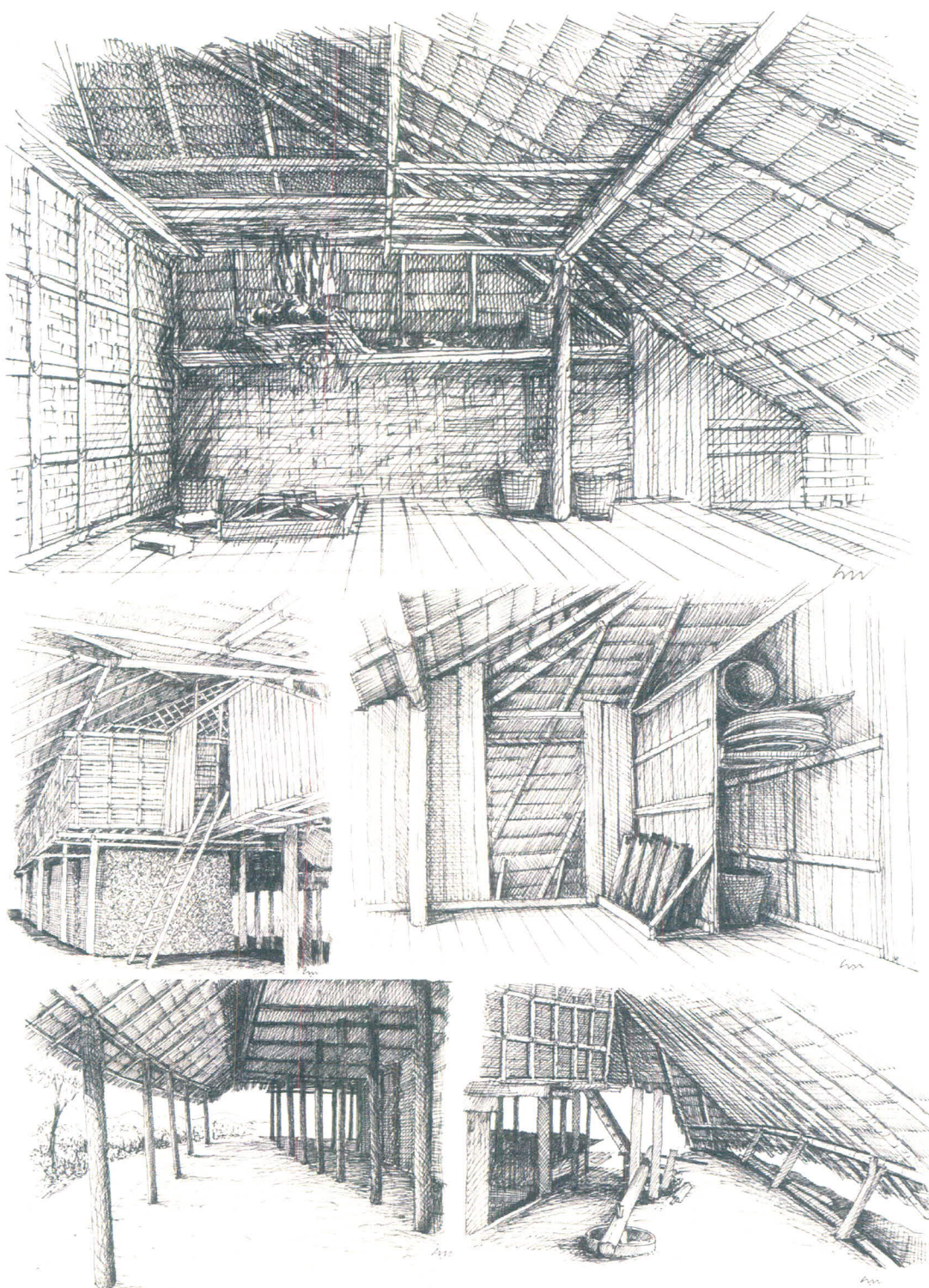
พื้นที่ภายในแบ่งออกเป็นส่วเปิดและส่วปิด ส่วเปิดได้แก่ชานแดด ชานนอกประสงค์ส่วเก็บของ ส่วปิดได้แก่ส่วด้านในเรือน ซึ่งเป็นพื้นที่เฉพาะสมาชิกในครอบครัวหรืออยู่ในตระกูลเดียวกัน ประกอบด้วยส่วห้องฮีดและส่วนอน

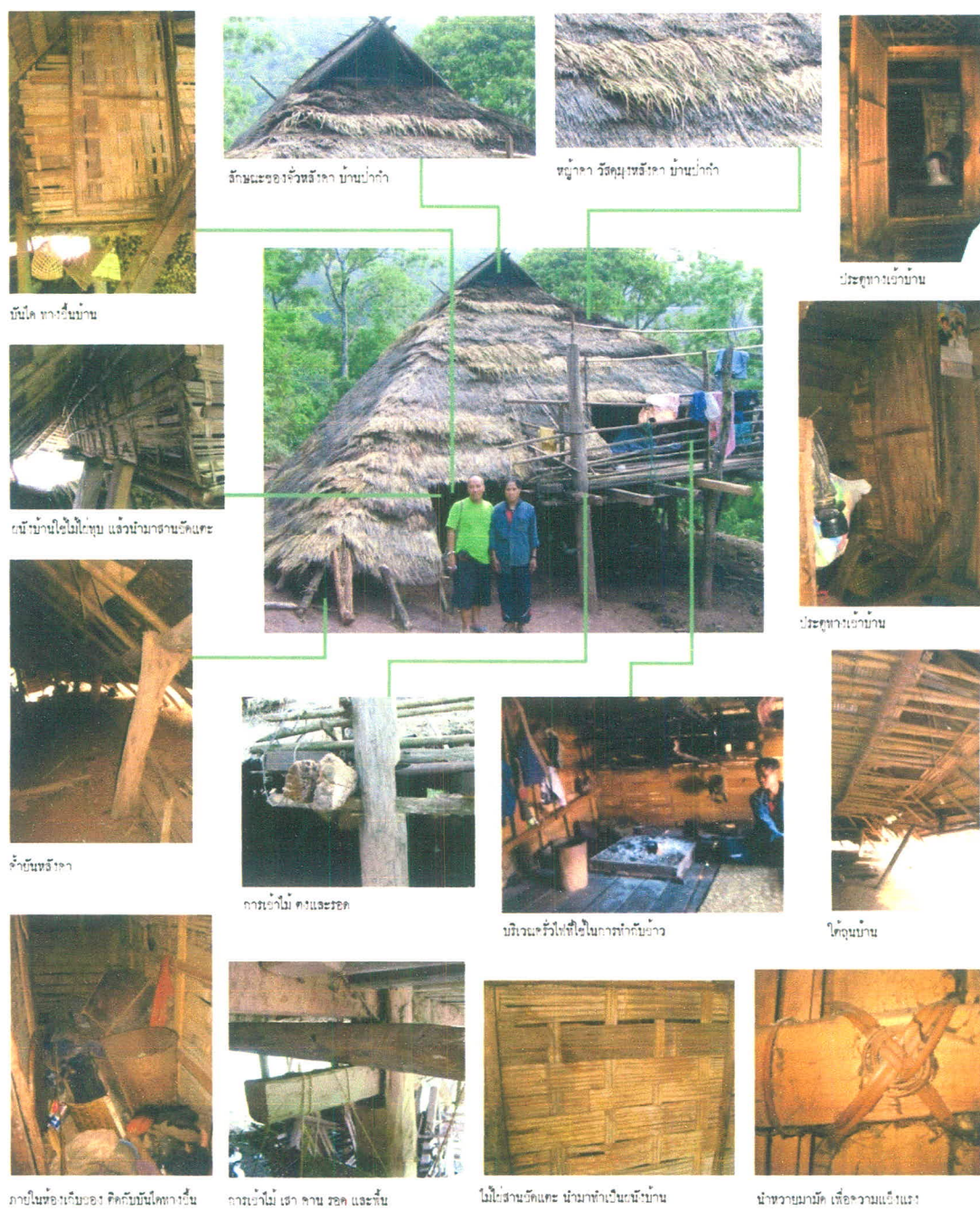
ภาพที่ 4.54 แสดงเรือนชาวปรัยบ้านปากำ
ลายเส้นโดย สัญชัย สุพิพัฒน์มงคล

ภาพที่ 4.55แสดงเรือนปรีและสภาพแวดล้อม บ้านปากำ
ลายเส้น โดย สัณชัย สุกพินนังค

ภาพที่ 4.56 แสดงลักษณะที่ว่างภายใน และบริเวณใต้เรือนพักอาศัยบ้านปากำ
 ภาพลายเส้นโดย สัณชัย สุพิพัฒน์มงคล

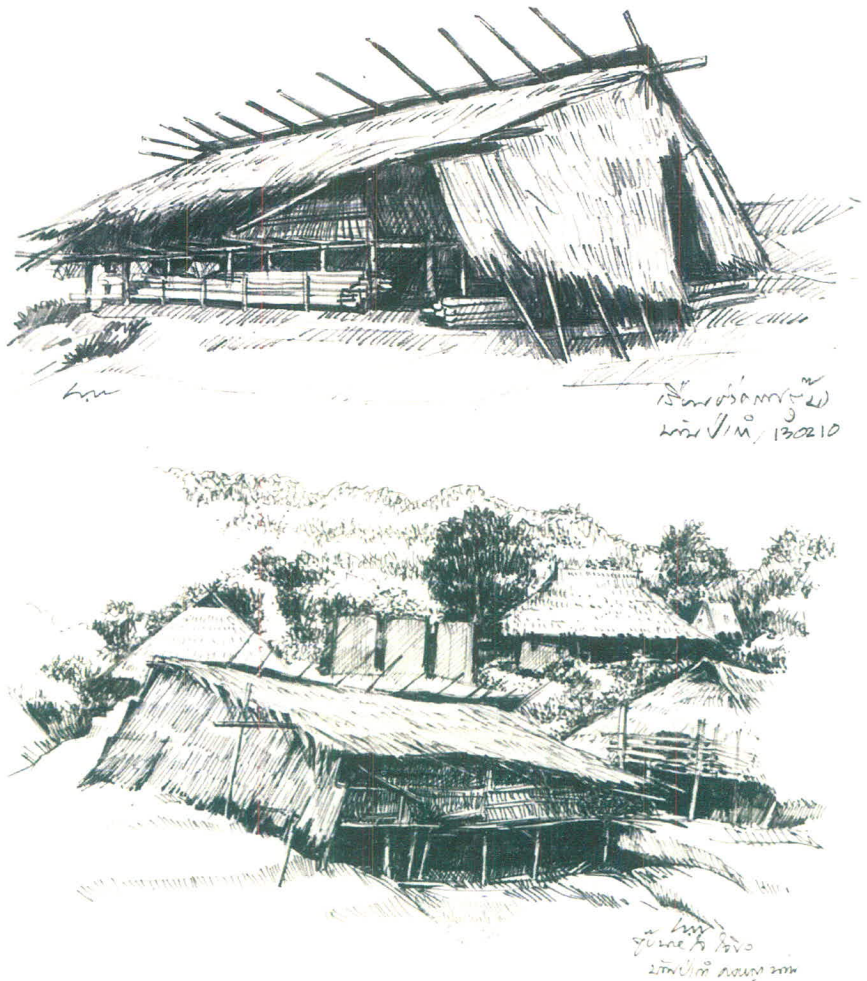

การศึกษาศาปัตยกรรมพื้นถิ่นชาวไทยภูเขาเผ่าลัวะ กรณีศึกษา : บ้านปาก้า ตำบลดงพญา อำเภอเบ่อเกือ จังหวัดน่าน
Luwa's Vernacular Architecture Study Case Study : Bann Pa Kum, Tumbol Dongpaya Bor Kluea District, Nan Province

ภาพที่ 4.57แสดงรายละเอียดเรือนพื้นถิ่นบ้านปาก้า เรือนนายขวาง ใจปิง
จากการสำรวจเก็บข้อมูลภาคสนาม

4.11.2 เอกลักษณ์ของเรือนชั่วคราว (ต๊อบ) บ้านป่าก่า

เป็นเรือนเครื่องผูก สร้างติดดิน ผังเป็นรูปสี่เหลี่ยมผืนผ้า หลังคามุงด้วยหญ้าคา ลักษณะเป็นเพิงหมาแหงนด้วยผืนหลังคา 2 ผืนเกยกัน ปิดด้านหน้าด้วยแผงหลังคาเกิดเป็นรูปจั่วไม่เท่ากัน หลังคามุงด้วยหญ้าคา ผังด้านข้างกรุแผงหญ้าคาทั้งหมด ยกพื้นส่วนนอนเตี้ยๆ ยาวไปตามแนวยาวของเรือน แบ่งพื้นที่ใช้สอยภายในคล้ายเรือนพักอาศัย แบ่งเป็นส่วนนอนเอนกประสงค์พร้อมเตาไฟ ส่วนเตาฝังข้าว ส่วนนอนและเก็บของ พื้นที่ส่วนเตาไฟและเก็บของเป็นพื้นดินอัดแน่นยาวขนานกับส่วนนอน โครงสร้างทำด้วยท่อนไม้จริงผสมไม้ไผ่ ผูกมัดด้วยหวายและตอกไม้ไผ่ ลักษณะเด่นของเรือนชั่วคราวหรือต๊อบคือการใช้พื้นที่ภายในเหมือนเรือนพักอาศัย แม้รูปทรงภายนอกจะเป็นเพิงธรรมดา

ภาพที่ 4.59 แสดงต๊อบนายเป็ก ใจปิง และนายหมอก ใจปิง
ลายเส้น โดย สัญชัย สุพิพัฒน์มงคล

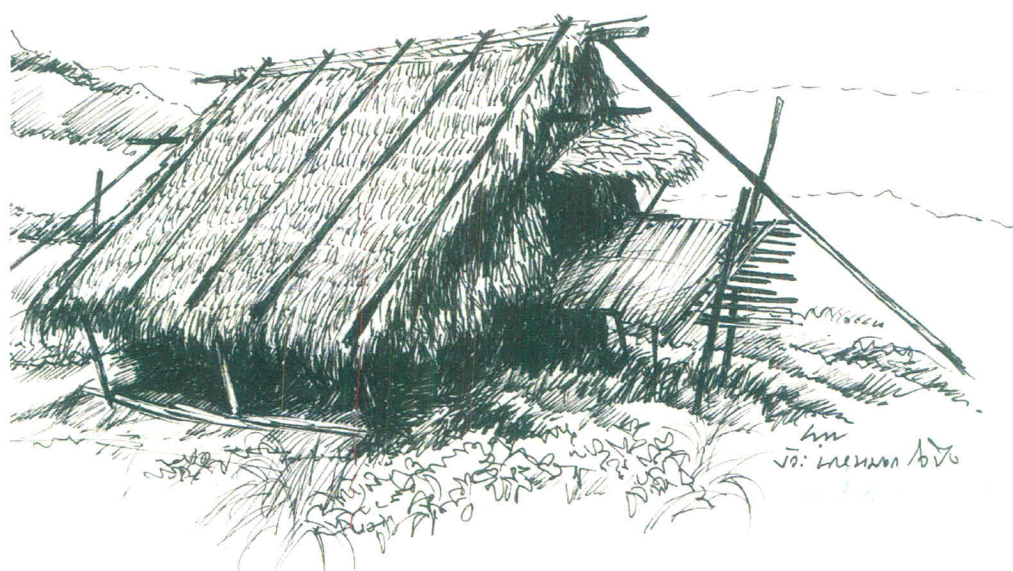
4.11.3 เอกลักษณ์ของจัวะบ้านป่ากำ

เป็นเรือนเครื่องผูกยกพื้นสูง โครงสร้างไม้จริงตามธรรมชาติ หลังคาจั่วมุงด้วยใบค้อ หน้าจั่วหันไปด้านข้าง ชายคายื่นยาวปิดผนังด้านหน้าและด้านหลัง ด้านข้างเป็นผนังใบค้อตัวเฉียงเอียง มีประตูบานกระทุ้งออกสู่ชนแดนทั้ง 2 ด้าน ผนังด้านในตั้งผายออกทำด้วยไม้ไผ่สานขัดแตะ พื้นปูผากไม้ไผ่โครงสร้างเรือนเป็นไม้จริงผสมไม้ไผ่ มีโครงไม้ค้ำยันด้านข้างทั้ง 2 ด้าน มักตั้งบนพื้นที่เอียงกลางไร่ข้าว ประตูเข้าเป็นประตูบานเลื่อนทำด้วยไม้ไผ่สานขัดแตะ

พื้นที่ภายในมีเตาไฟอยู่กลางเรือน ด้านบนเหนือเตามีตะแกรงและทำชั้นเก็บของบนโครงหลังคา ด้านบน ผนังด้านหลังมักทำชั้นวางของติดผนัง

ภาพที่ 4.60แสดงจัวะนายขอด ใจปิง
ภาพลายเส้น โดย สัณชัย สุพิพัฒน์มงคล

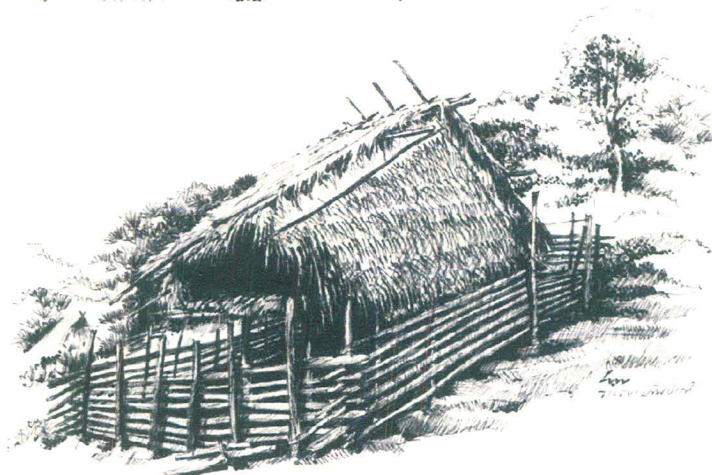

ภาพที่ 4.61 แสดงจ๊ะนายหมอก ใจปิง
ภาพลายเส้น โดย สัณชัย สุพิพัฒน์มงคล

4.11.4 เอกลักษณ์ของรานชาบ้านป่าคำ

เป็นเรือนยกพื้นสูง เพื่อระบายและป้องกันความชื้นจากพื้นดิน

1. รูปทรงสามเหลี่ยม ไม่ต้านลมมากเมื่อตั้งบนพื้นที่เอียง
2. มีความลาดเอียงของหลังคามากทำให้ระบายน้ำฝนได้ดี
3. ผนัง 2 ชั้น จากการมุงหลังคา มีช่องว่างระหว่างผนังด้านในและผนังด้านข้าง ด้านนอกทำให้ป้องกันความชื้นด้านข้างจากภายนอกได้
4. มีการเลือกใช้วัสดุที่เหมาะสม วัสดุที่ใช้ทำหลังคาและผนังด้านข้าง ทำด้วยใบค้อมีคุณสมบัติแข็งเมื่อแห้ง มีความทนทานอายุหลายปี ลักษณะแผ่นใบค้อมีความแข็งแรงและความหนาแน่นไม่มีรูพรุน ป้องกันความชื้นและแห้งเร็วไม่เก็บความชื้นไว้ในเนื้อวัสดุ

ภาพที่ 4.62 แสดงรานชาของนายมูล ใจปิง และ นายปัน ใจปิง
ภาพลายเส้น โดย สักขัย สุพิพัฒน์มงคล

สรุป สถาปัตยกรรมพื้นถิ่นของชาวปรัยบ้านปากำ นอกจากรูปแบบ รูปทรง และคุณสมบัติในการเป็นที่กำบังกายให้มีการใช้ชีวิตที่เหมาะสมกับสภาพแวดล้อมทางธรรมชาติแล้วยังตอบสนองต่อความเชื่อในอำนาจเหนือธรรมชาติ อันส่งผลต่อการวางผังเรือนการแบ่งพื้นที่ใช้สอย และองค์ประกอบของหมู่บ้านที่แฝงการอนุรักษ์ระบบนิเวศของสภาพแวดล้อมรอบชุมชนได้ตลอดเวลา นับร้อยปีที่ผ่านมา

ความเชื่อเกี่ยวกับผีป่า ผีไร่ ผีเจ้าที่ มีผลต่อการดำรงชีวิตในสภาพแวดล้อมที่เน้นป่าบนภูเขาสูง เกี่ยวข้องกับการมีพื้นที่ส่วนกลาง การใช้แหล่งน้ำตามธรรมชาติร่วมกันอย่างยั่งยืนเป็นการวางแผนจัดการสิ่งแวดล้อมและระบบนิเวศวิทยาความเชื่อในสายตระกูลผีของกลุ่มส่งผลต่อการแบ่งพื้นที่ภายในเรือนสำหรับบุคคลในสายตระกูลเดียวกันและพื้นที่สำหรับบุคคลภายนอก เพื่อควบคุมความประพฤติปฏิบัติของคนในเรือน

ความเชื่อในความสำคัญขอเรือนฮีดและการเชื่อฟังหมอฮีดทำให้สังคมของชาวปรัยบ้านปากำมีความสามัคคี มีระเบียบวินัยในการประพฤติ ปฏิบัติต่อกันให้ความเคารพต่อระเบียบแบบแผนที่ปฏิบัติสืบเนื่องกันมา ยาวนาน

วัฒนธรรมและสังคมของชาวปรัยบ้านปากำเป็นตัวแปรสำคัญที่ส่งผลให้เกิดสถาปัตยกรรมที่ตอบสนองความต้องการด้านร่างกายและจิตใจ กลายเป็นเอกลักษณ์เฉพาะตัวของสถาปัตยกรรมพื้นถิ่นชาวปรัยบ้านปากำ